

AD NOTAM

Č A S O P I S Č E S K É H O N O T Á Ř S T V Í

Z OBSAHU:

Články

Vanda Kožušníková: Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti

Sjef van Erp: Nové nařízení o dědictví – je zapotřebí přehodnotit pravidlo *lex rei sitae*?

Jan Kotous: Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách

Aktuálně

Dvacet let od obnovy svobodného notářství

Rozhovor s Dr. Jean-Paulem Decorpsem, prezidentem UINL

Ze zahraničí

Zasedání Generálního shromáždění Rady notářství Evropské unie (CNUE) v Bruselu

Jistota, pod kterou se rádi podepíšeme

Po více než dvaceti letech na trhu je Kooperativa jednou z nejvýznamnějších pojišťoven u nás. Pojistné služby poskytujeme i Notářské komoře ČR, a to od počátku její existence. Pro potřeby notářů jsme připravili speciální nabídku v rámci našeho portfolia pojistných produktů:

- **pojištění profesní odpovědnosti notářů – odpovědnost za škodu způsobenou poskytováním odborných služeb.**

Spolu s dalšími produkty, jako je pojištění automobilu, života nebo majetku, jsme schopni dát Vám přesně takovou jistotu, jakou potřebujete. Navíc pojištění majetku – soukromého i pracovního – nabízíme členům Notářské komory za zvýhodněné ceny.

Potřebujete-li více informací, obraťte se na svého pojišťovacího zprostředkovatele nebo nám zavolejte na ☎ 841 105 105.

Kooperativa
VIENNA INSURANCE GROUP

Pro život jaký je

☎ 841 105 105
www.koop.cz

ČLÁNKY

Vanda Kožušníková: Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závětí	3
Šimon Klein: Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ	5
Sjef van Erp: Nové nařízení o dědictví – je zapotřebí přehodnotit pravidlo lex rei sitae?	7
Kateřina Brejlová: Několik poznámek k povinnosti mlčenlivosti	9
Martina Kondrová: Osvědčení vydávaná notářem při přeshraničních přeměnách	14
Jan Kotous: Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách	20
Martin Kopal: Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)	23

O NOTÁŘSKÉ PRAXI

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti	29
---	----

JUDIKATURA

Sporná aktiva a pasiva dědictví	33
Exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti	37
K prohlášení advokáta o pravosti podpisu	40

RECENZE & ANOTACE

Vít Vlnas: Jan Nepomucký česká legenda	45
--	----

AKTUÁLNĚ

Dvacet let od obnovy svobodného notářství	46
Rozhovor s Dr. Jean-Paulem Decorpsem, prezidentem UINL	50

ZE ZAHRANIČÍ

Zasedání Generálního shromáždění Rady notářství Evropské unie (CNUe)	52
Notářství v Rusku	53

MONITORING MEZINÁRODNÍHO TISKU

	58
--	----

ZPRÁVY Z NK ČR

Zahájení a ukončení činnosti notářů	59
Složení slibu do rukou ministra spravedlnosti	59

STOJÍ ZA POZORNOST

	60
--	----

STŘÍPKY Z HISTORIE

Stanislav Balík: Střípky z historie 21	62
--	----

FEJETON

Karel Wawerka: Neděle nedělá a notáři	63
---------------------------------------	----

Vážení čtenáři, milé kolegyně a kolegové,

Jest cosi shnilého... aneb – co vlastně ještě říci k exekucím?

Hamletův výrok z titulu všichni dobře známe. Asociace, které v nás vyvolá jsou přitom různé. Mne přivedl k Hamletovu výroku nedávný titul v prohlášení Exekutorské komory ČR, který optimisticky hlásal, že loňský rok bylo soudy nařízeno jenom 820 420 exekucí. Takže „pouze“ 820 420. Ačkoli jde konečně po mnoha letech o pokles, obávám se, že k optimismu není vůbec žádný důvod. Rok 2011 byl přitom, pokud jde o počet nařízených exekucí, přímo děsivý. Ve srovnání s tím zaznamenáváme pokles o cca 11 %. Poměrme onen počet nařízených exekucí s počtem obyvatel a optimismus opět mizí v nenávratnu.

Ačkoli právníci prý nemají podle, nevím kým živého mýtu, žádný vztah k číslům, připomeňme si i dál, co všechno se dá v souvislosti s exekucemi v číslech vyjádřit. Například jejich úspěšnost. Ta je podle dostupných údajů přibližně 40 %. Na druhé straně je tedy oněch 60 %, mírně řečeno, nešťastných věřitelů, kteří se uspokojení svých pohledávek nedočkali a ani nedočkají. Vyjádřeno jinak – šest z deseti případů exekuce skončí bezvýsledně. Ačkoli věřitel využil mezního a nejsilnějšího prostředku, který mu náš právní řád k vymození práva z exekučního titulu dává, a na který jistě spoléhal, když si s pocitem satisfakce a vítězství četl to, co my právníci nazýváme exekuční titul. „Rekordman má 209 exekucí. To je víc než celkový počet soudních exekutorů v Česku“, poznamenal k tomu trefně prezident Exekutorské komory ČR Mgr. Ing. Jiří Prošek.

Všichni víme, nebo alespoň tušíme, jaká je zadluženost domácností i jedinců. Pokud jde o zadluženost u bank, toto číslo už překročilo magický bilion korun českých.

doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
katedra občanského
práva, PF UK Praha

AD NOTAM

ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ

Vydává Notářská komora ČR se sídlem Apolinářská 12, 120 00 Praha 2, tel. 224 921 126, 224 921 258, tel./fax 224 919 192, 224 919 266, e-mail:

adnotam@pravvo.cz, www.nkr.cz, ISSN 1211-0558, MK ČR E 7049. Vedoucí redaktor JUDr. Martin Foukal, vedoucí editor Mgr. Miroslav Chochola, MBA. Adresa

redakce Apolinářská 12, 120 00 Praha 2. Výroba zajištěna prostřednictvím nakladatelství EPRAVO Media (CZ) s. r. o., grafická úprava IMPAX, spol. s r. o. Redakční rada

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, JUDr. Kateřina Brejlová, prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., JUDr. Roman Fiala, JUDr. Martin Foukal, vedoucí redaktor, JUDr. Martina Kasíková,

JUDr. et Ing. Ondřej Klička, doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., JUDr. Adéla Matějková, Mgr. Erik Mrzena; cena časopisu je 720 Kč včetně DPH za ročník (cena jednoho

čísla je 120 Kč vč. DPH), předplatné je možno objednat na adnotam@pravvo.cz, k dostání též v síti knihkupectví práv. literatury Aleš Čeněk. Tisk: TISKAP, s. r. o.

Tolik čísla a fakta. Co z toho všeho plyne? Selhává právo, právní řád nebo instituce justičního systému? To si asi myslí mnohý zoufalý věřitel a přesvědčit ho o opaku nebude úplně lehký úkol.

Dluhy plodí problémy. Že jsou to problémy dlužníka a věřitele, to dá rozum. Taková jsou pravidla. Co je však horší, když problémy dopadají i jinam. A tomu patrně dnes čelí naše společnost. Vyrůstá generace dětí, které považují dluhy za zcela přirozenou součást života, když na něco nemám, tak si prostě půjčím. Mnoho lidí je v důsledku dluhů v situaci, která je bezvýhodná a další neblahé důsledky snad ani netřeba zvlášť připomínat. Jsou snad dluhy a jejich důsledky součástí prosperity, její překážkou nebo snad podmínkou? Jejich sociální dopad a ekonomické náklady nejsou ani malé, ani žádoucí. Řešení? Patrně by zasluhovalo Nobelu cenu.

Právnícký stav tvoří v tom nejlepším slova smyslu společenskou elitu. Takovým náleží pátrat po příčinách neblahých jevů a nabízet řešení. A řešení být musí a možná není úplně složité. Mnohokrát se v historii osvědčilo to nejprostší, tj. vrátit se ke kořenům a k základním pravidlům. Normální není si půjčovat a nevracet. Normální také není půjčovat bez dostatečného zajištění. Jestliže svou pohledávku zajistím, snížím míru rizika pro případ neplacení. Mám-li možnost mít exekuční titul bez nalézacího řízení, proč to nevyužít. Připomenutím těchto jednoduchých zásad a pravd chci říci jedno:

Jsem přesvědčena, že onen právní nihilismus – jehož příkladem budiž třeba „zásada“: smlouvu netřeba číst, stejně mi jinou nedají, nebo jiný „princip“ stejného kalibru: nač vyházovat peníze za notáře, jenom by to všechno zdržoval a komplikoval – je zhoubný a je třeba jej všemi

možnými silami a prostředky vypuzovat. Náš čas – se všemi technologiemi – neuvěřitelně násobí naše možnosti. Vždyť si tu pojistku sjednám za pár vteřin, a pak, ejhle, ono tam bylo něco o výlukách z pojištění.

Obstojí staré dobré pravdy proti rychlosti našeho žití? Ony staré dobré zásady právního života v něm dozajista pořád mají dost místa. Záleží jen na lidech. A to je asi ten kruciólní element. Pravidla lidského žití a soužití, tedy i právní normy, jsou v rukou lidí. Tak jako se pokorně vracíme k biopotravinám a objevujeme tisíckrát objevené v jiných sférách života, tak stejné atavismy snad ovládnou i naše právní myšlení, chování a jednání. Prevence sporů, právní jistota, zajišťovací instituty v soukromém právu a veřejné listiny, to všechno je tu stovky a stovky let, a ne kvůli nám právníkům. Tedy i pro každého, kdo si chce půjčovat, nebo půjčovat chce. Tak prostě to všechno je. A z toho mi vychází, že bez notáře tohle všechno dobře fungovat nikdy nebude, protože zkrátka nemůže. Dobře víme, jak se navýšil objem pohledávek zajištěných zástavním právem k movitým věcem poté, co spolehlivě funguje Rejstřík zástav. A další příklad: notářský zápis se svolením k vykonatelnosti – exekuční titul bez nalézacího řízení, a to od neutrální justiční profese – sepsaný tedy nestranně, pouze v rámci a s respektem k platnému právu, a tudíž minimalizující riziko.

Notáři se však z důvodů celkem přirozených se svými službami nemají ve zvyku vnucovat. (Bohužel, dodávám.) A že staré pravdy je pořád třeba připomínat dokládá nakonec i titul letošních 25. Notářských dnů konaných tradičně v Salzburgu: Právní jistota – faktor prosperity...

*doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.
katedra občanského práva, PF UK Praha*

Děkanka Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
si Vás dovoluje co nejsrdečněji pozvat na

VII. ROČNÍK MEZINÁRODNÍ VĚDECKÉ KONFERENCE OLOMOUCKÉ PRÁVNICKÉ DNY 2013

na téma
AKTUÁLNÍ OTÁZKY ČESKÉHO PRÁVA,

která se uskuteční 9.–10. 5. 2013 v prostorách Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.
Bližší informace včetně témat jednotlivých sekcí a elektronické přihlášky naleznete na stránce www.opdny.upol.cz

prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc.
děkanka Právnické fakulty UP v Olomouci

Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti

JUDr. Ing. Vanda Kožušníková

V novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), dále jen NOZ, který má být účinný dnem 1. ledna roku 2014 je dědické právo upraveno v Části třetí, Hlavě III, a sice § 1475 až § 1720. Zaujaly mě tu instituty a pojmy u závěti, které současná platná právní úprava nezná, ale naše právní historie ano.

Obecný zákoník občanský, který byl do československého práva přijat zákonem č. 11/1918 Sb. zákonů a nařízení státu československého, známým jako recepční norma (dále jen „o. z. o.“), měl dědické právo upraveno zejména v Hlavě osmé až patnácté, a sice § 531 až § 824. V Hlavě dvanácté s názvem O omezení a zrušení poslední vůle, § 695 až § 726 o. z. o., ve znění z roku 1926, se hovoří o právu zůstavitele omezit nebo změnit svoji poslední vůli. Omezení bylo možné výminkou, určením času, příkazem nebo projeveným úmyslem.

A) VÝMINKA

Výminkou byla myšlena událost, od níž je nějaké právo odvislé. Výminka je jistivá (událost nastane) nebo záporná (událost nenastane), dále odkládací (odklázané právo nabude působnosti po jejím splnění) a rozvazovací (odklázané právo zanikne při jejím splnění). Výminku nelze vztahovat na poddědice, pokud tu není výslovného nařízení zůstavitelova.

JUDr. Ing. Vanda Kožušníková

■ notářská kandidátka
JUDr. Zdeňka Kratochvíla,
notářka v Praze

Některé judikáty týkající se o. z. o. k výmince:

- Odkaz učiněný s příkazem, který do určité lhůty má být splněn: soudce pozůstalost projednávající nemůže lhůtu prodloužit. (24. IV. 1917., Z. Bl., 1917, č. 149)
- Učinil-li si dárce výhradu doživotního požívání úroků, není to pro obdařeného odkládací výminka nabytí vlastnictví k jistině. (29. II. 1860., č. 1096)
- Připojil-li zůstavitel ve svém posledním pořízení rčení: „kdybych na cestě zemřel“, sluší v tomtéž spatřovati jen označení příležitosti, za jaké byla závěť zřizována a nikoliv výminku. (14. XII. 1871., č. 4360)

- Výminka, že otec nesmí býti z dědictví vyživován, je nedovolenou. (20. XI. 1866., č. 3626)
- Výminka vdovství není zcela nepřipustnou. (1. IV. 1857., č. 327)
- Je lhostejno, jaký byl důvod toho, že splnění výminky bylo zmařeno. (20. XI. 1866., č. 2666)

Výminka, že dědic nebo odkazovník nemá vstoupit v manželství, byť i po dosažení zletilosti, se považovala za nepřipojenou. Jen ovdovělá osoba, měla-li jedno nebo několik dětí, musela splnit výminku. Výminka, že dědic nebo odkazovník s určitou osobou nevstoupí do manželství, mohla být platně uložena, viz § 700 o. z. o.

V NOZ je omezení poslední vůle zůstavitele upraveno v § 1551 až § 1574 s názvem vedlejší doložky v závěti. Jedná se o změnu oproti stávajícímu stavu, kdy je stanoveno,

že podmínky připojené k závěti jsou bez právních účinků (§ 478 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění). Splnění vedlejší doložky má právo vymáhat osoba, v jejíž prospěch je zřízena nebo vykonavatel, či jiná osoba povoláná závětí.

Když srovnáme s o. z. o. úpravu NOZ § 1552, který zní: „Nepřihlíží se k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popř. aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. Zůstavitel však může zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství.“, tak vidíme, že se zůstaviteli nedostává možnosti ovlivňovat osobní stav dědice prostřednictvím závěti. Podle NOZ se tedy nepřihlíží k doložkám, které zřejmě obtěžují dědice nebo odkazovníka, jsou neurčitě, nerosozumitelné či odporují veřejnému pořádku. Obecně se vychází z úpravy právního jednání § 545 a násl. NOZ, podmínky jsou odkládací a rozvazovací a v dědickém právu jsou podmínky upraveny v § 1561 až § 1563 NOZ. Nemožná odkládací podmínka je neplatná a je tedy neplatná celá část závěti týkající se ustanovení dědicem s podmínkou, nikoliv jen ta podmínka samá.

B) URČENÍ ČASU

Podle o. z. o. bylo stanoveno, že pokud je nejisto, zda nastane či nenastane čas, na nějž zůstavitel omezil zůstavené právo, považuje se to o omezení za výminku. Je-li čas takového druhu, že nastat musí, přechází zůstavené právo, jako jiná nepodmíněná práva, i na dědice osoby, na niž bylo pamatováno, a jen odevzdání se odloží na určenou lhůtu, viz § 705 o. z. o. Bylo-li však zřejmé, že nemůže nikdy nastat doba vyměřená v posledním pořízení, bylo určení času posuzováno jako připojení výminky nemožné. Pokud se však zůstavitel zmýlil ve výpočtu času, určil se čas podle pravděpodobné vůle zůstavitele.

Některé judikáty týkající se o. z. o. k určení času v závěti:

- Provéstí důkaz, že se uskutečnila rozvazovací výminka, musí ten, kdo z toho dovozuje pro sebe práva. (25. I. 1872 P: 1872., str. 279)
- Určil-li zůstavitel posledním pořízením výminku ve způsobě výminky rozvazovací a ustanovil-li zároveň, že v případě, když se tato výminka nesplní, má pozůstalost připadnouti jiné osobě, nutno takovou výminku považovati za odkládací. (2. V. 1877 Jurist. Blätter roč. 1877. 23)

Vedlejší doložka v NOZ týkající se času, která je zmíněna v § 1551/1 jako doložení času, je blíže upravena v § 1564 až § 1566. Rozdíl mezi doložením času a podmínkou je zejména v tom, že doložení času se vždy váže na událost, která v budoucnu nastat musí. Přichází tu v úvahu možnost, že povoláná osoba se stane dědicem na nějakou dobu, či že se povoláná osoba stane dědicem nikoliv již v den smrti zůstavitele. Tato ustanovení § 1564 až § 1566 jsou obsahově totožná s ustanoveními § 704 až 706 o. z. o.

C) PŘÍKAZ

Zanechal-li zůstavitel někomu něco s příkazem, posuzoval se tento příkaz jako rozvazovací výminka, že zůstavené má se zmařit nesplněním příkazu, viz § 709 o. z. o. Nešel-li příkaz přesně splnit, bylo nutné se snažit, aby alespoň přibližně, pokud možno, bylo příkazu vyhověno. Pokud ani toto nebylo možné, podržela obtížená osoba to, čím byla pamatována, pokud z vůle zůstavitele nevyplýval opak. Kdo však sám nebyl schopen splnit příkaz, pozbyl toho, co mu bylo zůstaveno. Ustanovení, kterým zůstavitel svému dědici ukládal jednání nemožné nebo nedovolené s dodatkem, že pokud nesplní příkaz, má poskytnout odkaz třetí osobě, bylo neplatné. Vzešla-li pochybnost, zda-li nějaké nařízení má povahu výminky nebo příkazu, považovalo se za příkaz, protože příkaz dědice méně tíží.

Některé judikáty týkající se o. z. o. k příkazu:

- Jestliže dědic nesplní uložený příkaz, má to za následek i ztrátu zákonného práva dědického, takže dědic v konkrétním případě bude mít nárok toliko na svůj povinný podíl. (27. III. 1877, č. 6422)
- Dal-li zůstavitel příkaz, že má býti placeno určité třetí osobě, a zemře-li tato třetí osoba dříve, nežli se tak mohlo státi, jest nutno vyplniti tento příkaz podle ustanovení § 710 o. z. o. tím způsobem, že bude plněno dědicům oné třetí osoby. (26. XI. 1890, č. 13491)

Vedlejší doložka v NOZ týkající se příkazu je zmíněna v § 1551/1 a upravena v § 1569 až § 1574. Příkaz se považuje za rozvazovací podmínku, ledaže zůstavitel stanoví něco jiného. Příkazem je míněna povinnost dědice nebo odkazovníka nakládat se zanechaným majetkem nebo jeho částí určitým způsobem, a pokud dědic nesplní tento příkaz, ztrácí dědické právo až na povinný dědický díl. Jestliže však zůstavitel nestanoví povinnost použít věc určitým způsobem, není to příkaz, a pokud zůstavitel přikáže dědici z pozůstalosti nebo z vlastního majetku něco vydat třetí osobě, jedná se o odkaz. Příkaz, kterým je zakázáno zcizení nebo zatížení je možný jen na určitou dobu (soud může na návrh dědice rozhodnout, že se k zákazu nepřihlíží). Příkaz neodporovat závěti (smysl závěti či její pravost) je bez právních účinků. ■

Prameny:

- Univerzitní docent JUDr. František Rouček: Československý obecný zákoník občanský, a občanské právo, rok 1926, Praha, Československý Kompas, tiskařská a vydav. akc. spol.
- prof. Dr. Jan Krčmář, Právo občanské v. právo dědické, rok 1933. Nákladem spolku Čs. Právníků „Všeherd“.
- Přednáška JUDr. Ing. Ondřeje Kličky a JUDr. Jiřího Svobody ze dne 17. 10. 2012: Úvod do problematiky pořízení pro případ smrti, smluv o zřeknutí se dědického práva podle nového občanského zákoníku, též v kontextu s přechodnými ustanoveními k tomuto zákonu.
- Přednáška JUDr. Václava Bednáře ze dne 15. 1. 2013: Dědické právo v novém občanském zákoníku.

Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ

Šimon Klein

ÚPRAVA DE LEGE LATA

Dědické právo v současném občanském zákoníku vychází ze zásady univerzální sukcese. Dědic vstupuje do právního postavení zůstavitele, nabývá veškerý jeho majetek, majetková práva a do určité výše (tj. s omezením dle § 470 obč. zák.) odpovídá i za veškeré dluhy zůstavitele. Je-li dědiců více, stávají se spoluvlastníky zůstavitelova majetku a každý odpovídá za dluhy zůstavitele (s výše jmenovaným omezením).

Současný občanský zákoník neumožňuje v rámci dědictví sukcesí singulární, tj. nabytí majetku odkazem. To občanský zákoník kompenzuje tím, že v § 477 umožňuje zůstaviteli závětí určit, které konkrétní věci či práva má jednotlivý dědic nabýt. Občanský zákoník bohužel toto ustanovení dále nijak nereflakuje a v § 483 a § 484 při absenci dědické dohody toliko umožňuje potvrzení nabytí dědictví podle podílů. To dále komplikuje disjunkce obsažená v § 477 obč. zák. mezi určením dědických podílů a určením věcí či práv, které má dědic nabýt.

Tento interpretační oříšek byl až do usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 427/2008 řešen tak, že konkrétní věci či práva zůstavitelem v závěti uvedené, byly i přes znění § 477 obč. zák. pokládány za jiný způsob vyjádření podílu. Soud tedy při absenci dědické dohody potvrdzoval nabytí konkrétní věci či práva, tak, jak to zůstavitel ve své závěti určil.

Zůstavitel tedy mohl nejen určit své dědice, ale i subsidiárně (pro případ, že by tito dědici neuzavřeli dědickou dohodu) určit, jaký majetek z dědictví komu připadne. Tím měl zůstavitel možnost zamezit vzniku neefektivního či neudržitelného spoluvlastnictví a ušetřit tak své dědice transakčních či soudních nákladů, jež by jinak museli nutně vynaložit při zrušování spoluvlastnictví. Zároveň však toto uspořádání bylo pouze subsidiární, umožňovalo rozdělit dědictví jinak, pokud by se dědici dohodli na jiném uspořádání. Tím byli dědici opět ušetřeni transakčních nákladů, které by museli vynaložit, pokud by nabyli dědictví dle závěti a až následně měnili své majetkové poměry kupními či darovacími smlouvami.

Tato aplikační praxe však byla změněna výše jmenovaným usnesením Nejvyššího soudu, které se zcela drží jazykového výkladu občanského zákoníku a ukládá, aby soudy vždy potvrdzovaly nabytí dědictví dle podílu vyjádřeného procentem či zlomkem, a to i v případě, že to je ve zjevném nesouladu s vůlí zůstavitele. Nejasný text zákona zde byl interpre-

tován zcela textualisticky, bez ohledu na smysl a účel zákona, na vůli zůstavitele, ale i na dlouhodobou aplikační praxi.

ÚPRAVA V NOZ

Do výše nastíněné problematické situace vstupuje počínaje rokem 2014 nový občanský zákoník. Ten výrazně mění celou soustavu dědického práva. Nově dědické právo akcentuje vůli zůstavitele a dává mu značně široké prostředky, jak prosadit svou vůli po jeho smrti. Neměla by tak nastat výše zmíněná situace, kdy by byla popřena vůle zůstavitele, jenž se rozhodl přidělit konkrétní věci svým dědicům. Zůstavitel bude mít konkrétně dva nástroje, kterými může požadovaného výsledku dosáhnout. Jedním je použití odkazu, druhým je přidělení konkrétního majetku konkrétnímu dědici.

Odkaz je jedním z institutů, který se do českého dědického práva po více než půlstoletí vrací. Odkazem zůstavitel prikazuje dědici (dědicům), aby určitou věc odevzdal někomu jinému (odkazovníkovi). Odkazovník přitom není dědicem, není účastníkem řízení a není oprávněn uzavírat dědickou dohodu. Institut odkazu tak řeší palčivý problém současné úpravy – umožňuje snížit počet účastníků řízení.

Příkladem může být hypotetický zůstavitel, jenž má dva potomky, Jeníčka a Mařenku, a přál by si, aby tito po něm dědili, ale zároveň chce závětí pamatovat na své staré přátele, na chudé, na muzea a galerie. Pokud by zůstavitel zemřel za účinnosti současného zákona, pak se všechny tyto subjekty stávají účastníky řízení, mohou toto řízení komplikovat, protahovat a konečně mohou zasahovat do dědické dohody. Pokud navíc k dohodě nedojde, pak v důsledku judikatury Nejvyššího soudu se všechny tyto subjekty stávají spoluvlastníky veškerého majetku zůstavitele a mohou paralyzovat hospodaření s tímto majetkem. Zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví pak bude představovat nezanedbatelné náklady pro všechny účastníky.

Institut odkazu dává zůstaviteli možnost, aby jeho dědici byli pouze potomci, Jeníček a Mařenka, aby tito dovedli dědické řízení do zdárného konce bez ingerence jakýchkoli dalších účastníků a aby až následně měli povinnost vydat zůstavitelem označený majetek jím v závěti uvedeným odkazovníkům.

Odkaz ovšem neřeší situaci, kdy si náš zůstavitel přeje, aby po něm dědili jeho potomci, Jeníček a Mařenka, a protože ví, že jeho děti jsou konfliktní povahy, rád by mezi ně pozůstalost rozdělil konkrétně, tj. např. chalupu v Perníkové ulici Jeníčkovi a byt v ulici Bratří Grimmů Mařence. V takovém případě by nebylo vhodné, aby např. dědicem byl Jeníček a Mařenka dostala byt odkazem. Jeníček by odpovídal za všechny dluhy zůstavitele, Mařenka za žádné. Pokud by cha-

lupa nepostačila na pokrytí všech dluhů, pak by se odkaz pro Mařenku krátil a ona by tak nedostala celý byt, byť by třeba byla ochotna se podílet na úhradě zůstavitelových dluhů. Jakýkoli majetek, na který by zůstavitel zapomněl, nebo který by nabyl po sepsání závěti, by připadl Jeníčkovi a Mařenka by přišla zkrátka. Konečně odkaz neumožňuje dohodu dědiců, neboť odkazovník vůbec není dědicem.

Zůstavitel by tedy měl povolát oba své potomky za dědice a jejich dědické podíly určit konkrétními věcmi a právy právě tak, jak to umožňuje současný občanský zákoník (či přesněji řečeno jak to umožňuje ten jeho výklad, proti němuž se svým shora uvedeným usnesením postavil Nejvyšší soud). Právní úprava v NOZ však v tomto ohledu není zcela jednoduchá.

Pozůstalost se podle § 1694 odst. 1 rozděluje podle vůle zůstavitele (za předpokladu, že zůstavitel pořídil pro případ smrti). Dědici se mohou dohodnout jinak pouze tehdy, pokud to zůstavitel výslovně připustí.

Šimon Klein

■ asistent ve společné notářské kanceláři JUDr. Jany Kleinové a JUDr. Ing. Ondřeje Kličky

Dle odst. 2 stejného ustanovení nemá právní závaznost takový projev vůle, kterým zůstavitel dědicům přidělil jednotlivé věci ze svého jmění, aniž by výslovně přikázal, že pozůstalost takto musí být rozdělena.

Paragraf 1695 odst. 2 dále stanoví, že dědici mohou uzavřít dědickou dohodu tehdy, pokud zůstavitel nepřikázal-li, jak má být pozůstalost nebo její část rozdělena, nebo není-li rozdělení pozůstalosti podle jeho vůle vůbec možné.

Interpretace těchto ustanovení není nijak jednoduchá. Návrh nového občanského zákoníku původně obsahoval jiné znění a po nepromyšlených změnách v rámci legislativního procesu si jednotlivá ustanovení *prima facie* vzájemně odporují. Proto je podle mého názoru třeba vykládat ustanovení § 1695 odst. 2 jako *lex specialis* k ustanovení § 1694 odst. 1. Pokud jsou tedy naplněny předpoklady uvedené v § 1695 odst. 2, pak se § 1694 odst. 1 věta druhá vůbec neuplatní a dědici mohou uzavřít dědickou dohodu i v případě, že to zůstavitel výslovně nepřipustil. Pokud ovšem zůstavitel konkrétně rozděluje pozůstalost mezi dědice a zároveň přikáže, že musí být takto rozdělena, pak se naopak neuplatní § 1695 odst. 2 a dohoda dědiců nebude bez dalšího možná. Je v takovém případě na zůstaviteli, aby ji svým výslovným projevem vůle připustil.

Pokud by tedy zůstavitel chtěl dosáhnout obdobného výsledku, jako za použití nyní platné úpravy, pak jsou na něj kladeny nepřiměřeně vysoké nároky, co se týče formulace jeho poslední vůle. Např. hypotetický zůstavitel, otec Jeníčka a Mařenky, by tedy musel psát: „Svého syna Jeníčka ustanovuji dědicem mé chalupy v Perníkové ulici, svou dceru Mařenku ustanovuji dědičkou mého bytu v ulici Bratří Grimmů a přikazuji, že má pozůstalost musí být rozdělena tak, jak jsem nařídil, pokud se mí dědici před soudem nedohodnou o jiném rozdělení této pozůstalosti.“

Pokud zůstavitel nebude dostatečně poučený a práva znalý a opomene zmínit, že se dědici mohou dohodnout i jinak, pak jim znemožní uzavření dědické dohody, což pravděpodobně vůbec nebude zůstavitelovým záměrem. Je totiž zřejmé, že zůstavitel, který bude výslovně chtít zamezit dědicům v dohodě, bude na tento svůj záměr při formulaci poslední vůle spíše pamatovat a zajímat se o to, jak tohoto výsledku dosáhnout. Naopak zůstavitel, který nebude mít zájem svým dědicům zamezovat ve vzájemné dohodě, nebude patrně na tuto eventualitu vůbec myslet.

Ještě závažnější důsledky pak bude mít, pokud zůstavitel vůbec nepřikáže, že pozůstalost musí být rozdělena tak, jak ve své závěti uvedl. Na tento jeho projev vůle se potom totiž hledí, jako na přání bez právní závaznosti. Konkrétní

rozdělení pozůstalosti se tak dostává do obdobného právního postavení, jaké má dle současné právní úpravy např. zůstavitelův příkaz (kromě k příkazu k započtení daru), nebo podmínka. Soud k němu nebude přihlížet. Dědici se tak sice budou moci dohodnout

o rozdělení pozůstalosti bez ohledu na to, zda to zůstavitel výslovně připustil, avšak nedohodnou-li se, pak podle § 1500 NOZ nabudou dědictví rovným dílem, a to přes to, že zůstavitel mohl projevit vůli podělit je výrazně nestejně. Z důvodové zprávy k ustanovení § 1694 NOZ sice plyne, že zákonodárce (či spíše autor návrhu zákona) patrně zamýšlel, aby v tom případě toto „přání bez právní závaznosti“ bylo užito k výpočtu hodnoty jednotlivých dědických podílů (obdobně k usnesení NS 21 Cdo 427/2008, viz výše), z formulace tohoto ustanovení však jednoznačně plyne pravidlo jiné. Z pouhého „přání bez právní závaznosti“ přece soud nemůže vycházet ani při určení výše dědických podílů, ani nijak jinak.

ZÁVĚR

Z výše uvedeného plyne, že zůstavitel bude mít dle úpravy v NOZ široké možnosti rozdělení konkrétních věcí či práv mezi své dědice. Zůstaviteli, který však nevyhledá právní služby, nemusí být vždy zcela jasné, jak zamýšleného výsledku dosáhnout, ani jaké (mnohdy závažné) jím nepředvídané následky bude jeho projev vůle mít. Domnívám se, že příslušná ustanovení by bylo vhodné včas novelizovat tak, aby byla právní úprava v tomto ohledu přehlednější. Zejména by bylo vhodné, aby zůstavitel musel výslovně vyjádřit, pokud by si přál ve své poslední vůli využít možnosti, které mu současná účinná úprava nedává a nikoli naopak. Současné znění NOZ totiž může nejen mást zůstavitele při sepsávání nových závětí, ale dokonce může vzhledem k přechodným ustanovením NOZ (§ 3070) změnit obsah závětí již sepsaných, aniž by se o tom zůstavitel dozvěděl, či dokonce aniž by zůstavitel (např. zůstavitel zbavený mezitím způsobilosti k právním úkonům) mohl vůbec zjednat nápravu. Tím by došlo ke značnému narušení právní jistoty a byla by tím v konečném důsledku i popřena vůle zůstavitele, již se nová úprava snaží naopak co možná nejvíce respektovat. ■

Nové nařízení o dědictví

Je zapotřebí přehodnotit pravidlo *lex rei sitae*?

Prof. Dr. Sjef van Erp

V minulosti bylo hlavním pravidlem mezinárodního práva soukromého v oblasti majetkového práva vždy použití zásady *lex rei sitae*: tj. právo určené podle místa, kde se nemovitost nachází. Existuje těsná vazba mezi tímto pravidlem a tím, co bychom mohli nazvat „klasické“ majetkové právo. Pojmem „klasické“ mám na mysli takové právo, jak bylo rozvíjeno především v právní literatuře do konce 19. století a jak navazovalo na existující zvykové právo, římské právo (zvláště důležité pro evropský kontinent), statutární a precedenční právo. Tehdy probíhalo vrcholné období národnostně státního kolonialismu s jeho tendencí spatřovat v právu vlastního státu nejvyšší právní systém, který je třeba vnutit koloniím, jednalo se o nacionalismus, o kodifikaci občanského práva a „common law *stare decisis*“. Majetkové právo bylo navíc především pozemkovým právem, jinými slovy: bylo zaměřeno se práva vztahující se k nemovitostem a – i přes Francouzskou revo-

luci – v tomto smyslu bylo stále ještě feudálního charakteru. V tomto intelektuálním klimatu pak zásada *lex rei sitae* splnila to, co měla: vytyčit hranici mezi tím, kam jeden národní právní systém sahá se svým požadavkem na aplikaci svého vlastního majetkového práva, a tím, kde další národní právní systém začíná uplatňovat nárok na aplikaci svého majetkového práva. Tímto způsobem byly právní systémy vzájemně zcela nepropustné a jednotlivé trhy byly striktně národní.

Evropa dnes vykazuje velmi odlišný přístup k majetkovému právu. Integrace trhu již není zaměřena na vytvoření jednoho trhu mezi „mateřskou zemí“ a jejími koloniemi, ale na vytvoření společného vnitřního trhu v rámci Evropy samotné. Kromě toho majetkové právo již není striktně limitováno na práva *in rem* ve spojení s fyzickými věcmi, ale týká se rovněž oblastí jako jsou licence (např. emisní práva) a virtuální vlastnictví. Digitální revoluce (stačí, když se jen odkážu na „Digital Agenda for Europe“) má obrovský dopad na převod vlastnických práv k pozemkům vzhledem k tomu, že pozemkové rejstříky jsou digitalizovány a stále více se prosazují převody prováděné elektronicky.¹ Jsme svědky toho, co

¹ Digitální agenda: viz <http://ec.europa.eu/digital-agenda/>.

se v právní literatuře USA nazývá „*dephysicalisation*“ (defyzikalizace) majetku (ve francouzské právní literatuře se používá termín „*dématérialisation*“). To vše musí mít dopad na zásadu *lex rei sitae*, které se pojí s fyzickým, nemovitým majetkem.²

To, že takový vývoj skutečně probíhá, třebaže je většinou potlačován, je zřejmé z Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. Toto Nařízení bude použitelné od 17. srpna 2015.³ Při prvním čtení se zdá, že Úvodní ustanovení č. 18 tohoto Nařízení výše uvedenému odporuje, neboť stanoví: „Požadavky pro zápis práva k nemovitému či movitému majetku do příslušného rejstříku by měly být z oblasti působnosti tohoto nařízení vyloučeny. Proto právo členského státu, kde je rejstřík veden (pro nemovitý majetek *lex rei sitae*), určí, za jakých právních podmínek a jakým způsobem má být zápis prováděn a jaké orgány – jako například rejstříky nemovitostí⁴ nebo notáři – jsou oprávněny kontrolovat, že splnění všech podmínek a že předložené nebo vytvořené dokumenty jsou dostatečné nebo že obsahují nezbytné informace.“

Zprv: výše uvedené Odůvodnění směřuje *lex registrationis* a *lex rei sitae*. Právo použitelné na rejstřík nemusí být nutně právem místa, kde se daná věc nachází. Proč by nebylo možné vytvořit jeden evropský rejstřík nemovitostí se sídlem ve Vídni, kde by se například registrovaly eurohypotéky? Můžeme se odkázat na existenci Mezinárodního rejstříku mobilního majetku (International Registry of Mobile Assets) vedeného v Irsku a na budoucí Mezinárodní rejstřík drážních vozidel (International Registry for Railway Rolling Stock) v rámci Úmluvy o mezinárodních nárocích na mobilní zařízení podepsané v Kapském Městě.⁵ Zadruhé: Článek 1(2)(l) Nařízení uvádí: „2. Z oblasti působnosti tohoto nařízení je vyloučen ... (l) jakýkoli zápis práv k nemovitému či movitému majetku do rejstříku, včetně právních požadavků pro takový zápis, a účinky zápisu nebo neprovedení zápisu těchto práv do rejstříku.“ Není zde v aktuální verzi textu ani slovo o *lex rei sitae*, což je zcela pochopitelné také vzhledem k tomu, že text se týká práv k věcem movitým, které mohou také zahrnovat nároky na mobilní zařízení v rámci výše uvedené Úmluvy z Kapského Města jako mezinárodní smlouvy, ke které se Evropská unie připojila.⁶

Nařízení o dědictví je rovněž založeno na základním pravidle, že rozhodným právem pro dědění je právo státu, kde měl zůstavitel obvyklý pobyt, a to bez ohledu na to, kde se pozůstalost nachází.⁷ Podle článku 23(2)(e) se tímto právem řídí „přechod majetku, práv a závazků, které jsou součástí pozůstalosti, na dědice a případně na odkazovníky, včetně podmínek a účinků přijetí či odmítnutí dědictví či odkazu;“. Toto znění je dle mého názoru zcela jasné.

Výjimka pro věci nemovité v souvislosti s požadavky pro zápis změny vlastnictví do rejstříku a jeho právní účinky by tudíž měla být považována za výjimku z obecného pravidla a interpretována striktním způsobem. Pokud v rámci

rozhodného práva přešlo vlastnictví na dědice, je třeba splnit požadavky *lex registrationis* pro zápis této skutečnosti do rejstříku, ale k přechodu vlastnictví došlo a podle mého názoru pouze *lex registrationis* určí, co to znamená, pokud k registraci nedošlo, což může mít

účinky pouze vůči k třetím osobám jednajícím v dobré víře. Zdá se, že toto odporuje Úvodnímu ustanovení č. 19 Nařízení: „Účinky zápisu práva do rejstříku by rovněž měly být vyloučeny z oblasti působnosti tohoto nařízení. Skutečnost, zda má zápis například deklaratorní nebo konstitutivní účinek, by tudíž měla být stanovena právem členského státu, kde je rejstřík veden. Pokud tedy například podle práva členského státu, v němž je rejstřík veden, musí být nabytí práva k nemovitému majetku zapsáno do rejstříku, aby byl zajištěn účinek *erga omnes* nebo byly ochráněny právní úkony, měl by se okamžik takového nabytí řídit právem tohoto členského státu.“ Toto však především není odkazem na *lex rei sitae*, ale na *lex registrationis*. Dále pak samotný text Nařízení nereflektuje to, co je uvedeno v Úvodních ustanoveních, což vede k otázce: Co je prioritní: text nebo jeho Úvodní ustanovení? Účelem Úvodních ustanovení je vysvětlit text a nikoliv jej měnit a v daném případě se zdá, že je tomu opačně.

Závěrem lze říci, že omezená role *lex rei sitae* je patrná i v článku 31, který se týká přizpůsobení věcných práv. S ohledem na své univerzální použití může rozhodné právo obsahovat různé typy práv *in rem*, které se v jiných právních systémech nevyskytují. Článek 31 uvádí: „Dovolává-li se osoba věcného práva, které jí náleží na základě práva rozhodného pro dědění, a dané věcné právo neexistuje v právním řádu členského státu, v němž se tohoto práva dovolává, bude toto věcné právo v případě potřeby a v možném rozsahu přizpůsobeno nejbližšímu rovnocennému věcnému právu v rámci právního řádu daného státu, přičemž bude zohledněn účel a zájem, které toto konkrétní věcné právo sleduje, jakož i účinky, jež jsou s ním spojeny.“ To, co podle Nařízení rozhoduje o tom, která věcná práva mohou být uznána, již není tedy *lex rei sitae* a s tím spojený *numerus clausus*, ale rozhodné právo. A toto je další důvod, proč článek 1(2)(l) týkající se použitelného *lex registrationis* by měl být interpretován restriktivně a proč by určitě neměl být staven na roveň s *lex rei sitae*. ■

Prof. Dr. Sjef van Erp

- odborník na evropské soukromé právo
- působí na univerzitě v Maastrichtu

2 Turner Peter G. Degrees of Property (1. ledna 2011) University of Cambridge, Faculty of Law.

3 Official Journal L 201/107 z 27. 7. 2012.

4 Pravděpodobně jsou zde míněni „registrační nemovitosti“.

5 Více informací lze nalézt na webových stránkách Unidroit: www.unidroit.org.

6 Viz <http://www.unidroit.org/english/implement/i-2011-convention.pdf>.

7 Viz články 4 a 21 Nařízení o dědictví

Několik poznámek k povinnosti mlčenlivosti

JUDr. Kateřina Břejlová

NOTÁŘ SE PŘI VÝKONU ČINNOSTI, KTERÁ JE MU SVĚŘENA, DOSTÁVÁ DO DVOU POZIC: NA JEDNÉ STRANĚ JE OSOBOU, KTERÁ V RÁMCI SVÉ ČINNOSTI ŽÁDÁ O INFORMACE JINÉ SUBJEKTY, NA DRUHÉ STRANĚ JE OSOBOU, KTERÁ JE – NA ZÁKLADĚ ZÁKONA – POVINNA POSKYTNOUT INFORMACE ZE SVÉ ČINNOSTI OPRÁVNĚNÉMU ŽADATELI. POVINNOSTÍ NOTÁŘE POSKYTNOUT INFORMACE, SE ZAMĚŘENÍM NA ČINNOST VYKONÁVANOU PODLE NOTÁŘSKÉHO ŘÁDU, SE ZABÝVÁ TENTO ČLÁNEK.

Právní úprava informační povinnosti notáře nemá univerzální obecnou povahu, na kterou by navazovala jednotlivá speciální ustanovení. Je vždy samostatně

upravena v jednotlivých právních předpisech podle činností, které notář vykonává, a liší se co do rozsahu, obsahu a formy. Často je třeba ze strany notáře předběžného právního posouzení s využitím řady pravidel, než dospěje ke konečnému správnému závěru, zda informaci poskytne či nikoliv. Nároky, které jsou přitom na notáře kladeny, jsou výrazně vyšší než u některých jiných právnických profesí.

V případě nesprávného poskytnutí či neposkytnutí informací nese notář hned několik druhů odpovědnosti: zejména odpovědnost za škodu, kárnou odpovědnost a odpovědnost trestněprávní.

O každé žádosti o informaci je třeba pořídit záznam. Nevyplyvá-li z právního předpisu nebo z povahy věci něco jiného, provede se záznam v rámci agendy N a je třeba, aby tento záznam obsahoval též informaci o způsobu vyřízení. Notář by měl vždy poskytnutí či neposkytnutí informací řádně odůvodnit s připojením odkazu na odpovídající zákonné ustanovení.

Pravidla pro poskytnutí informací notářem jsou v právních předpisech vymezena buď pozitivně nebo negativně.

Negativním vymezením se rozumí zákonné ustanovení, které stanoví, kdy notář informaci poskytnout nesmí. Negativním vymezením je typicky institut povinnosti mlčenlivosti. Vztahuje se obdobně též na zaměstnance notáře, a to i po skončení jejich pracovního poměru. Zákonem uložená povinnost mlčenlivosti se všeobecně považuje za státem uloženou či uznanou povinnost mlčenlivosti, což ovlivňuje případné podání svědecké výpovědi ze strany notáře ať už v trestním, správním nebo občanském soudním řízení.

Pozitivním vymezením se rozumí zákonné ustanovení, které výslovně (být často velmi obecně) říká, kdy notář informaci poskytnout musí.

V praxi často dochází v rámci jedné právní úpravy ke kombinaci a současnému uplatnění jak pozitivního, tak negativního vymezení informační povinnosti. Použití konkrétního právního pravidla (pozitivního, negativního, popřípadě kombinace obou) pak vyplývá a liší se podle druhu činnosti, kterou notář vykonává.

I. INFORMAČNÍ POVINNOST NOTÁŘE PODLE NOTÁŘSKÉHO ŘÁDU (DÁLE JEN „NOTŘ NEBO NOTÁŘSKÝ ŘÁD“)

Notářský řád neurčuje univerzální obecné pravidlo informační povinnosti pro veškerou činnost notáře. Základní je ustanovení § 56 NotŘ, povinnost mlčenlivosti, které se ale vztahuje pouze na činnost notáře podle ustanovení § 2 a § 3 odst. 1 a 2 NotŘ, popřípadě na toto ustanovení § 56 NotŘ navazují některá speciální ustanovení u vybraných činností.

Zopakujme tedy, že povinnost mlčenlivosti výslovně dopadá jen na ty skutečnosti, o nichž se notář dozvěděl:

- v souvislosti s notářskou činností zahrnující sepsávání veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy a dále přijímání peněz a listin do úschovy za účelem jejich vydání dalším osobám (§ 2 NotŘ),
- v souvislosti s notářskou činností v rámci další činnosti při poskytování právní pomoci zahrnující poskytování právních porad, zastupování v jednání s fyzickými a právnickými osobami, se státními nebo jinými orgány, a též ve správním řízení a v občanském soudním řízení, v řízeních podle části páté občanského soudního řádu a v řízeních podle § 175a až 200e občanského soudního řádu s výjimkou řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, řízení o osvojení, řízení o povolení uzavřít manželství a řízení o dědictví, v němž vykonává činnost podle zvláštního právního předpisu, sepsávání listin (§ 3 odst. 1 NotŘ), a dále při právní pomoci zahrnu-

jící správu majetku a zastupování v této souvislosti (§ 3 odst. 2 NotŘ).

Předpokladem pro uplatnění povinnosti mlčenlivosti je, že poskytnutím informací o takových skutečnostech by mohly – nikoliv již nezbytně musely – být dotčeny oprávněné zájmy vyjmenovaných osob, tj. a) účastníka právního úkonu, o kterém byl sepsán notářský zápis, b) toho, jehož prohlášení nebo rozhodnutí bylo osvědčeno, c) toho, jehož podpis byl ověřen, d) toho, na jehož žádost byla osvědčena právně významná skutečnost, e) klienta v případě další činnosti podle § 3 NotŘ, anebo právních nástupců všech těchto osob (dále jen „vyjmenované osoby“). Povinnosti mlčenlivosti mohou notáře zprostit pouze osoby uvedené v předchozí větě, tedy osoby, v jejichž prospěch je povinnost mlčenlivosti uložena.

Zákon přitom nehovoří o tom, kdo může být žadatelem o informaci. Z toho vyplývá, že žadatelem o informaci může být kdokoliv, nejen vyjmenované osoby.

Je to řadový notář, který musí rozhodnout, zda se pro daný případ zákonem uložená povinnost mlčenlivosti uplatní či nikoliv. Před tím však musí najít odpověď na tyto předběžné otázky: 1. Jedná se o skutečnosti, o nichž se notář dozvěděl v souvislosti s notářskou činností podle § 2 NotŘ a další činností podle § 3 odst. 1 a 2 NotŘ? 2. Může se poskytnutím informací notář dotknout oprávněných zájmů vyjmenovaných dotčených (zúčastněných) osob? 3. Co lze považovat v daném případě za oprávněný zájem vyjmenovaných osob? 4. Pokud by mohly být dotčeny oprávněné zájmy dotčených osob, kdo je oprávněn zprostit notáře povinnosti mlčenlivosti a kdo je případně právním nástupcem vyjmenovaných osob?

V případě, že se pořizuje notářský zápis, je na základě této formy povinnost mlčenlivosti dále modifikována (viz dále).

1. JEDNÁ SE O SKUTEČNOSTI, O NICHŽ SE NOTÁŘ DOZVĚDĚL V SOUVISLOSTI S NOTÁŘSKOU ČINNOSTÍ PODLE § 2 NOTŘ A DALŠÍ ČINNOSTÍ PODLE § 3 ODS. 1 A 2 NOTŘ?

Na tuto otázku je zpravidla odpověď jasná. V případě, že určitou informaci však notář získal již dříve nebo jinak než v souvislosti s notářskou činností, je o těchto informacích – od chvíle, kdy se o nich v souvislosti s notářskou činností znovu dozví – povinen zachovávat mlčenlivost. Notář by tak však měl činit vždy, protože je jako notář běžně vnímán i v soukromém životě.

2. MŮŽE SE POSKYTNUTÍM INFORMACÍ NOTÁŘ DOTKNOUT OPRÁVNĚNÝCH ZÁJMŮ VYJMENOVANÝCH OSOB?

Posuzování oprávněného zájmu je přísně individuální záležitost.

JUDr. Kateřina Břejlová

- notářská kandidátka
Mgr. Evy Vymazalové, notářky
v Rožnově pod Radhoštěm
- členka redakční rady Ad Notam

V případě, že by oprávněné zájmy vyjmenovaných osob mohly být dotčeny, notář informaci neposkytne. Není třeba, aby oprávněné zájmy již dotčeny byly, není ani třeba, aby nastalo přímé ohrožení. Např. není třeba, aby již byla podána žaloba v uvedené věci apod., postačí, že by taková žaloba mohla být podána. Ani v případě promlčených nároků nelze informace poskytnout, protože i ty se mohou stát předmětem žaloby a mohou mít i jiný dopad do zájmové sféry dotčené osoby. Vždy postačí, že existuje bytí sebemenší možnost dotčení oprávněných zájmů vyjmenovaných osob.

3. CO LZE V DANÉM PŘÍPADĚ POVAŽOVAT ZA „OPRÁVNĚNÝ ZÁJEM“ VYJMENOVANÝCH OSOB?

Zákonná definice toho, co je „oprávněný zájem“ přirozeně neexistuje, odpověď nenabízí ani dostupná judikatura. Pravděpodobně to bude subjektivní zájem, který je po právu, tedy v souladu se zákonem, který zákonu neodporuje, neobchází jej a nepřichází se ani účelu a smyslu zákona.

Přestože to v notářském řádu není výslovně uvedeno, z právní úpravy je zřejmé, že oprávněný zájem vyjmenovaných osob bude třeba posoudit podle rozdílných kritérií v závislosti na tom, zda se jedná o činnost notáře podle ustanovení § 2 NotŘ nebo ustanovení § 3 odst. 1 a 2 NotŘ.

Jedná-li se o notářskou činnost podle ustanovení § 2 notářského řádu, musí jednat notář nestranně a nezávisle. Zásada nestrannosti a nezávislosti se podstatným způsobem odrazí i v posuzování oprávněnosti zájmu, který má být poskytnutím informace dotčen. Toto nestranné a nezávislé posouzení náleží výlučně notáři, nikoliv vyjmenovaným osobám, respektive nikoliv účastníkovi právního úkonu, o kterém byl sepsán notářský zápis, tomu, jehož prohlášení nebo rozhodnutí bylo osvědčeno, tomu, jehož podpis byl ověřen, či tomu, na jehož žádost byla osvědčena právně významná skutečnost. Přestože to právní úprava výslovně nestanoví, tyto osoby by měly být s právním názorem notáře a případným poskytnutím informací předem vhodně seznámeny tak, aby měly možnost se k poskytnutí informací vyjádřit. Bez toho notář nemusí být schopen objektivně posoudit, zda tu jsou či nejsou oprávněné zájmy vyjmenovaných osob, které by poskytnutím informace mohly být dotčeny. Protože notář v rámci své činnosti podle § 2 NotŘ vystupuje nestranně, bude třeba vzít do úvahy – při objektivním (nestranném) posuzování oprávněnosti zájmu vyjmenovaných osob – i zájmy třetích osob, které dosud nebyly k notáři v žádném vztahu, ovšem existence takových zájmů je zřejmá.

Jedná-li se však o činnost notáře podle ustanovení § 3 odst. 1 a 2 NotŘ, tedy o poskytování právní pomoci, která však má být poskytována vždy v souvislosti s notářskou činností, notář je povinen jednat sice nezávisle, nikoliv však již nestranně. Ustanovení § 52 NotŘ stanoví, že při poskytování právní pomoci je notář vázán nejen zákony, ale také pokyny klienta. V případě žádosti o informaci

osobou odlišnou od klienta je třeba si vždy pokyn klienta vyžádat a notář je tímto (subjektivním) pokynem vázán. Bez výslovného souhlasu klienta v rámci právní pomoci nelze třetím osobám poskytnout žádné informace z další činnosti notáře podle ustanovení § 3 odst. 1 a 2 NotŘ.

Jestliže však notář provádí úkony notářské činnosti (§ 2 NotŘ), pak notář pokynem vyjmenované osoby vázán není. Přitom není vůbec neobvyklé, když notář v rámci jedné služby provádí úkony notářské činnosti a současně poskytuje právní pomoc.

Ve všech případech je však vždy třeba tyto otázky posuzovat velmi citlivě, protože důvěra je jedním z atributů výkonu notářství. Současně je však třeba mít na paměti, že postavení notáře se od postavení advokáta zásadně liší a notář se může dostat do situace, kdy informace z notářské činnosti bude muset poskytnout i přes nesouhlas osoby vyjmenované v ust. § 56 odst. 1 písm. a) až d).

Pro srovnání zákon o advokacii stanoví advokátovi povinnost mlčenlivosti bezvýjimečně (o všem a vůči všem s výjimkami stanovenými trestním řádem). Pozice notáře je tedy výrazně složitější, protože neposkytnutí informace musí notář vždy řádně odůvodnit. Je to dáno odlišným postavením notáře a advokáta a zásadou nestrannosti, kterou se musí řídit při výkonu notářské činnosti.

ODCHYLNÝ POSTUP, POŘIZUJE-LI SE NOTÁŘSKÝ ZÁPIS, RESPEKTIVE VYDÁVÁ-LI SE STEJNOPIS NOTÁŘSKÉHO ZÁPISU

Informační povinnost notáře je dále speciálně upravena a oproti institutu mlčenlivosti zpřísněna v případě, že se o činnosti notáře pořizuje notářský zápis.

Je otázkou, jak postupovat, byla-li forma notářského zápisu použita v rozporu se zákonem tam, kde použita být neměla, popřípadě byl pořízen neplatný notářský zápis, který nemá předepsané náležitosti. Domnívám se, že údaje (informace) jsou chráněny povinností mlčenlivosti tehdy, kdy v souladu se zákonem měl být pořízen platný notářský zápis. Ustanovení o vydávání stejnopisů notářských zápisů je možno chápat jako určitou legislativní zkratku, protože privilegovanou formu notářského zápisu je možno použít jen v zákonem předvídaných situacích a účelu. S informacemi obsaženými v notářském zápisu je třeba také stanoveným privilegovaným způsobem nakládat – tedy úpravu vydávání stejnopisů je potřeba považovat za úpravu speciální vůči ustanovení o povinnosti mlčenlivosti (a notář tedy nezkoumá, zda vydáním stejnopisu mohou být dotčeny oprávněné zájmy účastníků, popřípadě zda dotčené osoby daly k poskytnutí informací souhlas).

Komu lze vydat stejnopis notářského zápisu, popřípadě prostý opis notářského zápisu, stanoví § 91 NotŘ a liší se podle toho, zda jde o notářský zápis o právním úkonu nebo o notářský zápis o osvědčení.

Stejnopisy notářských zápisů se vydávají účastníkům právních úkonů, jichž se notářský zápis týká, není-li v notářském zápisu stanoveno jinak. Někomu jinému mohou být také vydány, jestliže všichni účastníci s tím souhlasí. Stejnopisy notářských zápisů o osvědčení se však vydávají všem osobám, které prokáží právní zájem.

NOTÁŘSKÝ ZÁPIS O PRÁVNÍM ÚKONU:

Dle ustanovení § 91 NotŘ se stejnopisy notářských zápisů vydávají účastníkům právních úkonů, jichž se notářský zápis týká, není-li v notářském zápisu stanoveno jinak. Někomu jinému mohou být také vydány, jestliže všichni účastníci s tím souhlasí.

Je třeba si povšimnout, že zákonodárce se omezil výlučně na účastníky právního úkonu, nikoliv již – na rozdíl od ustanovení o povinnosti mlčenlivosti – na právní nástupce těchto účastníků! Současně ale dává možnost účastníkům tohoto právního úkonu toto pravidlo projevem vůle změnit (a to nejen ve prospěch právních nástupců účastníka). Chybí judikatura či výkladové stanovisko prezidia v tom směru, že notářský zápis o právním úkonu lze vydat i právním nástupcům účastníků úkonu.

Je zde přitom jasný zájem takového právního nástupce na vydání stejnopisu notářského zápisu z důvodu prokázání legitimacy jeho postavení. Současně takový zájem není jen zájmem individuálním, ale v souladu s požadavkem právní jistoty také zájmem celospolečenským. V běžném životě se nejedná o situaci nijak výjimečnou.

Z důvodu pochybností, které vzbuzuje skutečnost, že ustanovení § 56 NotŘ (mlčenlivost) pravidlo o právních nástupcích obsahuje, ale ustanovení o vydávání stejnopisů notářských zápisů nikoliv, doporučuji tento legislativní nedostatek řešit poučením účastníků úkonu na možnost toto pravidlo změnit a doplnit notářský zápis v závěru minimálně o následující text: „*Stejnopis notářského zápisu, popřípadě opis stejnopisu notářského zápisu lze vydat též kterémukoliv z právních nástupců kteréhokoliv z účastníků úkonu, o kterém byl pořízen tento notářský zápis.*“

Protože se však skutečně jedná o výkladovou otázku, může notář věc posoudit tak, že z povahy věci vyplývá možnost stejnopis notářského zápisu právnímu nástupci vydat, ovšem měl by tak učinit s vědomím, že případnou odpovědnost za škodu (popř. též kárnou či trestní odpovědnost – viz shora) spojenou s vydáním stejnopisu nese on sám. Nezbyvá, než doporučit notáři zvážit rizika, pokud takový výklad přijme, ale považovala bych za nepřijatelné, pokud by notář podle míry rizika (např. vzhledem k aktuální míře konfliktních vztahů mezi právními nástupci a předchůdci) jednou stejnopis vydal a napříště v obdobné situaci nikoliv.

Upozorňuji na jistou disproporci z hlediska vydávání stejnopisů notářských zápisů ohledně rozhodnutí jediného

společníka, o kterém se pořizuje notářský zápis o úkonu, a rozhodnutí valné hromady, o kterém se pořizuje osvědčovací notářský zápis. V případě, že by se jednalo o rozhodnutí valné hromady, po prokázání právního zájmu žadatelem notář stejnopis notářského zápisu vydá. V případě rozhodnutí jediného společníka jej vydá jen tomuto společníku, není-li v notářském zápisu stanoveno jinak.

Ze zákona dále nevyplývá, zda účastník právního úkonu může následně svůj souhlas s vydáním stejnopisu notářského zápisu odvolat. Přikláním se k tomu, že ano, ovšem mělo by se tak stát za souhlasu všech, za jejichž účasti byl notářský zápis pořízen.

NOTÁŘSKÝ ZÁPIS O OSVĚDČENÍ:

Z ustanovení § 72 NotŘ vyplývá, že v případě osvědčovací činnosti (§ 2 NotŘ) pořídí notář notářský zápis vždy, nejedná-li se o vidimaci, legalizaci, předložení listiny, protestaci listin a jiných listin, o provedení úkonů a splnění formalit podle nařízení Rady o evropské společnosti a podle nařízení Rady o evropské družstevní společnosti a zákonů vydaných k jejich provedení, výstupů z informačního systému veřejné správy, o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku, autorizovanou konverzi dokumentů. Na tuto osvědčovací činnost notáře, o které se nepožizuje notářský zápis, tedy dopadá shora uvedená obecná úprava mlčenlivosti v notářské činnosti.

Stejnopisy notářských zápisů o osvědčení se však vydávají všem osobám, které prokáží právní zájem.

4. KDO JE OPŘÁVNĚN ZPROSTIT NOTÁŘE POVINNOSTI MLČENLIVOSTI?

Dle ustanovení § 56 odst. 1 NotŘ jsou to a) účastník právního úkonu, o kterém byl sepsán notářský zápis, b) ten, jehož prohlášení nebo rozhodnutí bylo osvědčeno,

c) ten, jehož podpis byl ověřen, d) ten, na jehož žádost byla osvědčena právně významná skutečnost, e) klient v případě další činnosti podle § 3, f) právní nástupci osob vyjmenovaných shora pod písm. a) až e). Je zejména, že zde jsou vyjmenovány osoby, v jejichž prospěch je povinnost mlčenlivosti především stanovena.

V případě, že se ve stejném právním postavení nachází více shora vyjmenovaných osob, je třeba ke zproštění mlčenlivosti souhlasu všech, popřípadě všech právních nástupců té které vyjmenované osoby. Namísto souhlasu účastníka úkonu je třeba souhlasu všech jeho právních nástupců z daného právního vztahu.

Ke zbavení povinnosti mlčenlivosti je třeba vždy souhlasu všech právních nástupců dle písm. f), nikoliv jen některých z nich, protože udělení souhlasu se zproštěním mlčenlivosti je právní úkon a vůle právního nástupce (nástupců) by jinak nebyla projevena úplně. Co když už neexistuje

původní vyjmenovaná osoba ani žádný z jejích právních nástupců? Je pravděpodobné, že žádné oprávněné zájmy zaniklé osoby nebudou dotčeny a pak ani souhlas takové osoby není třeba.

II. INFORMAČNÍ POVINNOST NOTÁŘE PODLE JINÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Notářský řád ve vztahu k mlčenlivosti notáře výslovně uvádí poměr k některým jiným právním předpisům, například že povinnosti mlčenlivosti není dotčena zákonem uložená povinnost přezkázat spáchání trestného činu a povinnosti stanovené zvláštními předpisy o správě daní a poplatků. Porušením povinnosti mlčenlivosti není plnění povinností podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo zákona o provádění mezinárodních sankcí. Povinnosti mlčenlivosti se notář nemůže dovolávat v kárném řízení, jakož i vůči navrhovateli kárného návrhu v době přípravy kárného návrhu. Povinnosti mlčenlivosti není notář vázán v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem nebo jiným orgánem, je-li předmětem řízení spor mezi ním a osobou, která může notáře mlčenlivosti zprostit, nebo jde-li o řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí kárné komise, a to v rozsahu nezbytném pro ochranu jeho práv.

Povinnost mlčenlivosti podle notářského řádu se nevztahuje na činnost notáře při výkonu funkce insolvenčního správce, předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce v insolvenčním řízení nebo při výkonu jiné činnosti notáře ve smyslu ustanovení § 4 notářského řádu. V těchto případech se informační povinnost řídí příslušnými právními předpisy.

Notář není státním orgánem a jeho postavení je svébytné. Z pohledu práva zůstává fyzickou osobou, kterou stát pověřil určitou činností a kterou vybavil souborem pravomocí potřebných k dosažení zamýšleného účelu. Informační povinnost může na notáře dopadnout tam, kde zákon sice hovoří o státním orgánu, ovšem z dikce zákona je zřejmé, že notář je pověřen výkonem činnosti jinak prováděné státním orgánem (např. soudem).

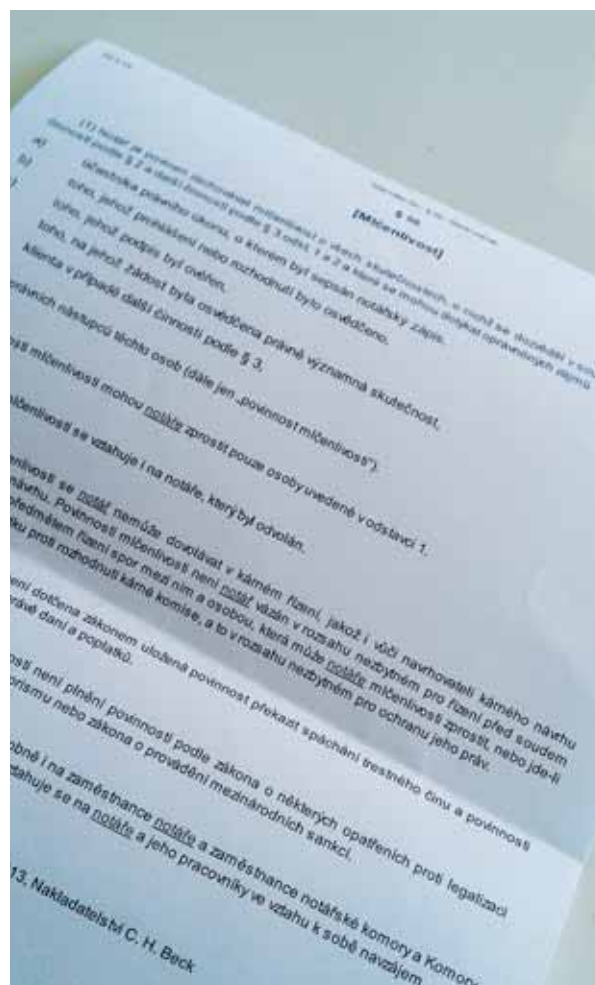
Kromě již zmiňované právní úpravy mlčenlivosti advokáta za zmínku stojí a pro srovnání uvádím ustanovení § 31 exekučního řádu, který stanoví exekutorovi univerzální (všeobecnou) povinnost mlčenlivosti o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl při provádění exekuce nebo další činnosti. Povinnosti mlčenlivosti však může exekutor zprostit orgán Komory, a to pouze z důvodů zvláštního zřetele hodných, v nezbytné míře a pro jednotlivý případ. Odpovědnost za poskytnutí informace je tedy v případě exekutora přenesena na orgán Komory. Rovněž soudce je povinen i po zániku soudcovské funkce ve smyslu ustanovení § 81 zákona o sudech a soudcích zachovávat mlčenlivost o všem, o čem se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, ledaže by byl této povinnosti zproštěn zvláštním právním předpisem nebo osobou k tomu povolanou.

Soudce může zprostit povinnosti mlčenlivosti z vážných důvodů předseda soudu; jde-li o předsedu okresního soudu, předseda příslušného krajského soudu, jde-li o předsedu krajského soudu, předseda příslušného vrchního soudu, a jde-li o předsedu vrchního soudu, předseda Nejvyššího soudu. Předsedu Nejvyššího soudu může z vážných důvodů zprostit povinnosti mlčenlivosti prezident republiky.

ZÁVĚREM

Tento článek upozornil na některé aspekty podávání informací notářem z jeho činnosti podle platné právní úpravy. Dá se předpokládat, že základní atributy mlčenlivosti nebudou změněny ani v dalších nových právních předpisech. Vládní návrh doprovodného zákona, který mimo jiné obsahuje též novelu notářského řádu, prošel dne 19. 3. 2013 prvním čtením a jeho text je zařazen do sněmovního tisku 930/0, jehož znění je možno najít na stránkách Poslanecké sněmovny ČR.

Ze shora uvedeného je patrné, že právní úprava mlčenlivosti notáře je v právních předpisech rozptýlená a pravidla právní regulace se mohou lišit v závislosti na smyslu a účelu činnosti, jejíž výkon notářům svěřil zákon. Odpověď na otázku, zda informaci poskytnout či nikoliv, nemusí být vždy jednoduchá a přímočará a zůstává na notáři, aby se s tímto úkolem vhodně a citlivě vypořádal. ■

Osvědčení vydávaná notářem při přeshraničních přeměnách

Mgr. Martina Kondrová

I ÚVOD

Tento příspěvek si klade za cíl pojednat o relativně novém typu notářského úkonu prováděného v souvislosti s přeshraničními přeměnami obchodních společností a družstev. Od 1. 7. 2008 se může notář setkat s požadavkem na sepsání **tzv. osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku**. Jelikož se jedná o typ veřejné listiny sepsované notářem, která vykazuje oproti ostatním veřejným listinám určité specifické znaky, bude dále v tomto příspěvku pojednáno o základní právní úpravě přeshraničních přeměn a v návaznosti o právní úpravě osvědčení vydávaných notářem při přeshraničních přeměnách. Pro potřeby tohoto příspěvku budu pro výše uvedené osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku nadále užívat zkrácený obecný termín „osvědčení při přeshraničních přeměnách“.

1 Před 1. 7. 2008 byla právní úprava přeměn obchodních společností a družstev obsažena v obchodním zákoníku.

II. PRÁVNÍ ÚPRAVA PŘESHRANIČNÍCH PŘEMĚN, VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Právní úprava přeshraničních přeměn nachází své místo v zákoně č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále i jen „zákon o přeměnách“).

Jak uvádí § 1 zákona o přeměnách: „*tento zákon upravuje přeměny obchodních společností a družstev a zapracovává příslušné předpisy Evropské unie*“. Zákonem o přeměnách byly do českého právního řádu implementovány některé sekundární právní akty Evropských společenství – směrnice vydávané zákonodárnými orgány Evropských společenství. Pro právní úpravu přeshraničních přeměn je v tomto směru zásadní tzv. **Desátá směrnice** Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. 10. 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností (dále i jen „Desátá směrnice“). Desátá směrnice ukládá členským státům povinnost upravit své právní řády tak, aby umožnily realizaci přeshraničních fúzí obchodních společností a družstev. Česká republika dostala této povinnosti přijetím zákona o přeměnách, upravujícím vnitrostátní přeměny obchodních společností a družstev a taktéž, nově, i přeshraniční přeměny obchodních společností a družstev, a to nejprve ve formě přeshraniční fúze.¹ Novelizace zákona o přeměnách přijatá s účinností od 1. 1. 2012 doplnila přeshraniční fúzi o další formy přeshraničních přeměn – přeshraniční rozdělení, přeshraniční převod jmění a přeshraniční přemístění sídla.

S účinností od 1. 1. 2012 je obecná úprava přeshraničních přeměn upravena hlavou XIV. zákona o přeměnách s názvem „Přeshraniční přeměny“, v části první – „Obecná ustanovení“ zákona o přeměnách. Zvláštní úprava jednotlivých forem přeshraničních přeměn se poté objevuje v příslušných částech zákona o přeměnách pojednávajících o konkrétní formě přeměny, u níž zákon o přeměnách připouští i „přeshraniční variantu“. Do právní úpravy přeshraničních přeměn se tak promítl princip systematického řazení zákona o přeměnách, označovaný jako „skládanka“, kdy pro všechny formy přeměn nalézáme nejprve společnou úpravu obecnou a dále jednotlivé úpravy speciální, které doplňují obecnou úpravu o speciální ustanovení typická pro konkrétní formy přeměn. Právní úprava přeshraničních přeměn tak nově dostává svou obecnou část a každá forma přeshraniční přeměny pak svou zvláštní část.

Pro všechny formy přeshraničních přeměn platí, že se jich účastní dvě a více obchodních společností, resp. družstev, z nichž minimálně dvě jsou podřízeny právním řádům různých členských států. Pokud jednou ze zúčastněných obchodních společností bude obchodní společnost podřízená českému právnímu řádu, bude dle zákona o přeměnách v rámci procesu přeshraniční přeměny tzv. českou osobou a ostatní zúčastněné obchodní společnosti podřízené právnímu řádu jiného členského státu budou tzv. zahraničními osobami. Tato terminologie vychází z § 59 zákona o přeměnách, který rozlišuje českou osobu a zahraniční osobu dle kritéria bydliště, resp. sídla či umístění hlavní provozovny a dle podřízenosti vnitřních právních poměrů českému nebo zahraničnímu právnímu řádu. Souhrnně lze české a zahraniční osoby účastnící se přeshraniční přeměny nazvat „osobami zúčastněnými na přeshraniční přeměně“, jak vyplývá z § 3, odst. 3 zákona o přeměnách.

Jako modelový příklad přeshraniční přeměny lze tak uvést např. přeshraniční fúzi sloučením tří zúčastněných společností – české zanikající společnosti (česká osoba) a nizozemské zanikající (zahraniční osoba) do české nástupnické společnosti (česká osoba). Česká zanikající a nizozemská zanikající společnosti fúzují sloučením do české nástupnické společnosti a dokončení přeshraniční přeměny tak bude zapisováno do českého obchodního rejstříku.

Jako další modelový příklad lze uvést např. přeshraniční rozdělení odstěpením sloučením české rozdělované společnosti se slovenskou nástupnickou společností. Při této přeshraniční přeměně dojde k odstěpení části jmění české rozdělované společnosti a tato odstěpená část jmění bude sloučena s již existující slovenskou nástupnickou společností. Dokončení této přeshraniční přeměny tak bude zapisováno do slovenského obchodního rejstříku, neboť nástupnická společnost má sídlo ve Slovenské republice.

III. PRÁVNÍ ÚPRAVA OSVĚDČENÍ PŘI PŘESHRANIČNÍCH PŘEMĚNÁCH

Osvědčení při přeshraničních přeměnách patří mezi činnost notáře v rámci osvědčování právně významných

skutečností, konkrétně skutečností právem předvídaných a požadovaných v rámci procesu přeshraničních přeměn obchodních společností a družstev. Význam osvědčení při přeshraničních přeměnách spočívá tedy zejména v tom, že notář zaznamenává, jaké úkony a prohlášení, požadovaná příslušnými právními předpisy od osob zúčastněných na přeshraniční přeměně, byly učiněny.

Proces přeshraničních přeměn se vyznačuje tím, že dochází k setkání dvou a více různých právních řádů. Každá osoba zúčastněná na přeshraniční přeměně je v rámci procesu přeshraniční přeměny povinna splnit řadu povinností stanovených právními předpisy právního řádu, jemuž podléhá. Za účelem dosažení zákonnosti a právní jistoty všech dotčených subjektů je třeba zajistit kontrolu splnění všech povinností stanovených dotčenými právními řády. Desátá směrnice tak ve svém odstavci 7 stanoví mimo jiné, že: „*Pro usnadnění přeshraničních fúzí by mělo být stanoveno, že kontrolu dokončení a zákonnosti rozhodovacích procesů v každé fúzující společnosti by měl provádět vnitrostátní orgán příslušný pro danou společnost, zatímco kontrolu dokončení a zákonnosti přeshraniční fúze by měl provádět vnitrostátní orgán příslušný pro společnost vzniklou přeshraniční fúzí. Uvedeným vnitrostátním orgánem může být soud, notář nebo jiný příslušný orgán určený dotčným členským státem.*“

Mgr. Martina Kondrová

■ zástupkyně JUDr. Ivany Kondrové,
notářky v Hradci Králové

Výše uvedené ustanovení Desáté směrnice bylo českým právním řádem provedeno v § 59x, odst. 1 zákona o přeměnách, který stanoví: „*Splnění zákonem stanovených požadavků českou osobou zúčastněnou na přeshraniční přeměně osvědčuje notář vydáním osvědčení o přeshraniční přeměně*“ a dále § 59z, který stanoví: „*Splnění zákonem stanovených požadavků pro zápis přeshraniční fúze do obchodního rejstříku osvědčuje notář, který vydal osvědčení podle § 59x nebo § 59y, nebo jiný notář, a to na žádost osoby, jež má být zapsána do obchodního rejstříku.*“

(Na doplnění k výše uvedenému uvádím, že § 59y zákona o přeměnách upravuje osvědčení při přeshraniční přeměně vydávané pouze v případě, kdy některý ze společníků české právnické osoby zúčastněné na přeshraniční přeměně podal návrh na zaplacení dorovnání, popř. kdy projekt přeshraniční přeměny obsahuje právo akcionářů české zúčastněné akciové společnosti na odkup akcií.)

Právní úprava osvědčení při přeshraničních přeměnách v českém právním řádu tak implementuje Desátou směrnici a určuje notáře jako vnitrostátní orgán, jemuž je svěřena kontrola splnění požadavků kladených na českou osobu zúčastněnou na přeshraniční přeměně a kontrola zákonnosti dokončení přeshraniční přeměny v případě, že se přeshraniční přeměna „dokončuje“ v České republice.

A) zákonný podklad v notářském řádu

Notářský řád, jako právní předpis upravující právní postavení notářů a jejich činnost, zakotvuje pravomoc notářů vydávat osvědčení při přeshraničních přeměnách v oddíle třetím s názvem „Osvědčování právně významných skutečností a pro-

hlášení", v § 72 s názvem „Druhy a způsob osvědčení“, odst. 1), písm. k), který stanoví: „Notář osvědčuje na žádost skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky. Notář provádí zejména tato osvědčení:

k) osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku.“

Jak již bylo naznačeno výše, jde o činnost notáře spočívající v osvědčení právně významných skutečností a prohlášení, přičemž dle § 2 notářského řádu je osvědčování právně významných skutečností a prohlášení jednou z dílčích typů „notářské činnosti“ (vedle sepisování veřejných listin o právních úkonech, přijímání listin do úschovy nebo přijímání peněz a listin do úschovy za účelem jejich vydání dalším osobám). Pro notářskou činnost platí, že je vykonávána notářem nezávisle a nestranně, což tedy logicky platí i při vydávání osvědčení při přeshraničních přeměnách.

Notářský řád užívá termín „osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku“. Toto označení terminologicky nekoresponduje s právním termínem užitým v zákoně o přeměnách, který (jak je níže uvedeno) užívá termíny odlišné.

B) forma a obsah osvědčení při přeshraničních přeměnách

Forma a obsah osvědčení při přeshraničních přeměnách jsou na základě odkazu uvedeného v § 72 odst. 4 notářského řádu řešeny ve zvláštním zákoně, tj. v zákoně o přeměnách. Jedna z hlavních otázek při vydávání osvědčení při přeshraničních přeměnách je, zda mají tato osvědčení být sepisována ve formě notářského zápisu. Ani notářský řád, ani zákon o přeměnách tuto otázku výslovně neřeší, nicméně odpověď lze nalézt výkladem příslušných ustanovení obou těchto právních předpisů. Z notářského řádu vyčteme, že sepsání osvědčení při přeshraničních přeměnách je notářskou činností spočívající v osvědčování právně významných skutečností a prohlášení. Z doslovného znění příslušných ustanovení (§ 59x a § 59z) zákona o přeměnách dovodíme, že osvědčení při přeshraničních přeměnách jsou veřejnými listinami. Dalším výkladem zákona o přeměnách lze dovodit, že osvědčení při přeshraničních přeměnách nemají formu notářského zápisu. Zákon o přeměnách totiž na jiných místech stanoví pro některé listiny vydávané notářem při přeměnách formu notářského zápisu, a to výslovně pomocí slovních spojení „o rozhodnutí valné hromady o přeměně musí být pořízen notářský zápis“ nebo „projekt přeměny má formu notářského zápisu“. O osvědčení při přeshraničních přeměnách tak nestanoví a tudíž lze dovodit, že tato

osvědčení nemají formu notářského zápisu. Zákon o přeměnách tato osvědčení výslovně označuje za veřejné listiny, což je dalším argumentem svědčícím o tom, že se nejedná o notářské zápisy, neboť kdyby tomu tak bylo, vyplývala by jejich charakteristika veřejných listin z § 6 notářského řádu. Lze tak shrnout, že osvědčení při přeshraničních přeměnách jsou veřejnými listinami sui generis.

Zákon o přeměnách zakotvuje především obsahové náležitosti osvědčení při přeshraničních přeměnách. Dále ze zákona o přeměnách dovodíme, že osvědčení při přeshraničních přeměnách nejsou sepisována ve formě notářského zápisu. Další náležitosti formy však nestanoví, a proto nezbyvá, než je dovodit pomocí analogie notářského řádu a notářského kancelářského řádu. Lze tak dojít k závěru, že osvědčení při přeshraničních přeměnách se sepisují v českém jazyce, dále je vhodné dodržet pravidla ohledně vypisování určitých číselných údajů taktéž či pouze slovy, označení čísel stran, dočárkování řádků apod. To vše za předpokladu, že tato pravidla nejsou v rozporu se zákonem o přeměnách.

Za významný rozdíl oproti notářskému zápisu o osvědčení jiných právně významných skutečností a prohlášení lze považovat skutečnost, že osvědčení při přeshraničních přeměnách vydává notář žadateli v prvopise. Zákon o přeměnách neobsahuje žádné ustanovení o vydávání stejnopisů osvědčení při přeshraničních přeměnách, oproti tomu stanoví, že tato osvědčení musí obsahovat (mimo jiné) otisk úředního razítka notáře a podpis notáře. Na rozdíl od notářských zápisů tak notář nevydává stejnopis či ověřený opis osvědčení při přeshraničních přeměnách, nýbrž prvopis. Odbornou literaturou bylo dále dovozeno, že notář vydá žadateli potřebný počet prvopisů a zároveň si do svého spisu založí jedno vyhotovení v podobě prosého opisu.²

C) zákonný podklad v zákoně o přeměnách – podstatné náležitosti osvědčení při přeshraničních přeměnách

Právní úprava osvědčení při přeshraničních přeměnách obsažená v zákoně o přeměnách doznala výrazných změn přijetím novely zákona o přeměnách účinné od 1. 1. 2012. Do 31. 12. 2011 byla osvědčení při přeshraničních přeměnách upravena v rámci úpravy přeshraniční fúze jako jediné možné formy přeshraniční přeměny, a to v části druhé s názvem „fúze“, hlavě IX. s názvem „Zvláštní ustanovení o přeshraniční fúzi“, v § 208 a § 210. § 208 zákona o přeměnách upravoval tzv. „osvědčení přeshraniční fúze“ spočívající v osvědčení splnění zákonem stanovených požadavků českou zúčastněnou korporací při přeshraniční fúzi. § 210 poté upravoval tzv. „osvědčení o zákonnosti dokončení přeshraniční fúze“ spočívající v osvědčení splnění zákonem stanovených požadavků pro zápis přeshraniční fúze do obchodního rejstříku. Právním termínem užívaným notářským řádem – „osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku“ je dle odborné literatury³ míněno právě toto osvědčení o zákonnosti dokončení přeshraniční fúze dle § 210 zákona o přeměnách ve znění platném do 31. 12. 2011. Z tohoto tedy vyplývá, že oprávnění notáře sepisovat

2 Kuhn, Štenglová, Bílá, Havel a kolektiv. Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, komentář, 1. vydání, C. H. Beck 2010, str. 614, 615.

3 Bílek, Fiala, Jindřich, Wawerka a kolektiv. Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, 4. vydání, C. H. Beck 2010, str. 283, 284.

osvědčení dle § 208 zákona o přeměnách ve znění platném do 31. 12. 2011 je patrné z principu § 72 notářského řádu, tedy, že notář je oprávněn sepsat i jiný typ osvědčení, než ten uvedený v demonstračním výčtu § 72 odst. 1, je-li pro tento typ osvědčení dán podklad ve zvláštním zákoně, popř. je splněna podmínka právní významnosti takového osvědčení.

Novela zákona o přeměnách účinná od 1. 1. 2012 promítla právní úpravu osvědčení při přeshraničních přeměnách do dvou rovin – roviny obecné v části první „Obecná ustanovení“, hlavě XIV. „Přeshraniční přeměny“, díl 8. „Osvědčení přeshraniční přeměny“, § 59x až 59z, a dále do roviny zvláštních ustanovení doplňujících výše uvedená ustanovení obecná, přičemž tato zvláštní ustanovení o osvědčení při přeshraničních přeměnách nalezneme vždy u příslušné zvláštní úpravy konkrétní formy přeshraniční přeměny.

Při podrobnějším shlednutí § 59x a § 59z zjišťujeme, že v návaznosti na předchozí platnou úpravu (§ 208, § 201 zákona o přeměnách ve znění platném do 31. 12. 2011) upravují dva možné druhy osvědčení při přeshraničních přeměnách:

1. osvědčení o splnění zákonem stanovených požadavků českou osobou zúčastněnou na přeshraniční přeměně (§ 59x),
2. osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku (§ 59z).

Z výše uvedeného se tedy lze domnívat, že termín užívaný notářským řádem – „osvědčení o splnění podmínek přeshraniční fúze pro účely zápisu přeshraniční fúze do obchodního rejstříku nebo zahraničního obchodního rejstříku“ není totožný s terminologií užívanou zákonem o přeměnách ani v jeho platném znění. Pokud bychom odkázali na výše uvedený výklad odborné literatury, bylo by termínem užívaným v notářském řádu myšleno osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku. Pravomoc notáře sepsávat osvědčení o splnění zákonem stanovených požadavků českou osobou zúčastněnou na přeshraniční přeměně by se opět opírala o § 72 odst. 4 notářského řádu.

IV. OSVĚDČENÍ O SPLNĚNÍ ZÁKONEM STANOVENÝCH POŽADAVKŮ ČESKOU OSOBOU ZÚČASTNĚNOU NA PŘESHraniční PŘEMĚNĚ

Osvědčení o splnění zákonem stanovených požadavků českou osobou zúčastněnou na přeshraniční přeměně (dále i jen „osvědčení o splnění požadavků“) má svou obecnou úpravu v § 59x zákona o přeměnách, který vymezuje obecné podstatné náležitosti tohoto osvědčení. Význam tohoto osvědčení o splnění zákonem stanovených požadavků spočívá v té skutečnosti, že notář v rámci své osvědčovací činnosti při přeshraniční přeměně zkoumá, zda česká osoba splnila všechny požadavky stanovené českým právním řádem při přeshraniční přeměně (např. splnění informační povinnosti vůči společníkům, věřitelům a zaměstnancům, splnění povinnosti ocenit jmění zanikající společnosti, vypracování zpráv o přeshraniční přeměně a znaleckých zpráv

o přeshraniční přeměně, vypracování účetních závěrek a zahajovacích rozvah s povinnými náležitostmi).

Aby mohl notář osvědčení o splnění požadavků sepsat, měl by se nejprve přesvědčit, zda je k tomuto úkonu příslušný, tj. zda je o sepsání tohoto osvědčení žádán českou osobou zúčastněnou na přeshraniční přeměně a zda je žádán v rámci procesu přeshraniční přeměny. Pokud dojde k závěru, že jeho příslušnost je dána, je jeho úkolem přezkoumat splnění zákonem stanovených požadavků českou osobou, stanovených v příslušných ustanoveních zákona o přeměnách. Notář tak provádí kontrolu splnění požadavků z hlediska zákonnosti celého procesu přeshraniční přeměny. Činí tak na základě prohlášení učiněných českou osobou a dále na základě jemu předložených listin vymezených zákonem o přeměnách a prováděcím předpisem k tomuto zákonu, konkrétně vyhláškou č. 416/2011 Sb., o písemnostech, které je česká osoba zúčastněná na přeshraniční přeměně povinna předložit notáři k vydání osvědčení pro přeshraniční přeměnu (dále i jen „vyhláška č. 416/2011 Sb.“). Listiny, které jsou notáři předkládány za účelem vydání osvědčení o splnění požadavků, lze rozdělit do dvou skupin:

A) listiny předkládané notáři ve většině případů při jeho činnosti v obchodních věcech:

- notáři je tak předkládán zejména aktuální výpis z obchodního rejstříku, z něhož zjistí notář existenci zúčastněné společnosti, dále se přesvědčí o tom, že se jedná o českou osobu ve smyslu zákona o přeměnách a další základní údaje o zúčastněné společnosti.

V případě, že je notáři sděleno, že údaje uvedené ve výpise jsou odlišné od skutečného stavu ve společnosti, musí být notáři předloženy listiny prokazující tyto skutečnosti odlišné od těch zapsaných v obchodním rejstříku, přičemž vyhláška č. 416/2011 Sb. dále požaduje, aby bylo v souvislosti s touto informací notáři sděleno, zda již byl podán návrh na zápis nebo výmaz těchto údajů, včetně předání opisu tohoto návrhu.

- Dále se notáři předkládá aktuální úplné znění zakladatelského dokumentu české právnické osoby platné ke dni pořízení výše uvedeného výpisu, a to včetně prohlášení statutárního orgánu české právnické osoby, že jde o úplné znění zakladatelského dokumentu a bylo, popř. nebylo založeno do sbírky listin obchodního rejstříku. Z úplného znění zakladatelského dokumentu si notář mimo jiné ověřuje, že zúčastněná společnost je českou osobou ve smyslu zákona o přeměnách.

B) listiny předkládané notáři při jeho činnosti v rámci procesu přeshraniční přeměny:

V praxi bývá pravidlem, že osvědčení při přeshraničních přeměnách sepsuje tentýž notář, který sepsuje i notářský zápis o osvědčení rozhodnutí orgánu právnické osoby o schválení přeshraniční přeměny dle § 80a notářského řádu nebo notářského zápisu o právním úkonu – rozhodnutí jediného společníka, resp. akcionáře o schválení přeshraniční přeměny.

Pro sepsání notářského zápisu v rámci procesu přeshraniční přeměny i pro vydání osvědčení o splnění požadavků je třeba notáři předložit listiny specifické pro proces přeshraniční přeměny, z něhož notář osvědčí splnění zákonem stanovených požadavků.

- Notáři je tak zejména předkládán projekt přeshraniční přeměny jako základní dokument celého procesu přeshraniční přeměny.⁴ Projekt musí být notáři předložen ve znění, v jakém byl zveřejněn v obchodním věstníku nebo uveřejněn na internetové stránce osoby zúčastněné na přeshraniční přeměně.
- Dále jsou notáři předkládány listiny prokazující zveřejnění projektu přeměny v obchodním věstníku nebo jeho uveřejnění na internetových stránkách společnosti, tj. prokázání splnění jedné z informačních povinností při přeshraniční přeměně. Nově od 1. 1. 2012 má osoba zúčastněná na přeshraniční přeměně, resp. její statutární orgán při plnění informační povinnosti možnost výběru mezi uveřejněním oznámení o uložení projektu do sbírky listin nebo uveřejnění projektu a upozornění pro věřitele na jejich práva na internetových stránkách společnosti.
- Notáři jsou dále předkládány zprávy o přeshraniční přeměně, a to zpráva o přeměně vyhotovená statutárním orgánem dle § 24 a § 59p zákona o přeměnách a znalecká zpráva o přeshraniční přeměně. Zpráva o přeshraniční přeměně vyhotovená statutárním orgánem se při přeshraniční přeměně vyžaduje vždy (na rozdíl od vnitrostátních přeměn, u nichž mohou společníci udělit souhlas s jejím nevypracováním) a nad rámec jejích obecných podstatných náležitostí uvedených v § 24 zákona o přeměnách musí obsahovat i zvláštní podstatné náležitosti dle § 59p odst. 3 zákona o přeměnách. Splnění těchto obsahových požadavků by měl notář v rámci své osvědčovací činnosti posoudit. Znalecká zpráva o přeshraniční přeměně je vyžadována při přeshraniční fúzi nebo příhraničním rozdělení, nemusí však být vypracována, pokud s jejím nevypracováním souhlasí všichni společníci nebo členové všech právnických osob zúčastněných na přeshraniční přeměně.
- Dle vyhlášky č. 416/2011 Sb., je notáři dále třeba předložit listinu obsahující souhlas společníků se schválením přeměny (u zúčastněné veřejné obchodní společnosti či komanditní společnosti) nebo notářský zápis dle § 80a notářského řádu o osvědčení rozhodnutí o schválení přeměny, popř. notářský zápis o rozhodnutí jediného společníka, resp. akcionáře o schválení přeměny.
- Mezi další listiny předkládané notáři při vydání osvědčení o splnění požadavků patří různá čestná prohlášení statutárního orgánu osoby zúčastněné na přeshraniční přeměně, stanovená vyhláškou č. 416/2011 Sb. týkající se splnění

informačních povinností vůči společníkům, věřitelům a případným zaměstnancům, o splnění povinností vůči vlastníkům dluhopisů, o splnění povinností v rámci tzv. práva vlivu zaměstnanců, o tom, že statutárnímu orgánu není známo podání žádné žaloby na neplatnost rozhodnutí o přeshraniční přeměně nebo na neplatnost přeshraniční přeměny apod.

V. OSVĚDČENÍ PRO ZÁPIS DO OBCHODNÍHO REJSTŘÍKU

Osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku je v obecné rovině upraveno v § 59z zákona o přeměnách. Význam tohoto osvědčení spočívá v tom, že notář osvědčuje splnění zákonem požadovaných skutečností pro potřeby zápisu přeshraniční přeměny do obchodního rejstříku. Český notář bude toto osvědčení sepisovat vždy, když bude přeshraniční přeměna fúze zapisována do obchodního rejstříku v České republice, tj. v případě, kdy nástupnická společnost nebo družstvo bude českou osobou, popř. pokud zápisem do českého obchodního rejstříku má nástupnická společnost nebo družstvo vzniknout jako nově vznikající subjekt nebo pokud nástupnická zahraniční osoba zúčastněná na přeshraniční přeměně v rámci přeshraniční přeměny zároveň přemístí své sídlo do České republiky. Zda se jedná o jeden z výše uvedených případů musí notář posoudit v rámci přezkumu své příslušnosti k vydání tohoto osvědčení. Při sepisování tohoto osvědčení se notář již nezabývá splněním zákonem stanovených požadavků českou a zahraniční osobou (tato kontrola již proběhla), nýbrž kontroluje splnění podmínek pro konečnou fázi procesu přeshraniční přeměny – zápis do obchodního rejstříku. Jsme tak nyní v té fázi procesu přeshraniční přeměny, kdy každá z osob zúčastněných na přeshraniční přeměně již kontrolou splnění požadavků stanovených příslušným právním řádem prošla a má tudíž k dispozici listinu vydanou k tomu příslušným orgánem svého domovského státu (u české osoby se jedná o výše popisované osvědčení o splnění požadavků).

Při sepisování osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku vychází notář z prohlášení a listin, které jsou mu předkládány. Výčet těchto listin vymezuje vyhláška č. 415/2011 Sb. o písemnostech, které je osoba zúčastněná na přeshraniční přeměně povinna předložit notáři k vydání osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku.

- Notáři je tak nutno předložit zejména projekt přeshraniční přeměny ve všech jazycích, ve kterých byl osobami zúčastněnými na přeshraniční přeměně vypracován a schválen. Z projektu mimo jiné notář zjistí, zda je dána jeho příslušnost k vydání osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku, neboť projekt obsahuje základní „pravidla“ a postup celého procesu přeshraniční přeměny.
- Dále se notáři předkládají listiny dokládající existenci české a zahraniční osoby (výpis z obchodního rejstříku ne starší 1 měsíce a výpis ze zahraničního rejstříku, popř. jiné evidence ohledně zahraniční osoby ne starší 2 měsíců)

4 Viz § 14 odst. 1 zákona o přeměnách: „Přeměna společnosti nebo družstva se provádí podle písemného projektu přeměny“.

včetně sdělení, které údaje ve výpisu neodpovídají skutečnosti a zda již byl podán návrh na změnu těchto skutečností.

- Notáři se předkládají úplná znění zakladatelských dokumentů české i zahraniční osoby a prohlášení těchto osob, že úplná znění byla založena do sbírky listin zahraničního obchodního rejstříku, popř. jiné evidence, pokud je toto založení zahraničním právním řádem vyžadováno.
- Dále se notáři předkládá osvědčení o splnění požadavků českou a zahraniční osobou vydané subjektem k tomu oprávněným dle zahraničního právního řádu, jemuž je zahraniční osoba podřízena. Předložení těchto listin dokresluje základní princip kontroly zákonnosti celého procesu přeshraniční přeměny. Tímto způsobem je notáři především doloženo, že zahraniční osoba splnila v rámci přeshraniční přeměny požadavky stanovené právním řádem, jemuž je podřízena. Český notář totiž není oprávněn zkoumat tuto skutečnost sám a jak vyplývá z výše citovaného ustanovení odstavce 7 Desáté směrnice, notář se o splnění požadavků zahraniční osobou přesvědčí právě a jedině z osvědčení vydaného příslušným zahraničním orgánem pro zahraniční osobu. Stejně tak v případě, že se přeshraniční přeměny účastní česká osoba a přeshraniční přeměna nebude dokončována v České republice a zapisována do českého obchodního rejstříku, slouží osvědčení o splnění požadavků českou osobou zahraničnímu orgánu osvědčujícímu zákonnost dokončení přeshraniční přeměny jako listina potvrzující, že česká osoba splnila českým právním řádem dané požadavky při přeshraniční přeměně.

Osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku může sepsat tentýž notář, který sepsal i osvědčení o splnění požadavků anebo jej může sepsat notář jiný.

V návaznosti na modelové příklady přeshraniční přeměny uvedené v úvodu tohoto příspěvku si lze představit, že činnost notáře v rámci těchto modelových příkladech přeshraničních přeměn bude následující:

- *Při přeshraniční fúzi sloučením tří zúčastněných společností – české zanikající společnosti a nizozemské zanikající společnosti do české nástupnické společnosti, bude notář vydávat osvědčení o splnění požadavků pro českou zanikající společnost a českou nástupnickou společnost. Poté, co všechny osoby zúčastněné na přeshraniční přeměně schválí přeměnu a projdou kontrolou splnění požadavků stanovených příslušným právním řádem, vydá notář (stejný jako výše, popř. jiný) na žádost české nástupnické společnosti osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku.*
- *Při přeshraničním rozdělení odštěpením sloučením české rozdělované společnosti odštěpující část jmění, jež bude sloučeno se slovenskou nástupnickou společností, vydá notář osvědčení o splnění požadavků české rozdělované společnosti a toto osvědčení bude použito ve Slovenské republice za účelem kontroly zákonnosti dokončení celého procesu přeshraničního rozdělení.*

Pro obě výše uvedená osvědčení při přeshraničních přeměnách tedy platí, že jsou notářem vydávány na základě jemu předložených listin. Tyto listiny se notáři předkládají v originále (kromě notářských zápisů osvědčujících rozhodnutí o schválení přeměny, popř. notářských zápisů obsahujících toto schválení). Notář si založí předložené listiny do spisu.

V případě, že notáři nebudou předloženy výše uvedené listiny vyžadované právními předpisy, popř. důvodně vyžadované notářem, je notář povinen postupovat dle § 59x odst. 4, resp. § 59z odst. 4 zákona o přeměnách, tj. odmítnout vydání osvědčení o splnění požadavků, resp. osvědčení pro zápis do obchodního rejstříku.

VI. ZÁVĚR

Závěrem mého příspěvku lze shrnout, že oprávnění notářů k vydávání osvědčení při přeshraničních přeměnách rozšiřuje činnost notářů v oblasti obchodního práva, konkrétně při přeměnách obchodních společností a družstev. Již při sepisování notářských zápisů o schválení přeshraničních přeměn českou osobou notář kontroluje soulad celého procesu a projektu příhraniční přeměny s právními předpisy, proto se jeví jako praktické, aby tentýž notář sepsal jak notářský zápis o schválení přeshraniční přeměny, tak i osvědčení při přeshraničních přeměnách. Tato skutečnost však nemusí být vždy pravidlem.

Svěřením pravomoci k vydávání osvědčení při přeshraničních přeměnách notářům jistě posílilo jejich roli v právu obchodních společností. Již od vzniku soukromého českého notářství poskytují notáři své služby obchodním společnostem a jiným podnikatelským subjektům v rámci obchodního práva a jsou tak jistě těmi z nejpovolnějších k osvědčovací činnosti při přeshraničních přeměnách. Navíc osvědčovací činnost představuje jeden z pilířů notářské činnosti, a proto lze spojení osvědčovací činnosti notáře v rámci práva obchodních společností považovat za účelné.

V praxi bývá notář v součinnosti se zúčastněnými obchodními společnostmi již od samého počátku procesu přeshraniční přeměny: podává právní rady, konzultuje jednotlivé kroky celého procesu a dává vhodná doporučení tak, aby celý proces vyústil do zdárného dokončení přeshraniční přeměny. Zákon notáře k této „poradní“ činnosti nepřikazuje, nicméně se domnívám, že i taková činnost notáře je v souladu s jeho rolí při přeshraničních přeměnách. ■

Vyšehradské kořeny notářského stavu v Čechách

JUDr. Jan Kotous

Notářství a notářský stav patří bezesporu k nejstarším institucím, se kterými se setkáváme prakticky po celou dobu historické existence českého státu. Dochované archivní materiály dosvědčují, že nejstarší právní akty nebyly jenom aplikací zvykového práva a právní kultura neměla pouze orální povahu. Počínaje 9. stoletím probíhá na našem území proces christianizace, spojený neoddělitelně s počátky psaného práva. Od 12. století se setkáváme s poměrně širokou specializací řemesel podmíněnou vznikem

JUDr. Jan Kotous

■ autor působí na Právnické fakultě UK v Praze

kem sídlí městského charakteru. Bouřlivý rozvoj měst a jejich správy spadá do období vlády Přemysla Otakara II. (vládl 1255 – 1278). Města nabízela řadu pracovních příležitostí. Udělováním městského práva dochází k prvotní a základní diferenciaci obyvatelstva měst na plnoprávné

měšťany a ostatní obyvatele. Důležité místo v životě tehdejší společnosti začínají zaujímat veřejní notáři, rekrutující se většinou z řad kleriků a získávající své vzdělání ponejvíce na zahraničních školách. Právě v době Přemysla Otakara II. dochází u nás k nebyvalému rozmachu notářské profese. Z popudu královského kancléře, vyšehradského probošta Petra z Prahy (proboštem 1265 – 1289) je někdy kolem roku 1270 založena na Vyšehradě v prostorách kapituly rétorská (notářská) škola vedená vyšehradským kanovníkem, rodákem z jihoitalské Isernie, magistrem Jindřichem (Henricus Italicus de Isernia, nazývaný česky někdy mistr Jindřich Vlach) a zabývající se výukou tzv. *ars dictandi*, tj. uměním sepisování úředních listin.

ky, které se staly základem pro vznik notářského stavu. Notáři byli zpravidla klerici, kteří byli vzděláni na zahraničních školách. V době Přemysla Otakara II. dochází u nás k nebyvalému rozmachu notářské profese. Z popudu královského kancléře, vyšehradského probošta Petra z Prahy (proboštem 1265 – 1289) je někdy kolem roku 1270 založena na Vyšehradě v prostorách kapituly rétorská (notářská) škola vedená vyšehradským kanovníkem, rodákem z jihoitalské Isernie, magistrem Jindřichem (Henricus Italicus de Isernia, nazývaný česky někdy mistr Jindřich Vlach) a zabývající se výukou tzv. *ars dictandi*, tj. uměním sepisování úředních listin.

Vyšehrad, vnímaný českou veřejností jako bezesporu druhé nejvýznamnější místo české státnosti po Pražském hradu, zaznamenal v posledních letech nebyvalý zájem o svou skutečnou historii, zbavenou nánosu romantizujících legend. Celá řada vědeckých i populárních publikací vydaná na přelomu tisíciletí se touto tematikou zabývá, zejména v souvislosti s osobou prvního českého krále Vratislava II. a jím založené exemptní vyšehradské kolegiální kapituly. Naskytá se otázka, co sledoval Vratislav založením exemptního společenství kleriků při výsadním kostele, který měl být považován za *sacrosancta ecclesia, totius provinciae* (svatý kostel, hlavu celého území) v místě, které bylo vyšší všech hradů, Vyšehradu. Vratislav a po něm další panovníci věnovali tomuto duchovnímu společenství nemalé příjmy a dávky, ve snaze zajistit kapitule naprostou nezávislost a odpovídající hmotné postavení. Z celého souboru nejstarších listin, uchovávaných v kapitulním archivu, je patrná snaha nejen po vytvoření nezávislé církevní instituce napojené přímo na Svatý stolec, ale i po zabezpečení plynulého chodu státní správy panovníkovi věrnými, nezkorumpovatelnými úředníky. Nejpersvědčivějším důkazem této teorie jsou pak vlastní dějiny kapituly a životní osudy jejích členů.

Významné postavení měl mezi členy Vyšehradské kapituly její představený – probošt. Díky panovnickému založení zůstávala tato první dignita spojena, prostřednictvím prezentačního práva panovníka s knížecí, později královskou mocí a byla většinou obsazována významnými

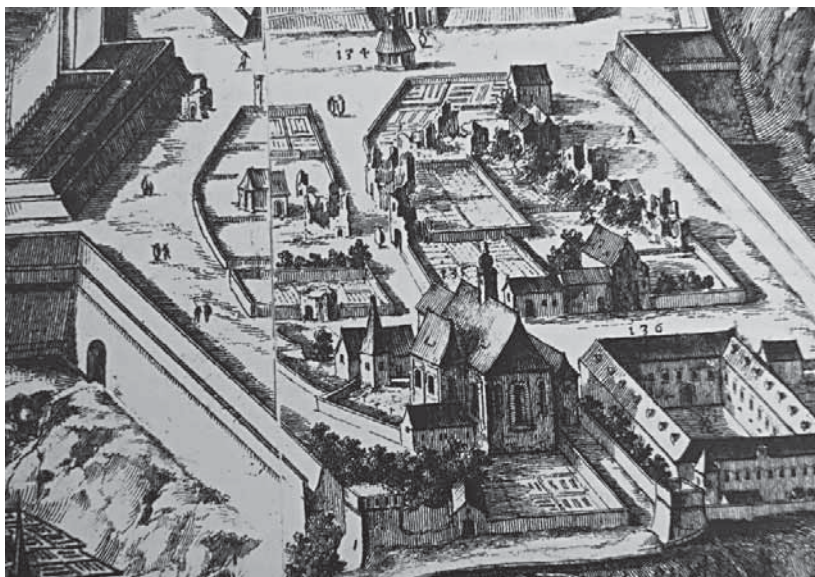

Ukázka z roku 1179
J. H. Janák, T. H. Janák, J. H. Janák, J. H. Janák, J. H. Janák

představiteli středověkého českého státu. Mezi nimi nacházíme dokonce i členy panující dynastie. Rozsahem majetku bylo vyšehradské proboštství největším církevním beneficiem po pražském biskupství a tím byl jeho držitel druhým nejvlivnějším církevním hodnostářem v zemi. Prakticky od 12. století zastávali někteří z vyšehradských proboštů vysokou hodnost královského kancléře, vrchního představitele královské kanceláře. Počínaje rokem 1226 je tento úřad spojen s hodností vyšehradského probošta trvale, téměř po dvě století. Kancléř střežil královskou pečeť a měl odpovědnost za obsah všech listin, které byly jménem panovníka vydávány. Kancléřem a tedy i vyšehradským proboštem mohl být v té době pouze klerik, který požíval plné královské důvěry, byl zcela obeznán s jeho vůlí ve věcech vnitřní i zahraniční politiky státu, byl panovníkovým předním rádcem a diplomatem. Veřejný vliv vyšehradského probošta jako králova kancléře a představitele nejvyššího správního orgánu státu byl z dnešního pohledu obrovský. Takový zůstal i ve 2. polovině 13. století, kdy vlivem složité situace a mezinárodního postavení českého státu se povinnosti, spojené s přímým řízením královské kanceláře, přesouvaly na prvního písaře – protonotáře a funkce kancléře se stávala funkcí poněkud nominální.

O Jindřichovi z Isernie toho vlastně mnoho nevíme. Jeho rodištěm je pravděpodobně středoitalské město Isernie v kraji Molise, které má dnes necelých 29 tisíc obyvatel. První zmínky o tomto městě, nazývaném původně Samnium nebo Aesernia, pocházejí ze 3. století př. n. l. Isernie byla v průběhu své historie několikrát zcela zničena. Naposledy 10. září 1943, kdy v důsledku bombardování americkým letectvem zde zahynuly tisíce lidí. Z Isernie byl Jindřich údajně vyhnán snad v důsledku mocenských zápasů na jihu Itálie a jeho rodině byl konfiskován veškerý majetek. O něco později se objevuje v Římě, kde završuje svá studia u mistra Pietro de Prece, známého v té době jako nejprestižnějšího vzdělavatele v umění sepisování úředních listin a pokračovatele notářské tradice sicilské štaufské monarchie. Někdy kolem roku 1270 se s ním potkáváme v Praze. Zde začíná působit v královské kanceláři. Kdo přesně přivedl mistra Jindřicha do Prahy, zůstane asi zahaleno tajemstvím. Starší literatura naznačuje někdy přímo Přemysla Otakara II., který se s ním mohl setkat v Rakousku, kde Jindřich působil určitou dobu jako plebán na faře v Garsu. Pravděpodobnější je možnost, že Mistra Jindřicha poznal na svých misích do Itálie vyšehradský probošt Petr, který se stal roku 1265 královským kancléřem, a který také dříve v Itálii studoval. Faktem je, že od počátku vlády Přemysla Otakara II. se v královské kanceláři setkáváme s odborníky z alpských zemí, snad v důsledku zvýraznění panovníkovy snahy po byrokratizaci a etatizaci královské moci a správy a že mnozí z nich mají přitom určité vazby na italskou oblast. Od roku 1271 je potom Jindřichův rukopis z královských listin patrný nadevší pochybnost. Nedlouho po svém příchodu do Prahy je přijat ve vyšehradské kapitule za kanovníka, i když vlastní kanovnícké obroč – prebenda je mu přidělena až někdy kolem roku 1275.

Notářská – rétorská škola založená při kapitulním chrámu sv. Petra a Pavla měla podobně jako kapitula poměrně zvláštní, výjimečné postavení. Jiná škola působící v té době při biskupském chrámu sv. Víta na pražském hradě se věnovala hlavně přípravě kleriků na duchovní dráhu. Vyšehradská škola se vyznačovala velice úzkým, specializovaným vzdělávacím programem. Jak uvedeno výše vyučovalo se zde především *ars dictandi*, tj. umění sepisování úředních listin. Vedle této činnosti pak bylo součástí učebního programu ještě tzv. *ars epistolandi*, čili umění psát úřední dopisy. A to vše pochopitelně v latině, která byla nejen univerzálním jazykem církve, ale celého tehdejšího kulturního světa. Je zřejmé, že škola, založená nejvyšším představeným královské kanceláře, měla připravovat především odborně vzdělané, schopné a gramotné státní úředníky, kteří by se ctí obstáli ve složitém prostředí evropských panovnických dvorů nebo se odborně uplatnili i jinde v církevním či světském (hlavně městském) prostředí. Víme, že zvláštní důraz byl kladen školou na studium latinské gramatiky a stylistiky, zvláště prostřednictvím četby a memorování děl antických klasiků. Uvedený plán výu-

ky známe díky jednomu ze vzorových listů, tzv. *dictamin* Jindřicha z Isernie. Mistr Jindřich zde vzpomíná své katedry, kterou zřídil při vyšehradském kostele, aby poskytoval vzdělání v gramatice, dialektice a rétorice a zve studenty, aby se přišli vzdělávat. Škola funguje až do roku 1274, tedy do doby, kdy Mistr Jindřich ve funkci protonotáře začal fakticky řídit práci královské kanceláře, a to až do králova skonu na Moravském poli 26. 8. 1278.

Položme si nyní otázku, kde se vyšehradská notářská škola mohla nalézat. Archeologické výzkumy probíhající intenzivně na Vyšehradě zejména ve 2. polovině minulého století bohužel dokládají, že z přemyslovského a z pozdějšího Vyšehradu císaře Karla IV. mnoho nezůstalo. Co nezničila léta bratrovražedných bojů v 15. století a následující nezám, trávající prakticky až do třicetileté války, to nenávratně zmizelo při budování, ze strategického pohledu naprosto zbytečné, barokní vyšehradské pevnosti. Na základě výzkumů posledních let, stejně jako kritického zhodnocení středověkých památek v kapitulním okrsku současného Vyšehradu, je možno pokusit se o určení, kde se mohla Jindřichova notářská škola nalézat. Sám Mistr Jindřich uvádí, že *vyzdvihl svůj stůl* (rozuměj katedru) *ve vyšehradském kostele*. Rozumíme-li pod označením *vyšehradský kostel* kapitolu, pak je možné pro sídlo školy stanovit vlastně dvě lokality. Tou první je společný kapitulní dům, který sloužil původně pro ubytování celé kapituly a jehož poslední relikty byly odstraněny koncem 19. století při regotizaci baziliky sv. Petra a Pavla a při výstavbě Wiehlových arkád vyšehradského hřbitova. Tou druhou je dnešní okrsek tzv. starého děkanství, dnes Vyšehrad čp. 14, Soběslavova 1. Z dochované listiny Přemysla Otakara I.

z roku 1215 víme, že panovník věnoval tento okrsek a zde umístěnou kapli sv. Klimenta se vším příslušenstvím *kostelu sv. Petra*, tedy kapitule. Toto příslušenství sloužilo později k ubytování žáků – bonifantů a dalších, dnešní terminologií řečeno, zaměstnanců kapituly. Ze životopisu a dochovaných listin jiného veřejného notáře a vyšehradského kanovníka sv. Jana Nepomuckého však víme, že sídelní kanovníci měli na Vyšehradě své domy – prebendy. O Jindřichovi se dochovala zpráva, že takovouto prebendu mu měl děkan kapituly přidělit až v roce 1275, tedy v době, kdy notářská škola ukončila svoji činnost a Jindřich se naplno věnuje řízení královské kanceláře. Otázku, kde se přesně notářská škola nalézala tedy asi již přesně neurčíme. Osobnost Jindřicha z Isernie je však spojována s vyšehradským proboštem Petrem. Proboštský dvorec stál proti dnešnímu hlavnímu vchodu do baziliky v místech dnešního čp. 102 (vinárna Rios Vyšehrad) a sousedil prakticky s kapitulním domem, kde mohl být Jindřich po svém příchodu na Vyšehrad ubytován. Kapitulní dům obsahoval jistě společné prostory – kapitulní síň, refektář apod., kde mohla výuka probíhat. Jestliže je založení školy spojováno s proboštem Petrem, pak tento vysoký církevní a státní hodnostář zcela určitě poskytl škole vhodné prostory. A protože kanovníci měli většinou na Vyšehradě své domy, mohl původní společný kapitulní dům být pro notářskou školu docela vyhovujícím místem.

Osudy Jindřicha z Isernie jsou po smrti krále Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli poněkud mlhavé. Víme, že po králově skonu byl obviněn ze zrady, uvězněn a z vězení vysvobozen na osobní zárok tehdejšího pražského biskupa Tobiáše z Bechyně. Ze sbírek jeho dictamin je patrné, že působil jako veřejný notář a někdy od roku 1281 zastával snad úřad pražského veřejného notáře. Umírá pravděpodobně kolem roku 1306 a byl-li v té době vyšehradským kanovníkem, byl nepochybně pohřben ke svým spolubratrům do některé z hrodek pod podlahou baziliky sv. Petra a Pavla. V průběhu archeologického výzkumu v 80. letech minulého století byly tyto pohřby z kostela bohužel odstraněny a dnes jsou nepietně uloženy mezi nálezy v depozitáři pracoviště Archeologického ústavu ČAV na Vyšehradě.

Není úkolem tohoto článku řešit otázku, zda pod jmény Jindřicha z Isernie, Jindřicha Vlacha či Mistra Jindřicha Kvase se skrývá jedna a táž osoba. Důležité je, že již v polovině 13. století mělo české veřejné notářství nepochybně vysokou „evropskou“ úroveň. Veřejní notáři té doby patřili mezi nejlépe vzdělané osobnosti a zasloužili se o zprostředkování renesanční vzdělanosti a myšlenek humanity našemu kulturnímu a právnímu prostředí. Vyšehradská rétorická škola pod vedením Mistra Jindřicha z Isernie vychovala jistě celou řadu dobrých veřejných notářů a položila základy, ke kterým se dnešní notářský stav a české notářství může hrdě hlásit. Bohužel česká veřejnost a dnešní návštěvníci Vyšehradu o těchto skutečnostech mnoho neví, tím spíše, že na Vyšehradě ani Mistra Jindřicha ani jeho školu v současnosti nic nepřipomíná... ■

obrázky z archivu autora

17 Na členské schůzi v květnu roku 1865 se sešlo pouze 8 z 60 členů spolku: „*Shromáždění členové vznesli svou nelibost nad tím, že v záležitostech spolkových berou členové spolku tak malé účastenství i tenkrát, když valná hromada rokovati a uzavíratí má o věcech předůležitých, a usnesli se na tom, že zůstati má i pro příští rok správní 1865-66 dosavadní ředitelství spolku, které se mělo nově voliti, jakož i předešlá roční pense 150 zlr.m.*“ Z časopisu Právník. ročník 1865, str. 419.

Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)

Mgr. Martin Kopal

„S přivolením obojí sněmovny Mé rady říšské vidí se Mi naříditi takto: Dovoleno jest, zřizovati spolky dle toho, co v tomto zákoně vyměřeno.“ Ačkoli by se nám tato téměř půldruhého století stará úvodní pasáž zákona mohla zdát samozřejmá, jednalo se reálně o úvod k zákonu, který s konečnou platností prosadil spolčování občanů, tak, jak ho chápeme dnes, do běžného života. Zmíněná věta uvozovala zákon č. 134/1867 ř. z. o právě spolčovacím, kterým došlo k zakotvení jednoho ze základních občanských práv do českého (rakouského) právního řádu.

Revoluční bouře roku 1848 spustily v celé Evropě cestu k většímu prosazení občanských práv. Vývoj společnosti začal překonávat tehdejší státní zřízení, jehož pozici bylo nutné petrifikovat ústupky. Obě první rakouské ústavy, tzv. oktrojované,¹ posléze odvolané neoabsolutistickými Silvestrovskými patenty z roku 1851,² sice zakotvovaly spolčovací práva občanů, nicméně s jejich vlastním prosazováním to bylo velice složité. Pomalu překonávaný absolutistický režim nadále bránil uvolnění poměrů, ale drtivé síle tehdejšího celoevropského národního obrození odolávat nedokázal. Spolkový zákon z listopadu roku 1852 (zákon č. 253/1852 ř. z.) byl první vlaštovkou, která jaro sice ještě neudělala, ale přivábila ho do Rakouska, resp. do českých zemí. Pád bachovského absolutismu, zapříčiněný italskými vojenskými

si dává, kdo stotožňuje dva výrazy: znáti cizí — nemíti vlastního. Vše možno znáti a při tom přece třeba zůstat svým.

Jak rozluštíme v právu tento těžký úkol? Jak zabráníme, aby cizí knihy, cizí zákony nevtáhly nás do své odbarvující, odosobňující moci? Jediná je cesta: aby v právu tvořícím právě tak, jako v právu rozhodujícím přiznána byla plná svrchovanost života, jeho nazírání právnímu, jeho pojmu spravedlnosti. Život je nevyšším učitelem právníku i zákonodárci. Ne dialektika, dedukující z věkožijných dogmat a podmaňující život, nýbrž život, podmaňující každou dialektiku a dedukci, tvořící přechodné, zatímni a vždy změnitelné dogma je zásadou budoucnosti. Právní věda je typickým případem vědy, která se snaží poznat zákon, který je v životě.

neúspěchy neoblíbeného ministra vnitra Alexandra Bacha, uvolnil poslední vážnou překážku seriózní kodifikace klasických občanských práv moderního typu do ústavy.

Antagonistické tendence Uherska vyústily v roce 1867 v přijetí tzv. prosincové ústavy. Ve skutečnosti tuto „ústavu“ tvořil soubor šesti ústavních zákonů, kde druhý z nich – zákon o všeobecných občanských právech, zaručoval mimo jiné svobodu vyznání, osobní, stěhování, zaměstnání, rovnost všech občanů před zákonem apod. Tím se spustila vlna přijímání zákonů o občanských právech. Zákon č. 134/1867 ř. z. ve svých § 6 a 7 stanovil, že *byl-li by spolek dle svého účelu nebo dle svého zřízení proti zákonu nebo právu aneb státu nebezpečný, může vláda zemská zakázati, aby se nezřizoval. Tento zákaz staň se písemně ve čtyřech nedělích od podáního oznámení (§ 4 a 5), a vyloženy buďte příčiny toho. Nebyl-li spolek v této lhůtě zakázán aneb proneslo-li se řízení zemské již dříve, že spolku nezakazuje, tedy může spolek vejíti ve skutek.* Poměrně jednoduchý, stroze napsaný zákon, bez výrazných represivních prvků tak umožnil prudký rozvoj spolkové činnosti v českých zemích. Ke cti zákona i jeho autorů budiž to,

1 1848 Pillersdorfova neboli Dubnová ústava – zákon č. 49/1848 ř. z. a následující Stadionova neboli Břežnová ústava vyhlášena dne 7. 3. 1849

2 Byly úplně zakázány politické spolky, ostatní spolky omezeny v činnosti.

že byl v rámci recepce rakouského práva přijat po vzniku Československa do jeho právního řádu, potažmo i do právního řádu českého.³

Potud stručný historický exkurz spolčování. Kombinací obecného rámce spolčování s notářstvím můžeme rozdělit vlastní notářskou spolkovou (či spolčovací) činnost do několika základních kategorií.

Spolková činnost notářská

- a) komorová – oficiální
- b) notářská – ryze spolková
- c) svépomocná

SPOLKOVÁ ČINNOST KOMOROVÁ

Vydeme-li z širšího výkladu pojmu spolčování, můžeme zařadit pod spolkovou činnost notářskou i oficiální profesní sdružování notářů do komor. Vlastní rozdělení komor bylo postaveno

– jak už jinak vzhledem k době jejich vzniku – především na obligátním teritoriálním prvku. Nicméně na konci 19. století a hlavně v první čtvrtině století dvacátého je spolková činnost notářů výrazně ovlivněna také silným prvkem jazykovým. Nesmíme zapomenout, že jde o dobu boje o vlastní český jazyk, která probíhala nejen na poli jazyka obecného, ale i jazyka právního. Společné snahy českých notářů a advokátů konce 19. a počátku 20. století za český jazyk právní mohou sloužit za vzor meziprofesionální spolupráce i v dnešní době.

Stejně tak jako dnes, i v počátcích českého notářství (v rámci říšského a později rakousko-uherského notářství), tvořila základní stavební kámen notářské organizace komora.

Mgr. Martin Kopal

■ notářský kandidát Mgr. Heleny Čapkové, notářky v Praze

Hektická porevoluční doba poloviny 19. století zásadně urychlila a podpořila vznik moderního notářství. Spolu se zamýšlenou novou organizací soudnictví byla s podporou ministra Antona von Schmerlinga, „aby co nejrychleji v život uveden byl nezbytný téměř ústav notářství za tím účelem, aby zřízen byl ústav státní, jehož by státní občané použití mohli tak, že by se jim o právních jednáních dostávalo veřejných listin od osob k tomu státem ustanovených a pověřených“⁴ a na základě žádosti sboru vídeňských advokátů (!), prosazena idea samostatného notářství. Císařským patentem č. 366/1850 ř. z., ze dne 29. září 1850 byl zaveden první notářský řád v zemích, kde mělo dojít k nové organizaci soudů.⁵ Notáři tak přestali být pouhými sepisovateli směnečných protestů. Stav notářů byl konečně povýšen na císařem uznanou právníckou profesi. S prosazením notářství do právního řádu bylo ovšem nutno vytvořit kvalitní legislativu. Byť první notářský řád měl

za vzor relativně zaběhlou úpravu francouzskou, následuje brzy nutná novelizace notářského řádu – „ale poněvadž řád tento nevyhověl požadavkům naň vloženým, byl pro tzv. německo – slovan-ské země rakouské vydán nový řád notář-

ský od 21. května 1855“⁶ a to císařským patentem č. 94/1855 ř. z. ze dne 21. května 1855. V Čechách jím bylo zřízeno 187 notářských obvodů. Novelizace to však nebyla zdařilá; za její klad lze snad považovat pouze rozšíření působnosti notářského řádu i pro Halič, Krakov, Bukovinu a také pro Uhry, Chorvatsko, Slavonsko, Sedmihrady, Srbskou Vojvodinu a Temešský Banát.

Další, tentokrát už výrazně kvalitnější a trvanlivější (platila až do roku 1949) úprava notářského řádu, pak byla zavedena císařským patentem č. 75/1871 ř. z. ze dne 25. července 1871. Vzhledem k tomu, že bližší rozbor jednotlivých notářských řádů není předmětem článku, je potřebné zaměřit se pouze na vybraná ustanovení notářského řádu související s oficiální spolkovou činností notářů, mající souvislost s notářskou správou – konkrétně na hlavu VIII. zákona pojmenovanou O sborech notářův, pak o notářských komorách, kde je v jejích § 124 – § 142,⁷ upraveno fungování notářské komory. Pro snazší představu nutno podotknout, že úprava byla v základních rysech totožná s úpravou dnešní. V zásadě povinné členství notáře v komoře tak bylo maximálně kompenzováno náhradami pro funkcionáře komory.

RAKOUSKÝ SPOLEK NOTÁŘSKÝ

Ústředním orgánem rakouského a posléze rakousko – uherského notářství byl rakouský spolek notářský, který byl ustanoven v roce 1881.⁸ Jednalo se o centrální orgán rakouského notářství sídlící ve Vídni, který se v souladu s ustanoveními notářského řádu, dále dělil v rámci jednotlivých korunních zemí. Již dle úpravy předchozích moderních notářských řádů tak v každé zemi, někde dříve a někdy později či vůbec, vznikaly „notářské komory“.

Z reálného pohledu českých zemí měla být takováto notářská komora zřízena pro okrsek každého sborového soudu

- 3 Mrzena, Martin: Právo spolků v 19. a na počátku 20. století, diplomová práce UP Olomouc 2010, *Právní úprava v oblasti spolků se změnila až v padesátých letech 20. století a fungovala až do tzv. sametové revoluce v roce 1989. Pozoruhodné dle mého názoru je, že zákonodárce byl při vytvoření nového zákona o sdružování občanů v roce 1990 říšským zákonem z roku 1867 v některých případech inspirován (např. výrazný vliv má stále v existenci a činnosti spolků Ministerstvo vnitra ČR).*
- 4 Šediva, Václav: Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Nakladatelství Sluka & Jiránek. 1894. str. 53.
- 5 Nová organizace soudů se v první fázi týkala Čech, Moravy, Slezska, Horních a Dolních Rakous, Solnohradská, Štýrsko, Korutan, Kraňsko, Gorice a Gradiška, Istrije, území města Terst a Tyrol s Vorarlberskem
- 6 Slaviček, Josef: O notářství. Časopis Právník. Duben 1861. str. 17.
- 7 § 124, 125 zákona č. 75/1871 ř. z. – Notáři, kteří mají své sídlo v okrsku téhož sborového soudu první stolice, tvoří sbor notářův. Pro okrsek každého sborového soudu první stolice, pro který zřízeno jest alespoň patnáct míst notářských, má ze sboru notářův býti ustavena komora notářská.
- 8 Zakládající schůze spolku se konala v Praze dne 28. září 1881. Předsedal jí Leone Roncali.

první stolice, pro nějž bylo zřízeno alespoň 15 notářských míst. V případě nedostatečného počtu notářů v daném okrsku, mohl být zřízen ministrem spravedlnosti společný notářský sbor a vytvořena tak notářská komora širší teritoriální působnosti. Citujme § 125 odstavce třetí notářského řádu z roku 1871: „V okresech sborových soudů, pro něž notářská komora zřízena býti nemůže, má tento sborový soud zastávat práci přikázané notářské komoře“ a zjistíme, jak zásadní to bylo ustanovení. Státní správa nebo samospráva. Pro notáře mnohem výhodnější samospráva byla naštěstí podporována i správou státní, která nechtěla být „zbytečně“ přetěžována a ráda delegovala povinnosti na notářské komory.

Vlastní notářská komora byla složena z prezidenta a čtyř, případně i šesti členů (podle velikosti notářského sboru) volených na tříleté období.

LOKÁLNÍ NOTÁŘSKÉ KOMORY

Počty notářských komor pochopitelně oscilovaly v průběhu času spolu s počtem notářských úřadů. V českých zemích taky byly koncem 60. let 19. století notářské komory v Praze, Brně, České Lípě, Chrudimi, Mostě, Olomouci, Opavě a Plzni.⁹ V roce 1878 na českém území fungovaly komora pražská, mostecko-litoměřická, tábořská, českolipsko-litoměřická, mladoboleslavsko-jičínská, písecko-plzeňská, budějovická, hradecko-chrudimská, chebská a kutnohorská.¹⁰ Logickým vyústěním přílišné roztržitosti notářské správy byly snahy o větší sjednocení komor. Proces byl však završen až zákonem č. 138/1946 Prozatímního Národního shromáždění, kterým byly zřízeny pouze dvě komory – pražská a brněnská.

Samotné regionální notářské komory si žily svým životem, zvláště pak podle toho, jak kvalitní vedení měly ve svém čele. Ačkoliv centrální – český samosprávný orgán neexistoval, lze objektivně zhodnotit, že většina notářských velikánů té doby působila v největší české notářské komoře (či sboru) – pražské. Jména jako Karel Batěk, Jaroslav Čulík, Antonín Mokry, Anděla Kozáková – Jírová¹¹ nebo Jaroslav Ponec jsou (či měly by být) pojmy českého notářství. Jejich působnost na poli komorovém se povětšinou prolíná s jejich aktivitami spolkovými. Všichni byli účastni ve Spolku notářů československých, resp. vzhledem k věku Anděly Kozákové i ve Spolku československých kandidátů notářství.

SPOLKOVÁ ČINNOST NOTÁŘSKÁ – RYZE SPOLKOVÁ

PRÁVNICKÁ JEDNOTA V PRAZE (BUDOUČÍ JEDNOTA ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ)

Jakožto vzor a předchůdce ryze notářských spolků je nezbytné (vzhledem k tématu článku pouze okrajově) zmínit Právnickou jednotu v Praze, která byla za podpory tehdy mladičského prof. Antonína Randy definitivně schválena výnosem c. k. náměstnictví z 19. července 1864 č. 4269 a jejímiž členy se v průběhu let stali mnozí čeští notáři.

„Přihlízejíce k tomu, že nejen denně se množí potřeby praktické ... neodkladně vymáhají, aby se pěstovaly v jazyku českém také vědy právní a státní, pro veškeren život občanský tak veledůležité, nahlízejíce pak zároveň, že právnictví u nás posud více méně ladem leží ... že zvláště právníký život v Praze patrné známky ochablosti na sobě nese, čehož nejlepším důkazem jest, že v Praze není ještě žádné jednoty k pěstování věd právních, ano, že až na poslední dobu ani žádného časopisu právníkého nebylo, kdežto potřeba obého na jev je: umluvil se pánové Tomáš Černý, Antonín Haas, Josef Hochmann, Jaroslav Katovic, Jan Kučera, Josef Prachenský, Antonín Randa, Jakub Škarda, Josef Tylš a Rudolf Wolf, vesměs doktoři veškerých práv v Praze, že se pokusí o založení právníké jednoty, jež by za účel měla, aby se v řeči české pěstovaly vědy právní a státní.“¹²

SPOLEK VŠEHRD

Rovněž nelze zapomenout na dodnes fungující Spolek českých právníků Všeherd, založený již v roce 1868 při Karlo-Ferdinandově univerzitě, jímž také prošla velká řada notářů. Z historického pohledu se jedná o jedno z nejvýznamnějších a nejznámějších sdružení české právníké obce. Spolek požíval zejména během období první československé republiky velké vážnosti a v jeho čele se pravidelně objevovala velká jména nejen československého práva, ale celé historie. Karel Kramář, Alois Rašín, Jaroslav Preiss, Emil Hácha.

Se vznikem specializovaného notářského spolku přechází potom většina českých či československých notářů do Spolku československých notářů.

JEDNOTA NOTÁŘŮ V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM (POZDĚJI JEDNOTA NOTÁŘŮ A NOTÁŘSKÝCH KANDIDÁTŮ)

Účelem jednoty jest, pomáhati vědeckému se vzdělávání členů v jejich oboru, docíliti stejnosti ve vykonávání prací a přispívati k zvelebení všeobecných zájmů stavu notářského, pokud úloha ta nemá splněna býti komorou notářskou.¹³

Takto lze představit notářský spolek, vzniknuvší v roce 1867, ještě za éry Rakousko-Uherska, jehož iniciátorem a vůdčí osobností byl JUDr. Jaroslav Rilke. Na jeho ustavující schůzi se sešlo 21 c. k. notářů, 4 pražští a 17 venkovských, kteří přijali stanovy spolku a jeho starostou jednomyslně zvolili právě Jaroslava Rilkeho.

- 9 Šimonová, Anna: Vývoj notářství, diplomová práce. UP Olomouc 2010, str. 25 s odkazem na Skřejpek, M., Bělovský, P., Císař, J. et al. Právnický stav a právníké profese v minulosti. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. 2007. str. 167.
- 10 Jindřich, Miloslav. Notářství v českých zemích do roku 1949. In Ad Notam, 2003, roč. 9, jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. str. 11.
- 11 První československá notářka, jmenovaná 21. září 1938. Stěžejní osobnost prvorepublikového notářství.
- 12 Časopis Právník. 1864., str. 253.
- 13 Ze stanov Jednoty notářů v Království českém – časopis Právník, roč. 1867, str. 698.

Můžeme říci, že se jednalo o „správní“ spolkový subjekt, který úzce spolupracoval se Spolkem rakouských notářů a po vzniku samostatné republiky i se Spolkem notářů československých. Snažil se o příležitostnou vzdělávací a přednáškovou činnost; nicméně jeho hlavní devizou bylo pravidelné sestavování seznamů notářů v sídlících v Čechách, jakož i jejich notářských kandidátů, potažmo notářských komor s vymezením jejich obvodů. Dalším nestandardním specifickým tohoto notářského spolku bylo i to, že jeho členy se mohli stát i ti, kdož se významně zasloužili o rozvoj notářství (za podmínky schválení jejich členství valnou hromadou spolku).

SPOLEK NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

Výkladní skříň novodobého, čistě českého, resp. československého notářství byl Spolek notářů československých. Tato dobrovolná organizace, kde se prezentovaly špičky prvorepublikového notářství, našla svého patrona a velkého zastávce v univerzitním profesorovi dr. Emilu Svobodovi. Tento právník, filozof a politolog stál u zrodu prvního československého notářského časopisu – Českého práva a stal se hybnou silou redakční rady časopisu. První číslo časopisu vyšlo v dubnu 1919 a byla z něj zřetelně patrná radost a vlastenecká touha po českém (právnickém) jazyce, stejně jako snaha o pevné zakotvení notářství do československého právního řádu.

„Výraz, kterým jsme nazvali svůj časopis, je zároveň programem naším. Říjnová revoluce osvobodila národ československý od věkovitého, tvrdého jha, osvobodila vývoj právní v území republiky od cizího poručení. Kdyby byly zvítězily ústřední mocnosti, byly by se neodolatelně uplatnily vlivy, hledající úplné sjednocení rakouského práva s německým. Český právník byl by se ocitl ještě krutějším způsobem v cizích službách.“

Na troskách Rakouska nadějně se vyvíjí obrozený svobodný stát československý a klade do rukou svých právníků úkol vábný a odpovědný zároveň. Aby vedli dobrými cestami právní vývoj republiky – aby se stali tvůrci moderního práva českého ... Jen zničte sklenníky, pusťte volný vzduch, aby pronikl všemi záhyby a kouty: ukáže se, co je způsobilé u nás žít, co je naše, nebo co se přizpůsobilo našemu ovzduší. Jiné cesty není, než věřiti pravdě života, dáti této empirické pravdě přednost před bezkrevnou pravdou logickou. Neznásilněný život český nemůže, než vytvořiti české právo.“

14 Úprava notářství se na Slovensku řídila zákonným článkem XXXIV. z roku 1874, posléze novelizovaným zákonným článkem VII/1886, který platil prostřednictvím recepčního prvorepublikového zákona č. 11/1918 Sb. Tyto normy používali nejprve pro slovenského notáře označení „kyrközjegyző“ – královský veřejný notář. Po vzniku ČSR pak jen „veřejný notář“. K úplnému sjednocení právní úpravy notářství došlo až v roce 1949 zákonem č. 201/49 Sb.

15 Čulík, Jaroslav. Notářstvo v prvním desetiletí trvání naší republiky. České právo. 1928, č. 8, str. 67.

16 Reakce českých notářů na vznik Spolku německých notářů: České právo, ročník 1920. str. 8.

Situace prvorepublikového notářství byla bezesporu složitá. Zčista jasna se z předválečných českých zemí stalo Československo. Připojením Slovenska, které jakožto součást Uherska mělo naprosto odlišnou právní úpravu,¹⁴ došlo k právní dvoj kolejnosti, která se v divokých poválečných letech jen obtížně odstraňovala.

Logickým vyústěním českých, posléze i československých zájmů tak bylo právě založení Spolku československých notářů, který se stal výrazným hráčem na poli prvorepublikového práva. Spolek byl založen již dne 29. 12. 1918, tedy jen dva měsíce po vzniku samostatné Československé republiky. Hektická poválečná doba přinášela rychlá rozhodnutí a tehdejší notářům slouží jen ke cti, že byli schopni se v tak krátké době sjednotit a ustanovit se do notářského spolku. Na ustavující schůzi se k novému spolku přihlásilo hned 179 zakládajících členů – 120 notářů a 59 kandidátů.

Hlavní cíle spolku během celého jeho prvorepublikového působení můžeme shrnout do několika stěžejních bodů: sjednocení notářského stavu – „*Doufali jsme, že ve spolku tom seskupíme notářstvo celého našeho státu, tak jako notářstvo celé Cislaitanie* (tzn. Předlitavska = rakouských zemí) *bylo seskupeno v Rakouském spolku notářů.*“¹⁵ zdůrazňování češství (s výrazným počátečním odporem ke všemu rakouskému a posléze německému), snaha o zamezení pokoutnictví a zvýšení odměn notářů. Právě snaha notářů a celého Spolku o ustanovení nového notářského tarifu provázela celá 20. léta 20. století.

Spolek notářů československých se vnitřně dělil na odbory. Hlavní a nejvýznamnější odbor sídlil v Praze. Další odbory spolku byly v Brně – s vůdčí osobností dr. Emanuelem Lis-kou, dále v Plzni a odděleně pak působil bratislavský odbor (založen v roce 1920). Členství v něm bylo dobrovolné; vybíraly se členské příspěvky v různých výších pro notáře i kandidáty. Široká byla vedlejší spolková činnost. Častá byla výjezdní zasedání.

SPOLEK NĚMECKÝCH NOTÁŘŮ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

Protikladem Spolku československých notářů byl Spolek německých notářů republiky Československé, který vznikl v únoru roku 1920 v německém kasíně v Praze jako reakce na již fungující spolek český. „*Pokládáme tento krok německých našich kolegů za nesprávný a za nešťastný. Nešťastný proto, že se tím posice našeho spolku notářů československých jen oslabuje a že význam nového spolku německého pro stav notářský nebude prázdny.*“¹⁶

Německý spolek byl sice minoritním hráčem na spolkovém poli notářství, avšak o svůj vliv bojoval s německou urputností. Antagonismus a nespolečné obou subjektů, podpořená jazykovou odlišností, poměrně významně ztěžovala rozvoj notářství v prvních letech samostatné republiky. Němečtí notáři v Čechách podávali vlastní návrhy zákonů a odmítali, i přes mnohé vstřícné kroky českého

spolku, snahy českých notářů o spojení. Čeští notáři například upravili stanovy svého spolku, aby notáři němečtí mohli bez omezení přistupovat do českého spolku. Spolu se spolkem rakouských notářů se čeští a němečtí notáři podíleli na vydávání (pochopitelně německého) časopisu Notariatszeitung.

SPOLEK ČESKOSLOVENSKÝCH KANDIDÁTŮ NOTÁŘSTVÍ

Jak říká § 117 notářského řádu z roku 1871 – *Každý notář může do své úřadovny vzít si pomocníky a při svém návodu a dozoru vzdělávat je pro notářství. Za notářské kandidáty lze pokládati tyto pomocníky jen, jsou-li zapsáni v seznamu kandidátů, jež spravuje notářská komora.* Do seznamu kandidátů mohl být zapsán pouze ten kandidát, který absolvoval nařízená univerzitní studia a úspěšně vykonal alespoň dvě teoretické státní zkoušky, z nichž alespoň jedna musela být ze soudních věd.

Tito kandidáti založili na jaře roku 1920 pod patronací a za podpory Spolku československých notářů vlastní spolek kandidátů notářství. Mezi oběma spolky probíhala úzká spolupráce. Aktivními členy kandidátského spolku byli pochopitelně i někteří pozdější významní notáři – akt starostou spolku byli doktoři Bohuslav Vodstrčil, Antonín Mokřý, František Janatka či Anděla Kozáková.

Organizační struktura spolku kandidátů kopírovala klasický model spolku notářského. Členská schůze volila výbor spolku, jeho starostu, jednatele a pokladníka. Podle velikosti daného odboru spolku (český, moravsko-slezský a slovenský) byly zřízeny další orgány spolku. Obvyklým byl kondiční odbor. Spolek vydával vlastní periodikum „Věstník“, zásadněji informace a články byly v rámci věstníku uveřejňovány na stránkách Českého práva.

Pravidelné jarní výroční valné hromady spolku byly pravidelně navštěvovány vrcholnými notářskými představiteli, nezřídka se účastnili i zástupci ministerstva.

Boj kandidátů notářství spočíval nejen v jejich úsilí o získání notářského úřadu; kandidáti byli činní na poli sociálním. Nutno podotknout, že spolek kandidátů plnil funkci volně řečeno prvních notářských odborů: *„Spolek československých kandidátů notářství usnesl se na valné hromadě konané dne 30. 5. 1920 v Praze, aby vzhledem na tísnivé poměry kandidátů notářství upraveny byly služební platy jejich následovně a sice s platností od 1. 6. 1920. Plat kandidáta za 1 rok praxe – 300,- korun, plat kandidáta s praxí delší než jednorocní až do složení zkoušky notářské – 500 korun, plat kandidáta zkoušeného – 1 000 korun, vesměs s novoročním ve výši měsíčního platu....Notářská komora pražská usnesla se jednomyslně, toto usnesení všem členům kolegia odporučiti. Žádáme rovněž pány kolegy, aby osvědčili pochopení pro překerní postavení našich kandidátů za nynějších drahotných poměrů a aby přikročili k úpravě platů dle těchto měřítek. Úprava ta jest nyní zavedením nové sazby notářské zajisté umožněna.“*

Nicméně nejen věděním a obavami o svou budoucnost byli kandidáti vedeni. Vždy se našel i čas na společné podebatování. Pozvánky na „volnočasové“ aktivity notářských kandidátů byly dokonce pravidelně zveřejňovány na stránkách časopisu České právo. Například v roce 1921 zval tehdejší jednatel spolku Jan Žilka tímto oznámením ze spolku československých kandidátů notářství: *Oznamuje se, že týdenní schůzky přátelské ve společenské místnosti vinárny „U Bindrů“, v Praze I., proti Staroměstskému orloji, dosud ve čtvrtek konané, překládají se na sobotu. Kolegové mimopražští, jimž tímto vhodnější příležitost k jejich návštěvě se naskýtá, se vyzývají k hojně účasti.*

SPOLKOVÁ ČINNOST SVÉPOMOCNÁ

Století devatenácté bylo zcela jistě dobou průmyslové revoluce, kdy výrazné technické objevy a inovace naprosto zásadně změnily chod nejen českých zemí. Na druhou stranu však 19. století určitě nebylo dobou sociálních jistot a zabezpečení. Císař sídlil ve Vídni, zemská vláda byla pouze vládou formální; bez důležitých pravomocí. Nemo-censká, stejně jako podpora v nezaměstnanosti v dnešním smyslu slova samozřejmě neexistovaly. Pro našince i pro notáře jistě doba složitá. Zákonem uvolněná možnost spolčování občanů naštěstí trochu uvolnila státu ruce i v tomto směru. Svépomocné spolky, v poslední třetině 19. století hojně zakládány, byly alespoň nějakými garanty řešení „horších časů“, které mohly přijít na každého. A především takovéhoto sociální spolky byly zakládány i mezi notáři.

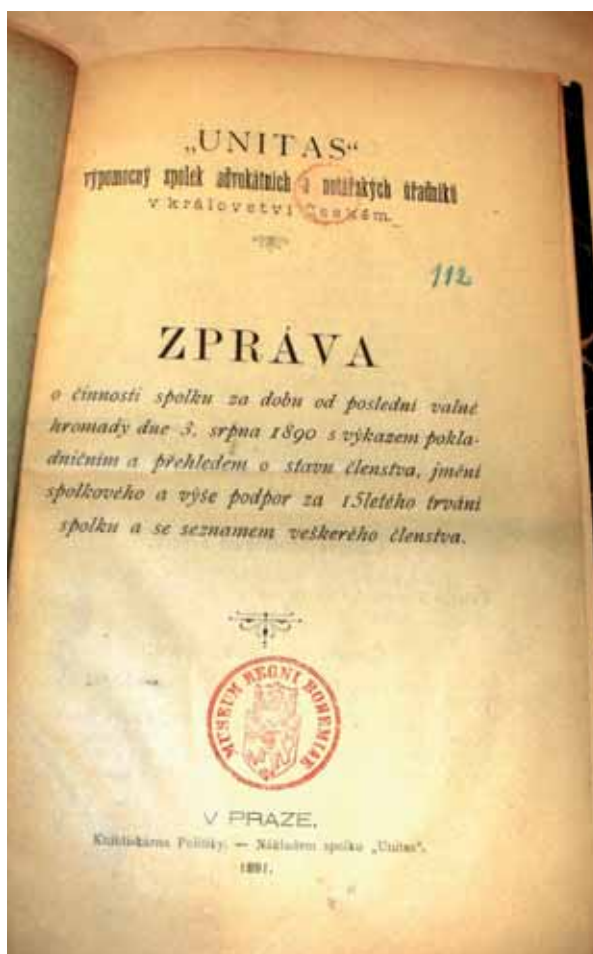
Spolky byly pochopitelně postaveny na dobrovolném členství. Základnu tvořili členové, kteří měli eminentní zájem na kvalitním fungování takových spolků a byli sami motivováni na jejich řádném chodu. Neoddiskutovatelný pocit sounáležitosti podporoval a přidával na jistotě pro případ budoucích problémů.

Spolky byly řízeny svými členy. Podle jejich množství a především kvality se odvíjel vlastní spolkový život. Vedle zde popisovaných sociálně podpůrných aktivit se často spolky věnovaly i dalším aktivitám – vzdělávání, výchově k šetrnosti a střídmosti, sportovním aktivitám, pořádání kulturních akcí (nebo třeba i k popíjení).

Již v roce 1858 zakládá významný český humanista a právník (notář a posléze i advokát) JUDr. Václav Bělský **Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém**. Jak již vyplývá z názvu, stěžejním cílem spolku bylo zabezpečení pozůstalých po notářích. Bohulibá idea ovšem naráže-

17 Na členské schůzi v květnu roku 1865 se sešlo pouze 8 z 60 členů spolku: „Shromáždění členové vznesli svou nelibost nad tím, že v záležitostech spolkových berou členové spolku tak malé účastenství i tenkrát, když valná hromada rokovati a uzavíratí má o věcech předuležitých, a usnesli se na tom, že zůstati má i pro příští rok správní 1865-66 dosavadní ředitelství spolku, které se mělo nově voliti, jakož i předešlá roční pense 150 zl.r.m.“ Z časopisu Právník. ročník 1865, str. 419.

la na finanční aspekt zabezpečení, kterýžto byl primárně naplňován členskými příspěvky společníků. Počet notářů (schopných a ochotných) přispívat do spolkové pokladny nebyl trvale vysoký.¹⁷ Předmětem schůzí či valných hromad Spolku bylo zejména ustanovování penzí vdovám a sirotkům na následující rok (vypočítaných především na podkladě objemu financí spolku z členských příspěvků, trvání vyživovacích povinností apod.), „skládání účtů“ za rok uplynulý (tzn. shrnutí, kolik bylo na penzi vdovám a sirotkům uhrazeno) či volba orgánů spolku.¹⁸ Letitým starostou spolku byl JUDr. Václav Bělský, k členům předsednictva patřily v prvních letech spolku doktoři práv Gustav Grandl, Eduard Schubert či Jan Volkelt.

Roku 1876 byl založen **Výpomocný spolek advokátních a notářských úředníků v Království českém „Unitas“**, který měl sídlo, jako většina spolků, v Praze. Z jednatele-
ské zprávy dr. Jana Sutnara můžeme v roce 1891 číst:
„Ony šlechetné idee, jež na mysli tanuly budovatelům jed-

*noty naší, pěstování totiž kolegiality a podporování členů po čas jich nemoci a udělování podpor rodinám jich pro případ úmrtí ...zpráva naše počíná s nejdůležitější otázkou spolku, totiž otázkou finanční. Nehledě k četným podporám v nemoci, pohřebnému a odbytnému vdově a sirotku po činném členu spolku, nehledě k značným výlohám spojeným se zadáním žádosti za schválení stanov spolkové nemocenské pokladny a různým jiným nezbytným výdajům, vykazuje zpráva pokladniční za uplynulé půlletí přebytek 551 zl. 59 kr.“*¹⁹

V čele spolku stál správní výbor, který volil svého předsedu a místopředsedu. Výkonným orgánem spolku byl jednatel (zřízena byla také funkce místojednatele). Významnou osobou ve spolku byl pokladník. Zřízeny byly dále odbory kondiční a dokonce hojně obsazený odbor zábavní.

Rovněž je potřeba zmínit **Penzijní ústav pro notáře a notářské kandidáty**, založený v roce 1883 z iniciativy Rakouského spolku notářského, který opět směřoval k zajištění notářů. Situaci na penzijním poli podpořilo Rakousko roku 1906 zavedením penzijního pojištění pro zaměstnance soukromých subjektů. Na tuto úpravu později navázal v již samostatném Rakousku soubor opatření z roku 1926, který upravil sféru nemocenského, úrazového a penzijního pojištění pro zaměstnance a notářské pracovníky.²⁰ V Československu byla problematika poměrně úspěšně a pokrokově vyřešena zákonem č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.

ZÁVĚR:

Článek si klade za cíl zhodnotit a rámcově rozebrat moderní spolkovou činnost notářů od druhé poloviny 19. století do začátku druhé světové války. Jeho snahou je poukázat na složitost vzniku moderního českého/československého notářství a spolků s ním svázaných. Autor se nesnaží o kompletní a detailní popis jednotlivých „spolků“; snahou je spíše poukázat na jejich existenci, historickou roli a příčinné historické souvislosti.

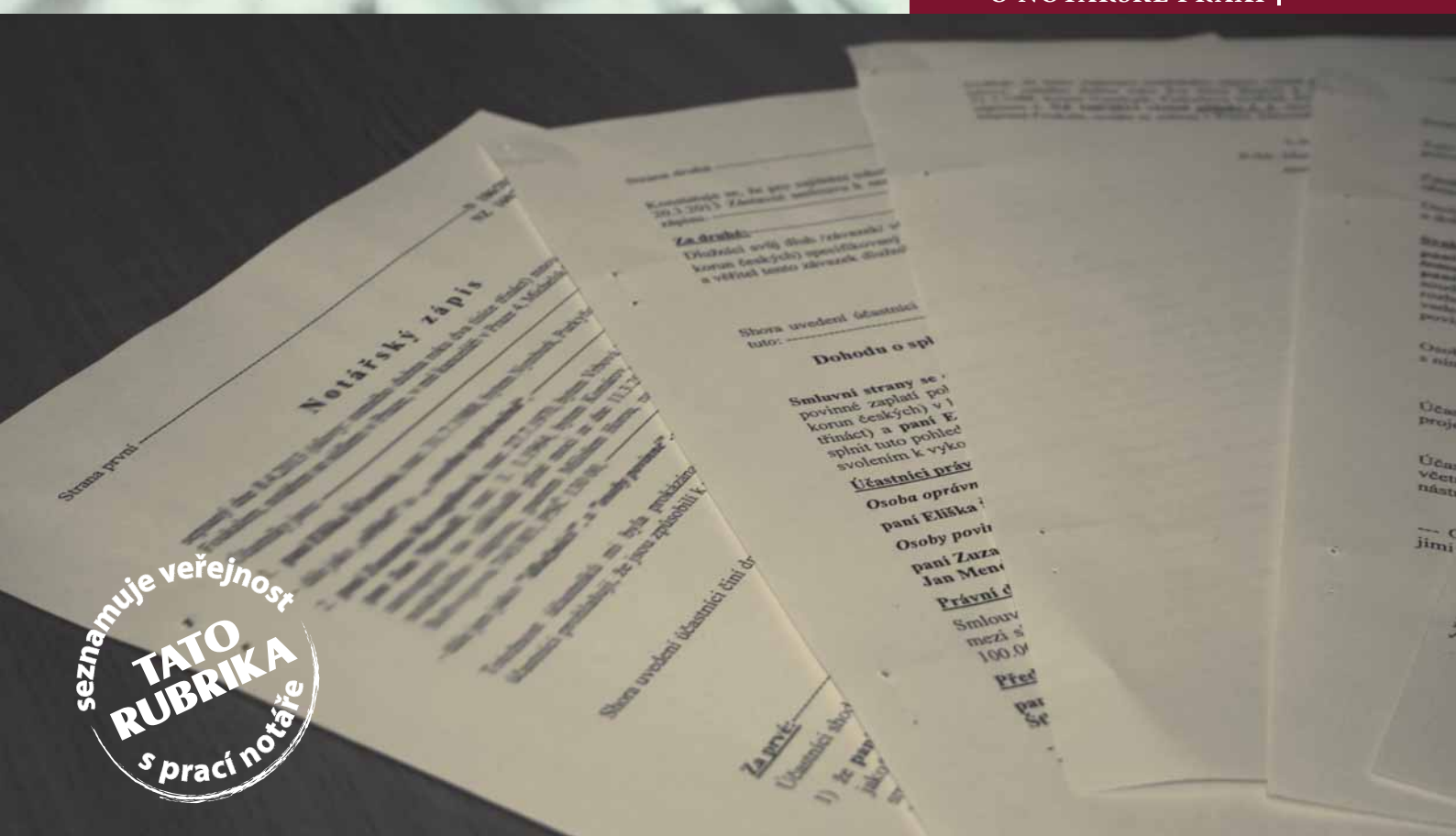
Vzhledem k neexistenci spolků v soudobé notářské obci může článek sloužit i jako inspirace pro jejich obnovu či znovuzřízení.²¹ ■

18 Balík, Stanislav: Stríčky z historie. Ad Notam 6/2011.

19 Částka zhruba odpovídala výši průměrného ročního platu vyššího státního úředníka.

20 Kolářová, Monika: Vývoj rakouského penzijního systému. Masarykova univerzita Olomouc 2010, str. 25

21 Ze strany notářských koncipientů proběhly pokusy o „recept“ pod pracovními názvy Asociace notářských koncipientů (Brno) a Notářský spolek (mladých) z Prahy.

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti

V dnešní době, kdy stále přibývá půjček a úvěrů, je pro věřitele nutností si při poskytování peněžních prostředků dostatečně zajistit jejich vrácení. Kromě zřízení zástavního práva je jednou z možností, která skýtá věřiteli potřebnou jistotu a usnadňuje případné vymáhání dluhu, notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti. Tato veřejná listina notáře je v případě prodlení dlužníka se splácením exekucí titulem; aniž by věřitel musel absolvovat nalézací řízení před soudem, má k dispozici titul, na jehož základě lze nařídít výkon rozhodnutí či provést exekuci. Věřitel si tak již na počátku závazkového právního vztahu může zajistit dobrou výchozí pozici pro budoucí nucené vymožení nesplněného dluhu.

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti je v notářském řádu upraven v ustanovení § 71a až § 71c ve třech formách. První je notářský zápis o právním úkonu, ve kterém se účastník zaváže splnit peněžitou pohledávku druhého účastníka vyplývající ze zakládaného závazkového právního vztahu (ustanovení § 71a odst. 1 notářského řádu). Druhým zápisem je v podstatě procesní dohoda v rámci notářského zápisu, ve které se jeden účastník zaváže druhému účastníku splnit pohledávku nebo jiný nárok, přičemž tato

pohledávka či nárok již musí existovat v okamžiku sepsu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti (ustanovení § 71a odst. 2 notářského řádu). Třetí formou notářského zápisu, která se od předchozích liší mimo jiné tím, že jeho účastníkem je pouze dlužník, resp. osoba zavázaná z již vzniklého závazkového právního vztahu, je notářský zápis, ve kterém tato osoba uzná jednostranně svoji peněžitou pohledávku (ustanovení § 71b notářského řádu). Ustanovení § 71c notářského řádu neupravuje jiný typ notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, pouze prohlašuje notářský zápis dle ustanovení § 71a a 71b za tzv. úřední listinu, jež se potvrzuje jako evropský exekucí titul.¹

Základní obsahovou náležitostí, společnou pro všechny tři výše uvedené typy notářských zápisů, je svolení k vyko-

¹ Čl. 2 až 4 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. 4. 2004, kterým se zavádí evropský exekucí titul pro nesporné nároky. Toto nařízení pracuje s pojmem úřední listina, nikoli veřejná listina, jako český právní řád. Jelikož však tento notářský zápis splňuje náležitosti úřední listiny dle uvedeného nařízení, notářský řád výslovně prohlašuje notářský zápis se svolením k vykonatelnosti za evropský exekucí titul.

natelnosti. Bez této náležitosti by se notářský zápis nemohl stát exekucním titulem. Povinná osoba (dlužník) musí v rámci notářského zápisu svolit k jeho vykonatelnosti. To, zda tento notářský zápis skutečně jako exekucní titul bude využit, záleží jen na osobě oprávněné (věřiteli).

Pravomoc k sepisování tohoto typu notářských zápisů notářům světuje ustanovení § 274 písm. e) občanského soudního řádu; ustanovení o výkonu rozhodnutí se totiž vztahují i na notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti a činí z nich exekucní titul. Občanský soudní řád pak odkazuje na zvláštní právní předpis, kterým je právě notářský řád.

V následujícím textu se věnuji ve stručnosti jednotlivým typům notářských zápisů a v závěru pojednávám o některých společných aspektech sepisování notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti, a dále o problémech a úskalích, které se v průběhu doby v souvislosti s jejich sepisováním objevily.

1. NOTÁŘSKÝ ZÁPIS O ZAKLÁDANÉM ZÁVAZKOVÉM PRÁVNÍM VZTAHU (USTANOVENÍ § 71A ODS. 1 NOTÁŘSKÉHO ŘÁDU)

Jak již bylo výše uvedeno, jedná se o notářský zápis o právním úkonu, kterým je zakládán závazkový právní vztah. Již z toho plyne, že se musí jednat minimálně o dvoustranný právní úkon, kde bude proti sobě stát závazek jednoho účastníka a pohledávka druhého účastníka. Může se jednat o množství různých smluvních typů, avšak nejčastěji půjde o kupní smlouvu, smlouvu o půjčce či smlouvu o úvěru. Pohledávka, na níž se bude vztahovat vykonatelnost takového notářského zápisu, však může být v tomto případě pouze peněžitá, tedy pohledávka na splacení kupní ceny, pohledávka na vrácení půjčky, resp. úvěru s příslušenstvím. Zpravidla se nebude jednat o smlouvy o úvěru, na základě kterých poskytují finanční prostředky banky, neboť ty mají k dispozici dostatečný právní aparát pro přípravu smluv a většinou využívají spíše notářských zápisů, které jsou popsané níže v bodu 2. a 3.

Jelikož samotný notářský zápis již obsahuje hmotněprávní úkon, předpokládá notářský řád, že povinná osoba pouze

svolí k vykonatelnosti tohoto notářského zápisu. Jeho obsahem však musí být vždy i výše pohledávky a doba plnění.

2. NOTÁŘSKÝ ZÁPIS O JEDNOSTRANNÉM UZNÁNÍ PENĚŽITÉ POHLEDÁVKY (USTANOVENÍ § 71A ODS. 2 NOTÁŘSKÉHO ŘÁDU)

Tento typ notářského zápisu je prakticky využíván především bankami a jinými úvěrovými institucemi. Mnohdy bývá jednou z podmínek v úvěrových smlouvách předložení notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti do určité doby po načerpání úvěru. Při využití tohoto notářského zápisu pro banku odpadá nutnost součinnosti při jeho sepisování; jde totiž o jednostranný právní úkon a účastníkem tohoto notářského zápisu je pouze dlužník.

Opět se může jednat jen o peněžitou pohledávku. V tomto notářském zápisu musí dlužník svůj peněžitý závazek (dluh) jednostranně uznat a svolit k vykonatelnosti notářského zápisu. Náležitosti uznání dluhu stanoví pro závazkové právní vztahy v režimu občanského zákoníku ustanovení § 558 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Uznání musí obsahovat příslib zaplatit dluh a musí v něm být uveden důvod a výše dluhu. Jestliže se závazkový vztah řídí obchodním zákoníkem, pak se užije úprava uznání závazku dle ustanovení § 323 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, která je, co se týče náležitostí, odlišná (byť k tomu zřejmě není logický důvod). Postačí totiž, pokud je závazek uznán a není třeba příslibu jeho zaplacení. Jelikož samotný právní důvod pohledávky, tedy zpravidla smlouva o úvěru, není v notářském zápise obsažen, stanoví notářský řád u tohoto typu notářského zápisu více povinných náležitostí než u výše popsaného. Jeho obsahem musí být výše pohledávky, doba plnění, označení osoby, jejíž pohledávka má být splněna a skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá (právní důvod). Nevýhodou tohoto typu notářského zápisu však může být fakt, že jím nelze jakkoli měnit již založený závazkový právní vztah, neboť jeho účastníkem je pouze jedna ze stran. Ne vždy totiž jsou samotné úvěrové smlouvy dostatečně určité, a aby byl notářský zápis způsobilým exekucním titulem, je nutno některá ustanovení dohodou účastníků upřesnit. Toto však není u jednostranného uznání možné.

3. NOTÁŘSKÝ ZÁPIS O DOHODĚ JAKO EXEKUCNÍM TITULEM (USTANOVENÍ § 71B NOTÁŘSKÉHO ŘÁDU)

U tohoto notářského zápisu se předpokládá již existující závazkový právní vztah. Účastníci závazkového právního vztahu pak mohou uzavřít formou notářského zápisu dohodu se stanovenými náležitostmi, která se pak stává za předpokladu, že daná pohledávka není řádně a včas splněna, exekucním titulem. Od předchozích typů notářských zápisů se liší mimo jiné tím, že pohledávka, na kterou se vykonatelnost vztahuje, nemusí být pouze peněžitá. Může se tedy jednat např. o povinnost vydat či dodat věc, povinnost vyklidit nemovitost apod. Podle ustanovení § 71b odst. 4 notářského řádu vychází při sepisování notářského

- 2 Je v zájmu osoby oprávněné závazkový právní vztah popsat v součinnosti s osobou povinnou tak, aby odpovídal existujícímu hmotněprávnímu titulu. Pokud se však prohlášení účastníků ohledně závazkového právního vztahu, na jejichž základě bude dohoda sepsána, budou lišit od skutečného obsahu závazkového právního vztahu, může to způsobit v budoucnu značné problémy. Pakliže totiž na tuto skutečnost poukáže dlužník při nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce), stává se notářský zápis nevykonatelným a je to důvodem k zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu, neboť nebude odpovídat skutečnému hmotněprávnímu titulu (za předpokladu, že nedošlo k modifikaci tohoto titulu v hmotněprávní dohodě, která může být rovněž obsažena v notářském zápise). Lze tedy doporučit, pokud k tomu účastníci svolí, mít pro přípravu notářského zápisu hmotněprávní titul k dispozici a usměrňovat dle něj představu účastníků o obsahu dohody.

zápisu notář ze shodného prohlášení účastníků. Není tedy jeho povinností zkoumat hmotněprávní titul pohledávky, ani jeho obsah.² Tím se zásadně liší od výše popsaných notářských zápisů. U notářského zápisu dle ustanovení § 71a odst. 1 notářského řádu je notář vzhledem k tomu, že je závazkový právní vztah samotným notářským zápisem zakládán, „spolutvůrcem“ hmotněprávního titulu a garantem jeho souladu s právními předpisy. U notářského zápisu dle ustanovení § 71a odst. 2 pak notář musí zkoumat již existující hmotněprávní titul, neboť jeho obsah, resp. ta jeho část, na níž se má vztahovat přímá vykonatelnost, je přenášena do notářského zápisu.

Tento notářský zápis musí obsahovat dohodu účastníků se stanovenými náležitostmi, kterými jsou: určení osoby povinné (osoba zavázaná ke splnění pohledávky či jiného nároku), osoby oprávněné (osoba, jejíž nárok či pohledávka mají být uspokojeny), právní důvod, předmět plnění, doba plnění a prohlášení osoby povinné o svolení k vykonatelnosti zápisu. Tato dohoda může rovněž obsahovat i podmínky, případně vzájemné povinnosti oprávněné osoby.

Ačkoli se vychází z toho, že zde již existuje závazkový právní vztah, tak právní úprava umožňuje, aby v rámci tohoto notářského zápisu došlo k modifikaci závazku, např. v ujednání o splatnosti, úročení atd. Závazkový právní vztah může být tímto notářským zápisem i založen. Právní úprava je však – co do požadavku obsahových náležitostí – na tento notářský zápis přísnější (musí obsahovat samostatnou procesní dohodu se shora uvedenými náležitostmi) než na zápis podle ustanovení § 71a odst. 1 notářského řádu; bude tedy z tohoto pohledu využitelný spíše u pohledávek nepeřežitých³. Pokud notářský zápis obsahuje kromě samotné procesní dohody i hmotněprávní ujednání, či přímo celý hmotněprávní titul, je vhodné tyto části obsahově oddělit, tak aby bylo jednoznačné, která část notářského zápisu je procesní dohodou.⁴

SPOLEČNÉ ASPEKTY JEDNOTLIVÝCH TYPŮ NOTÁŘSKÝCH ZÁPISŮ:

Společnou náležitostí všech uvedených typů notářských zápisů je svolení osoby povinné k přímé vykonatelnosti notářského zápisu. Obsahové náležitosti svolení k vykonatelnosti stanoví § 71a notářského řádu; zavázaný účastník musí svolit k tomu, aby byl podle notářského zápisu nařízen a proveden výkon rozhodnutí (exekuce) a aby zápis byl exekučním titulem, jestliže tento účastník svou povinnost, uvedenou v notářském zápise, řádně a včas nesplní. Takto jednoznačně a přesně formulované svolení zavázaného účastníka (povinného) je nezbytnou podmínkou k tomu, aby notářský zápis mohl být exekučním titulem.

a) Označení osoby povinné a označení osoby oprávněné

Označení stran notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti se v zásadě nejvíce problematičtým, ovšem je třeba dbát na to, aby účastníci byli náležitě identifikováni. U práv-

nických osob obchodní firmou, sídlem a identifikačním číslem a u fyzických osob jménem, příjmením, datem narození a bydlištěm. Od 1. 7. 2010 nabyla účinnosti novela notářského řádu, dle které se až na stanovené výjimky v rámci činnosti notáře neuvádí rodná čísla. Podle § 13c odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, může notář rodná čísla využívat pouze pro potřebu vedení Centrální evidence závětí, stanoví-li tak zvláštní zákon nebo se souhlasem nositele rodného čísla nebo jeho zákonného zástupce. Přestože notářský řád nestanoví, že by mělo být v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti uvedeno rodné číslo, považují za vhodné jej u identifikace osoby povinné uvést. Ustanovení § 261 občanského soudního řádu totiž stanoví, že v návrhu na výkon rozhodnutí uvede oprávněná osoba rodné číslo povinného.⁵ To sice neznamená, že by toto rodné číslo muselo být v notářském zápise, avšak s ohledem na to, že v budoucnu nemusí být pro osobu oprávněnou snadné získat tento identifikační údaj o povinném, lze jen doporučit, aby v notářském zápise rodné číslo fyzické osoby uvedeno bylo. Pak ovšem musí být obsahem notářského zápisu rovněž jednoznačný souhlas účastníka s uvedením jeho rodného čísla (zpravidla v úvodních ustanoveních identifikujících účastníky notářského zápisu).

b) Právní důvod (skutečnost, na níž se pohledávka nebo jiný nárok zakládá)

Jestliže je samotný právní důvod obsahem notářského zápisu, pak nebude s jeho popisem problém, neboť postačí odkaz na příslušnou část. Pokud se však jedná o smlouvu, ať už písemnou či ústní, která byla uzavřena mimo notářský zápis, je třeba ji identifikovat tak, aby nemohlo dojít k pochybnostem. Nejlépe tedy uvedením jejího názvu, data uzavření, smluvních stran a případně i stručného vylíčení jejího obsahu.

c) Předmět plnění a doba plnění

Tato obsahová náležitost se v praxi ukazuje jako nejproblematictější. Je nutné, aby předmět plnění, kterým bude zpravidla peněžité plnění, byl naprosto jednoznačně určen. Pokud vezmeme příklad úvěrové smlouvy, pak nebude zřejmě problém s uvedením výše úvěru, který má být splacen, neboť ten bude uveden přesnou částkou. Stejně tak u úroků, pokud jsou určeny fixní sazbou, tedy např.

3 Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol., Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s, str. 270.

4 Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol., Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s, str. 270.

5 Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, v ustanovení § 38 odst. 1 stanoví náležitosti exekučního návrhu, přičemž ohledně rodného čísla je toto ustanovení nejasné. V návrhu má být uvedeno kromě jiných údajů „popřípadě rodné číslo nebo datum narození“. Není tedy jasné, zda vůbec v exekučním návrhu musí být alespoň jeden z těchto údajů uveden, ovšem slovo popřípadě spíše nasvědčuje tomu, že nemusí.

1,5 % p.a., nebude problém z pohledu výše této sazby. Je ovšem nutné rovněž uvést, z jaké částky je úrok počítán, jaké je úrokové období a od kdy do kdy je úrok počítán, neboť tento údaj je nezbytný pro výpočet jeho výše. Problém může ovšem nastat u takzvaných proměnlivých sazeb, např. PRIBOR či EURIBOR⁶. Jedná se totiž o sazby, které se v závislosti na změnách na trhu měni a jejich výši v daném okamžiku je nutno zjistit z externího zdroje, tedy jinde než v textu notářského zápisu. V této souvislosti jsou významné závěry formulované v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 477/2007; notářský zápis se svolením k vykonatelnosti není podle citovaného rozhodnutí materiálně vykonatelný, jestliže se sjednaná výše úroků z pohledávky odvíjí od proměnlivé základní sazby vyhlášené v sazebníku peněžního ústavu. Mimo jiné je v něm uvedeno: „Platí, že úroky musí být spočitatelné v době sepisu notářského zápisu na základě údajů v něm uvedených, popřípadě za použití obecně závazného právního předpisu (výjimečně Věstníku České národní banky, v němž jsou závazně vyhlášovány diskontní, lombardní a REPO sazby)“. Z rozhodnutí lze tedy dovodit, že uvedení např. sazby EURIBOR a dalších podobných sazeb není možné (sazba PRIBOR je vyhlášována ve Věstníku ČNB, takže její uvedení zřejmě možné je). Dle mého názoru se však tyto sazby nijak neliší od sazeb vyhlášených Českou národní bankou, neboť způsob jejich zjištění je naprosto objektivní, tedy v případě sazby EURIBOR na stránkách agentury Reuters. Není tedy pochybnost o tom, že lze výši takto stanovených úroků jednoznačně dovodit a jejich uvedení v notářském zápise by tedy nemělo bránit jeho vykonatelnosti. To, že musí být výše úroků zjistitelná v době sepisu notářského zápisu, je však v samotném judikátu v téže větě vyvráceno uvedením odkazu na Věstník ČNB v závorce. Zjistitelností v době sepisu notářského zápisu je tedy zřejmě míněn fakt, že způsob zjištění dané sazby je možný již v okamžiku sepisu notářského zápisu. Opačný výklad by totiž byl naprosto nelogický, neboť tyto sazby jsou založeny právě na proměnlivosti a nelze tedy předem předpokládat jejich výši (to lze ostatně říci i o zákonném úroku z prodlení stanoveném Nařízením vlády České republiky č. 142/1994 Sb.).

Stejně tak doba plnění musí být v notářském zápise uvedena jednoznačným způsobem, tedy uvedením konkrétního data nebo případně uvedením lhůty splatnosti od určitého okamžiku (např. splatnost úroku z prodlení za každý den prodlení vždy následující den).

d) Podmínky a vzájemné povinnosti

Dle ustanovení § 71b odst. 3 notářského řádu může dohoda účastníků rovněž obsahovat podmínky, popřípadě vzájemné povinnosti oprávněné osoby, na jejichž splnění je poskytnutí předmětu plnění vázáno. Podmínky může samozřejmě obsahovat i notářský zápis podle ustanovení § 71a odst. 1, ovšem ty budou v tomto případě obsaženy v samotném hmotněprávním titulu. Jelikož dle ustanovení § 262 občanského soudního řádu je nutné splnění takové podmínky doložit listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, z níž je patrné, že se splnila podmínka nebo že oprávněný splnil vzájemnou povinnost, je nutno při sepisování notářského zápisu zvážit, zda by uvedení podmínky či vzájemné povinnosti značně neztížilo budoucí vykonatelnost notářského zápisu. U úvěrových vztahů je klasickou vzájemnou povinností osoby oprávněné povinnost poskytnout úvěr. To znamená, že povinnost osoby povinné k vrácení úvěru s příslušenstvím je podmíněna tím, že jí tento úvěr bude osobou oprávněnou poskytnut. Uvedení vzájemné povinnosti poskytnutí úvěru však může v budoucnu pro osobu oprávněnou znamenat značný problém, neboť pokud osoba povinná odmítne součinnost při prokázání splnění povinnosti, může být pro věřitele velmi nesnadné zajistit listinu, prokazující, že úvěr byl osobě povinné poskytnut. Notář by sice teoreticky mohl např. osvědčit, že byl učiněn určitý převodní příkaz, ovšem to ještě neprokazuje, že finanční prostředky byly připsány na účet osoby povinné. Lze tedy doporučit vzájemnou povinnost poskytnutí úvěru neuvádět, neboť osoba oprávněná pak nemusí relevantně tuto skutečnost při nařízení výkonu rozhodnutí prokazovat. Osoba povinná tím na druhé straně nemůže být nijak poškozena, neboť pokud by jí úvěr skutečně poskytnut nebyl, nevznikla samozřejmě povinnost jej splácet a může poukázáním na tuto skutečnost dosáhnout zastavení exekuce. V úvěrových smlouvách se rovněž lze často setkat s tzv. okamžitou splatností úvěru, tedy oprávněním věřitele prohlásit celý úvěr za okamžitě splatný, pakliže jsou naplněny důvody pro „zesplatnění“. Splatnost úvěru bývá často navázána na určitý počet dní ode dne doručení oznámení věřitele o „zesplatnění“ dlužníku. Doručení tohoto oznámení je tedy podmínkou, jejíž splnění je nutno při nařízení výkonu rozhodnutí výše popsaným způsobem prokázat. Okamžik, resp. den doručení, je pak zároveň rozhodný pro určení splatnosti. V takovém případě je možné využít služeb notáře, který notářským zápisem osvědčí, že listina konkrétního znění byla v určitý den dlužníkovi doručena. ■

6 PRIBOR (Prague InterBank Offered Rate) je pražská mezibankovní nabídková sazba úroková sazba, za kterou si banky navzájem poskytují úvěry na českém mezibankovním trhu a její výše, která je proměnlivá, je zveřejňována Českou národní bankou ve Věstníku České národní banky formou úředního sdělení (zároveň na stránkách www.cnb.cz). EURIBOR (Euro InterBank Offered Rate) je procentní úrokovou sazbu, která je zveřejněna na stránce Reuters „EURIBOR 01“ pro vklady v EUR pro dané období dva pracovní dny před počátkem daného úrokového období přibližně v 11,00 hodin bruselského času.

Mgr. Jan Bureš, notářský kandidát
JUDr. Bohdana Hallady, notáře v Praze

Z JUDIKATURY NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR

Sporná aktiva a pasiva dědictví

NEBYL-LI V ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ MAJETEK NEBO DLUH ZŮSTAVITELE ZAŘAZEN DO AKTIV A PASIV DĚDICTVÍ V DŮSLEDKU POSTUPU PODLE USTANOVENÍ § 175 K ODST. 3 O. S. Ř. NEBO PODLE USTANOVENÍ § 175L ODST. 1, VĚTY DRUHÉ, O. S. Ř., SOUD O TAKOVÉM MAJETKU NEBO DLUHU (DODATEČNĚ) ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ (§ 175X O. S. Ř.) NEPROVEDE, I KDYBY BYL V (PŮVODNÍM) ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ UČINĚN ZÁVĚR O JEJICH SPORNOSTI V ROZPORU SE ZÁKONEM; TO NEPLATÍ, BYLA-LI PŮVODNÍ SPORNOST TOHOTO MAJETKU NEBO DLUHŮ ODSTRANĚNA MIMO ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ, ANIŽ BY PŘITOM DOŠLO VE VZTAHU K TOMUTO MAJETKU NEBO DLUHU TAKÉ KE KONEČNÉMU VYŘEŠENÍ VZTAHU DĚDICŮ (DĚDICŮ A POZŮSTALÉHO MANŽELA).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011

Okresní soud v Příbrami usnesením ze dne 4. 4. 2006 č. j. 25 D 346/2005-277 určil, že ke dni smrti zůstavitelky činila obvyklá cena jejího majetku 2 399 234,67 Kč, její dluhy 3824 Kč a čistá hodnota dědictví 2 395 410,67 Kč, schválil dohodu dědiček (dcer zůstavitelky

Ing. D. B. a I. B.) o vypořádání dědictví a rozhodl, že notářce Mgr. Marii Trčkové jsou povinny zaplatit Ing. D. B. „odměnu 9959 Kč, hotové výdaje 356,30 Kč a částku odpovídající dani z přidané hodnoty 1926,50 Kč“ a I. B. „odměnu 8341 Kč, hotové výdaje 298,40 Kč a částku odpovídající dani z přidané hodnoty 1613,70 Kč“, že na náhradu nákladů řízení „státu“ jsou povinny zaplatit „na účet Okresního soudu v Příbrami“ I. B. 2735 Kč a Ing. D. B. „mimo již zaplacené částky 3000 Kč složené formou zálohy“ 265 Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení; usnesení nabylo (podle potvrzení obsaženého ve spise) právní moci dne 26. 4. 2006. V řízení vyšlo (mimo jiné) najevo, že u Československé obchodní banky, a.s. byly vedeny pro zůstavitelku účty č. a č. se zůstatky, které činily v době smrti zůstavitelky 267 961,87 Kč a 517 205,73 Kč. Vzhledem k tomu, že při jednání dne 23. 1. 2006 Ing. D. B. prohlásila, že k účtům „měla dispoziční právo“, že „šlo výlučně o její peníze, které si po domluvě s matkou na její účet ukládala“, a že „tyto peníze nepatří do dědictví“, a že podle vyjádření I. B. učiněném při tomto jednání „peníze na obou účtech patří do dědictví, jde zřejmě také o peníze z dědictví po matce zůstavitelky“, soud – jak vyplývá z obsahu spisu – uvedený majetek nezahrnul do soupisu aktiv dědictví, při určení obvyklé ceny majetku zůstavitelky a čisté hodnoty dědictví k němu nepřihlížel a obě dědičky poučil, aby se svých práv k tomuto majetku domáhaly „žalobou mimo dědické řízení“.

Podáním ze dne 6. 8. 2007 se I. B. domáhala, aby bylo dědictví „doprojednáno ohledně zůstatků účtů uvedených u Československé obchodní banky, a to č. a č.“. Svůj návrh

zdůvodnila zejména tím, že „prostředky na těchto účtech“ v celkové výši 839 167,60 Kč „nebyly zahrnuty do dědictví, ač dle zákona do dědictví náleží v plné výši“, a že je „zde splněn předpoklad pro doprojednání dědictví po zůstavitelce“.

Okresní soud v Příbrami poté usnesením ze dne 9. 8. 2007 čj. 25 D 458/2007-309 zahájil „řízení o dědictví po O. B.“ a provedením úkonů v řízení pověřil ve smyslu ustanovení § 38 občanského soudního řádu Mgr. Marii Trčkovou, notářku v Příbrami.

Okresní soud v Příbrami usnesením ze dne 9. 1. 2008 čj. 25 D 458/2007-353 určil, že ke dni smrti zůstavitelky činí obvyklá cena jejího majetku 3 238 402,27 Kč, „z toho dodatečně najevo vyšlého majetku“ 839 167,60 Kč, její dluhy 3824 Kč a čistá hodnota dědictví 3 234 578,27 Kč, a potvrdil, že „veškerý dodatečně najevo vyšlý majetek, tj. práva a povinnosti ze smlouvy o účtu číslo 166176866, vedeném u Československé obchodní banky, a. s., a práva a povinnosti ze smlouvy o účtu číslo 166248719 vedeném u Československé obchodní banky, a. s.“, „dědí rovným dílem Ing. D. B. a I. B.“; současně rozhodl, že notářce Mgr. Marii Trčkové jsou povinny zaplatit každá dědička „odměnu 4930 Kč, hotové výdaje 138 Kč a částku odpovídající dani z přidané hodnoty 938 Kč, tj. celkem 6006 Kč“ a že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů řízení. Podle soudu prvního stupně se po právní moci usnesení, jímž bylo skončeno původní dědické řízení, objevil „dodatečně najevo vyšlý“ majetek. Protože dědičkami zůstavitelky v původním dědickém řízení byly dcery zůstavitelky Ing. D. B. a I. B., a protože k dohodě o vypořádání dědictví ohledně dodatečně najevo vyšlého majetku mezi dědičkami nedošlo, soud jim potvrdil nabytí dědictví podle dědických podílů.

K odvolání Ing. D. B. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 29. 5. 2008 č. j. 24 Co 154/2008-391 potvrdil usnesení soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Při svém rozhodování vycházel z toho, že v původním dědickém řízení bylo zjištěno, že zůstavitelka O. B. uzavřela s Československou obchodní bankou, a. s. dne 26. 6. 2000 smlouvu o vkladu č., z níž zůstavitelce ke dni smrti „vznikla pohledávka vůči bance ve výši 267 961,87 Kč“, a dne 3. 7. 2000 smlouvu o vkladu č., z níž zůstavitelce ke dni smrti „vznikla vůči bance pohledávka ve výši 571 205,73 Kč“, a že ke dni smrti zůstavitelky byla jediným majitelem těchto účtů zůstavitelka. I když Ing. D. B. měla dispoziční oprávnění k účtům (tvrdila, že na účtech byly uloženy pouze její peníze), „není účastníkem“ těchto smluv. Odvolací soud nejprve dovodil, že práva a povinnosti z těchto smluv „nebyly v původním dědickém řízení projednány“ a že „nejdou důvody pro aplikaci ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu“, když tvrzení účastníků v tomto směru nelze považovat za sporná (sporné je pouze jejich právní posouzení účastníky), a poté dospěl k závěru, že „zde existuje majetek, který nebyl projednán v původním dědickém řízení“ a že dodatečné projednání dědictví bylo „důvodné“. Protože dědičky neuzavřely o nově najevo vyšlém majetku dohodu o vypořádání dědictví, musel jim být tento majetek potvrzen podle dědických podílů.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala Ing. D. B. dovolání. Namítá, že „nebyl důvod“ k dodatečnému projednání dědictví, neboť tu nebyl žádný majetek, který by nebyl znám v původním dědickém řízení. V původním řízení byly obě dědičky „poučeny a seznámeny“ s ustanovením § 175k odst. 3 občanského soudního řádu a „I. B. měla možnost domáhat se zařazení aktiv představujících prostředky na účtech žalobou podle ustanovení § 175y občanského soudního řádu“. Tím, že soud jednal o dodatečném projednání dědického řízení ohledně majetku, k němuž nebylo v původním dědickém řízení přihlédnuto ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu, byl porušen zákon. Přípustnost dovolání dovolatelka dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu a navrhuje, aby dovolací soud zrušil napadené usnesení a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

I. B. se ztotožnila se závěry soudů a uvedla, že dovolání je „bezdůvodné“.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 30. 6. 2009 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním je napadené usnesení odvolacího soudu, které bylo vydáno před 1. 7. 2009 (srov. čl. II bod 12 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů a další související zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozhodnutí proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.).

Ing. D. B. napadá dovoláním usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by odvolací soud zrušil. Dovolání Ing. D. B. proti usnesení odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené usnesení odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů mimo jiné významné vyřešení právní otázky, zda může být předmětem tzv. dodatečného projednání dědictví ve smyslu ustanovení § 175x občanského soudního řádu majetek, který byl znám již v původním dědickém řízení a ve vztahu k němuž se soud postupem podle ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu omezil na zjištění jeho spornosti a při určení obvyklé ceny majetku a čisté hodnoty dědictví (popřípadě výše předlužení dědictví) k němu nepřihlížel. Protože uvedená právní otázka dosud nebyla dovolacím soudem ve všech souvislostech vyřešena, a protože vyřešení této otázky bylo pro rozhodnutí ve věci určující (významné), představuje napadené usnesení odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam; dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání Ing. D. B. je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký zůstavitelův majetek, popřípadě i dluh, provede se o tomto majetku řízení o dědictví; objeví-li se pouze dluh zůstavitele, řízení o dědictví se neprovede (§ 175x občanského soudního řádu).

Po právní moci usnesení, kterým bylo řízení skončeno, soud může (smí) provést řízení o dědictví jen o majetku, který – jak vyplývá z ustanovení § 175x občanského soudního řádu – dosud (v době do právní moci tohoto usnesení) nebyl v řízení o dědictví znám. Za dosud v řízení neznámý se zásadně pokládá takový zůstavitelův majetek, který v průběhu řízení

o dědictví neuvedl (netvrdil) žádný z účastníků řízení o dědictví a který nevyplynul ani jinak nevyšel najevo z výsledků předběžného šetření nebo ze zpráv, které byly soudu v řízení sděleny na jeho dotaz, anebo z šetření, která byla soudem provedena v rámci přípravy jednání.

Jsou-li aktiva a pasiva dědictví mezi účastníky řízení o dědictví sporná, omezí se soud v řízení o dědictví jen na zjištění jejich spornosti; při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše jeho předlužení, k nim nepřihlíží (srov. § 175k odst. 3 občanského soudního řádu); stejně se postupuje, závisí-li rozhodnutí o vypořádání majetku, který měl zůstavitel s pozůstalým manželem ve společném jmění, na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná (srov. § 175l odst. 1 věta druhá občanského soudního řádu).

Sporností aktiv nebo pasiv dědictví ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu se v ustálené judikatuře soudů rozumí rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení o dědictví o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení (pro právní závěr), zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh, patřily zůstaviteli. Jsou-li údaje účastníků řízení o dědictví shodné nebo liší-li se jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, jakož i tehdy, vyjádří-li některý z účastníků pouhý nesouhlas se zařazením majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví, aniž by vůbec uvedl skutečnosti rozhodné pro posouzení, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli, nejde o spor o aktiva nebo pasiva dědictví. V případě, že účastníci mají jen rozdílný právní nebo jiný názor na otázku, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli, nemůže se soud omezit na „zjištění spornosti“; na základě svého právního posouzení musí rozhodnout, zda patří nebo nepatří do dědictví. Protože se soud v řízení o dědictví nezabývá těmi aktivy nebo pasivy dědictví, která zůstala mezi účastníky sporná, nejsou majetek nebo dluhy, jichž se spornost týká, v dědickém řízení vypořádány. Uvedené platí obdobně, zůstala-li mezi dědici a pozůstalým manželem sporná skutečnost, na níž závisí rozhodnutí o vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela.

Nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví v důsledku postupu podle ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu nebo podle ustanovení § 175l odst. 1 věty druhé občanského soudního řádu nebrání účastníkům řízení, aby se domáhali svého práva žalobou mimo řízení o dědictví (§ 175y odst. 1 občanského soudního řádu). Účastníci řízení o dědictví se mohou svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou, a to jak v době, kdy dědické řízení ještě probíhá, tak i po jeho pravomocném skončení.

Žalobu podanou podle ustanovení § 175y odst. 1 občanského soudního řádu soud projedná a rozhodne o ní v řízení podle Části třetí občanského soudního řádu (v tzv. sporném řízení). K žalobě je legitimován ten, kdo byl jako dědic účastníkem řízení o dědictví; řízení o žalobě se musí (buď jako žalobci nebo jako žalovaní) zúčastnit všichni dědici, jinak

je dán nedostatek věcné legitimace (a žaloba proto musí být již z tohoto důvodu zamítnuta). V závislosti na obsahu žaloby a žalobním petitu může být rozhodnutím soudu nejen odstraněna spornost aktiv nebo pasiv dědictví nebo spornost skutečnosti významné pro vypořádání společného jmění manželů podle ustanovení § 175l o. s. ř. [například na základě žaloby o určení podle § 80 písm. c) o. s. ř.], ale může dojít také ke konečnému řešení vztahu mezi dědici (mezi dědici a pozůstalým manželem) na základě žaloby na plnění [§ 80 písm. b) o. s. ř.], při níž vyřešení otázky sporných aktiv nebo pasiv dědictví nebo skutečností významných pro vypořádání společného jmění manželů podle ustanovení § 175l o. s. ř. bude představovat posouzení předběžné otázky (srov. též právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2007 sp. zn. 21 Cdo 2138/2006, který byl uveřejněn pod č. 70 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2008).

Nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví v důsledku postupu podle ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu nebo podle ustanovení § 175l odst. 1 věty druhé občanského soudního řádu nutně – jak je dáno povahou věci – předpokládá, že takový majetek nebo dluh byl v (dosavadním průběhu) řízení o dědictví znám. Současně je zřejmé, že k nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví může v konkrétním řízení o dědictví dojít nejen v souladu s požadavky ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu nebo ustanovení § 175l odst. 1 věty druhé občanského soudního řádu, ale i (jak tomu bylo také v původním řízení o dědictví po O. B.) v rozporu se zákonem. Z pohledu (dodatečného) řízení o dědictví prováděného podle ustanovení § 175x občanského soudního řádu však není (a nemůže být) významné, zda nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví proběhlo v (původním) řízení o dědictví v souladu se zákonem; dodatečné projednání dědictví totiž neslouží (a nemůže sloužit) k nápravě chyb původního dědického řízení (srov. například právní názor vyjádřený v usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 1995 sp. zn. 24 Co 261/95, který byl publikován pod č. 2 v časopise Ad Notam, roč. 1996), k němuž jsou určeny (a mohou být účastníky využity) řádné a mimořádné opravné prostředky. Při (dodatečném) projednání dědictví podle ustanovení § 175x občanského soudního řádu je soud vázán výsledky dosavadního řízení, vychází z nich a v ničem do stavu jím vytvořeného nezasahuje; důvodem takového (dodatečného) projednání dědictví není tedy vadnost (nezákonnost) rozhodnutí, jímž bylo (původní) řízení o dědictví skončeno, ani porušení procesních zásad při projednání a rozhodování dědické věci, ale neúplnost skutkových podkladů týkajících se jen (a výlučně) rozsahu zůstavitelova majetku nebo dluhů, který se nedotýká správnosti (původního) rozhodnutí. Soud v (dodatečném) řízení o dědictví podle ustanovení § 175x občanského soudního řádu je vázán výsledkem (původního) dědického řízení tak, jak byl vyjádřen v souvislosti se skončením projednání dědictví, a není oprávněn znovu (samostatně) zkoumat, zda majetek nebo dluhy jsou opravdu ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu nebo ustanovení § 175l odst. 1 věty druhé občanského soudního řádu v dědickém řízení

sporné (srov. též právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2012 sp. zn. 21 Cdo 1305/2010). Nebyl-li v (původním) řízení o dědictví majetek nebo dluh zařazen do aktiv a pasiv dědictví a došlo-li k tomu v důsledku postupu podle ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu nebo podle ustanovení § 175l odst. 1 věty druhé občanského soudního řádu, soud o takovém majetku nebo dluhu (dodatečné) řízení o dědictví neprovede, i kdyby byl v (původním) řízení o dědictví učiněn závěr o jejich spornosti v rozporu se zákonem.

Majetek nebo dluh, který nebyl v (původním) řízení o dědictví zařazen z „důvodu spornosti“ do aktiv nebo pasiv dědictví, jsou způsobilým předmětem (dodatečného) řízení o dědictví podle ustanovení § 175x občanského soudního řádu jen tehdy, jestliže byla jejich původní spornost mimo řízení o dědictví odstraněna (například rozhodnutím soudu vydaným na základě žaloby podané podle ustanovení § 175y odst. 1 občanského soudního řádu v řízení podle Části třetí občanského soudního řádu) tak, že již nepochybně patří do dědictví, aniž by současně došlo ve vztahu k tomuto majetku nebo dluhu také ke konečnému vyřešení vztahu dědiců (dědiců a pozůstalého manžela). Jen v takovém případě lze dovozovat, že se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, objevil zůstavitelův majetek nebo dluh sice (původně) „vyřazený“ pro spornost, nově (po právní moci usnesení, jímž bylo původní řízení o dědictví skončeno) však již mezi účastníky řízení nesporný, ohledně kterého je třeba provést vypořádání mezi dědici.

V projednávané věci byla práva a povinnosti zůstavitelky z účtů vedených u Československé obchodní banky, a. s. č. a č. soudy projednána a vypořádána v (dodatečném) řízení o dědictví provedeném podle ustanovení § 175x občanského soudního řádu, ačkoliv v (původním) řízení o dědictví, které bylo skončeno usnesením soudu prvního stupně ze dne 4. 4. 2006 č. j. 25 D 346/2005-277, k nim nebylo přihlédnuto podle ustanovení § 175k odst. 3 občanského soudního řádu, a ačkoliv jejich spornost mezi účastnicemi nebyla mimo dědické řízení do té doby odstraněna. Dovolatelka tedy právem soudům vytýká, že provedly (dodatečné) řízení o dědictví, i když o takovém majetku zůstavitelky nemělo proběhnout, neboť účastnice se mohly (a měly) svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou mimo dědické řízení podanou podle ustanovení § 175y odst. 1 občanského soudního řádu.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci; Nejvyšší soud České republiky proto napadené usnesení podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o. s. ř. zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i pro usnesení soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Příbrami) k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.). ■

JUDr. Roman Fiala,
místopředseda Nejvyššího soudu ČR

Exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti

ÚSTAVNÍ SOUD NEMÍNÍ ZPOCHYBŇOVAT USTÁLENOU JUDIKATURU OBECNÝCH SOUDŮ V ČELE S NEJVYŠŠÍM SOUDEM, KTERÁ DOVODILA, ŽE EXEKUTORSKÝ ZÁPIS SE SVOLENÍM K VYKONATELNOSTI JE EXEKUČNÍM TITULEM JEN TEHDY, MÁ-LI VEŠKERÉ FORMÁLNÍ I MATERIÁLNÍ NÁLEŽITOSTI, A POKUD NĚKTERÁ CHYBÍ, VLASTNOST PŘÍMÉ VYKONATELNOSTI S NÍM NELZE SPOJOVAT A TAKOVÝ ZÁPIS NENÍ ANI VEŘEJNOU LISTINOU. AVŠAK PŘÍSTUP OBECNÝCH SOUDŮ KE KONKRÉTNÍ NÁLEŽITOSTI OVĚŘENÍ TOTOŽNOSTI, RESP. KVALITĚ ZÁZNAMU O JEJÍM VYKONÁNÍ DO ZÁPISU, JAK JE PREZENTOVÁN NAPADENÝM USNESENÍM, JE NEPŘÍMĚŘENĚ PŘÍSNÝ. PASÁŽ § 80 EXEKUČNÍHO ŘÁDU, DLE NÍŽ SE TOTOŽNOST PROKAZUJE PLATNÝM ÚŘEDNÍM PRŮKAZEM, BYLA POKYNEM ZÁKONODÁRCE EXEKUTOROVI, PODLE ČEHO MÁ TOTOŽNOST OVĚŘOVAT. ZA JEHO SPLNĚNÍ EXEKUTOR ODPOVÍDÁ A POCHYBENÍ V TOMTO SMĚRU MŮŽE VYÚSTIT V JEHO POSTIH. PODLE ÚSTAVNÍHO SOUDU POUZE ZE SKUTEČNOSTI, ŽE V ZÁPISU NEBYLO UVEDENO VÝSLOVNĚ, ŽE PREZENTOVANÉ DOKLADY JSOU ÚŘEDNÍMI PRŮKAZY, NOTA BENE PLATNÝMI, NELZE BEZ DALŠÍHO DOVODIT OPAK, TEDY ŽE TOTOŽNOST NEBYLA PROVĚŘENA ŘÁDNĚ.

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1005/12, ze dne 31. 1. 2013

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka o ústavní stížnosti Ivo Klimeše, zastoupeného Mgr. Stanislava

vem Králíkem, advokátem, se sídlem v Hodoníně, směřující proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 12 Co 475/2010, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Ing. O. S., zastoupeného JUDr. Radovanem Zubkem, advokátem, se sídlem v Brně, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 12 Co 475/2010, se ruší.

Odůvodnění:

I.

1. Včas podaným návrhem podle § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel žádá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Krajského soudu v Brně. Tvrdí, že soud rozhodl krajně formalisticky a porušil jeho základní právo na spravedlivý proces, konkrétně možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným usnesením krajský soud jako soud odvolací změnil usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 15. 1. 2010, č. j. 38 Nc 3243/2010-12, tak, že zamítl návrh stěžovatele (v postavení oprávněného) na nařízení exekuce na majetek povinného – vedlejšího účastníka řízení o ústavní stížnosti – podle přesně identifikovaného exekutorského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti. Současně stěžovateli uložil nahradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce a povinnému náklady za řízení před soudy obou stupňů.

3. Oproti soudu prvního stupně, který vzal exekutorský zápis za způsobilý exekuční titul a exekuci podle něj k návrhu stěžovatele nařídil, dospěl odvolací soud k závěru opačnému. Exekutorský zápis podle jeho zjištění nevykazuje formální náležitosti stanovené exekučním řádem. Mezi ty patří i údaj o tom, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. Nezná-li je exekutor osobně, ukládá § 80 exekučního řádu, aby mu svou totožnost prokázali platným úředním průkazem nebo ji potvrdili dva svědci, jejichž totožnost, nezná-li opět exekutor tyto svědky osobně, musí být prokázána platným úředním průkazem. V předmětném exekutorském zápisu je uvedeno, že totožnost účastníků „byla ověřena dle dokladu totožnosti“. Protože exekutor při sepsu exekutorského zápisu neuvedl, z jakých průkazů totožnosti totožnost účastníků exekutorského zápisu ověřoval, nemohl krajský soud bez dalšího dospět k závěru, že šlo o průkazy úřední. Krom toho exekutor neuvedl, zda šlo o průkazy platné. Nedostatek formální náležitosti – zde údaje o způsobu prokázání totožnosti účastníků – způsobil, že s exekutorským zápisem nelze spojovat vlastnost přímé vykonatelnosti a takový zápis není ani úřední listinou.

4. Stěžovatel s tímto rozhodnutím nesouhlasí. Vzhledem k tomu, že odvolací soud vedl dokazování i ohledně způsobu ověřování totožnosti účastníků exekutorského zápisu, z něhož nevyplynulo, že by se jeho sepsu osobně neúčastnili či že by jejich totožnost nebyla ověřena dle platného průkazu totožnosti, považuje jeho závěr, jak již bylo výše řečeno, za krajně formalistický. Údaj použitý v exekutorském zápise svědčí o ověření totožnosti dle úředně vydaných průkazů totožnosti. Z jiných údajů v zápise nevyplyvá nic jiného a „doklad totožnosti“ je v podstatě legislativní zkratkou pro veřejnou listinu, kterou Česká republika akceptuje jako způsobilou prokázat totožnost fyzické osoby. Pojem užívají právní předpisy i odborná literatura. Doklad totožnosti je dle stěžovatele v dané souvislosti jen jiný výraz pro platný úřední průkaz. S ohledem na obsah exekutorského zápisu tak byl stěžovatel v dobré víře, že obsahuje všechny formální náležitosti a je vykonatelný. Ani z dokazování nevyplynulo, že by totožnost účastníků byla ověřena z jiných než platných úředních průkazů. Legitimní očekávání stěžovatele utvrdil Okresní soud v Hodoníně, který v trestním rozsudku sp. zn. 15 T 81/2010 ze dne 15. 12. 2010 označil předmětný zápis za exekuční titul, a nepřipustil proto účast stěžovatele jako poškozeného v daném trestním řízení; v následném odvolacím řízení se s tímto postupem ztotožnil též Krajský soud v Brně (rozsudek sp. zn. 7 To 114/2011). Nyní jiný státní orgán dovozuje opak, totiž že na správnost listiny se spoléhat neměl.

II.

5. K obsahu ústavní stížnosti měli možnost se vyjádřit účastník i vedlejší účastník řízení. Krajský soud v Brně sdělil, že výhrady stěžovatele obsažené v návrhu nepovažuje za důvodné a na svých závěrech setrvává; v podrobnostech odkázal na napadené usnesení. Vedlejší účastník se s napadeným usnesením ztotožňuje, ověření totožnosti účastníků dle dokladu totožnosti odpovídá požadavku zákona; ústavní stížnost rovněž navrhuje odmítnout. Nesouhlasí, že došlo k zásahu do základních práv stěžovatele, naopak

potvrzení prvoinstančního rozhodnutí by znamenalo zásah do jeho ústavně garantovaných práv, neboť by na jeho majetek byla prohlášena exekuce bez platného exekučního titulu. Ústavní stížnost není podle něj institutem, jímž se stěžovatel může domoci nápravy vzniklé situace, měl se spíše domáhat náhrady škody po exekutorovi. Reakce účastníka a vedlejšího účastníka byly stěžovateli postoupeny.

III.

6. Z listin připojených k návrhu stěžovatelem (rozhodnutí o nařízení exekuce, napadeného usnesení, exekutorského zápisu, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2011, sp. zn. 7 To 114/2011) a obsahu spisu Okresního soudu v Prostějově vyplývají následující, pro rozhodnutí relevantní skutečnosti. Obsah exekutorského zápisu zn. EZ 10/06-1, sepsaného dne 12. 10. 2006 exekutorem s identifikovanými účastníky (stěžovatelem a vedlejším účastníkem tohoto řízení) je uvozen takto: „Oba účastníci, jejichž totožnost byla ověřena dle dokladu totožnosti, shodně prohlašují, že jsou způsobilí k právním úkonům a před exekutorem dobrovolně sepsali exekutorský zápis o půjčce se zajišťovacím převodem práva, uznání dluhu a o dohodě uhrazení dluhu s doložkou vykonatelnosti s následujícím obsahem“. Podle předmětné listiny Okresní soud v Prostějově později (dne 15. 1. 2010) nařídil exekuci proti vedlejšímu účastníku k vymození povinnosti zaplatit částku 3 800 000 Kč a uhradit náklady exekuce. Proti rozhodnutí se vedlejší účastník odvolal. V odvolání formuloval dvě námitky: jednak že exekutorský zápis nepodepsal, a jednak že zápis vychází z úkonu, který se nikdy nestal, neboť od stěžovatele nepřevzal částku 3 800 000 Kč, ale pouze 3 000 000 Kč. Exekutorský zápis musí proto být neplatný. Krajský soud odvolání projednal při ústním jednání konaném dne 7. 12. 2011. Při něm vyslechl exekutora (zbaveného oběma účastníky povinnosti mlčenlivosti), který k okolnostem zjišťování totožnosti uvedl zejména: „Před jeho sepsáním jsem si ověřoval totožnost přítomných osob na základě průkazu totožnosti, nevím, zda šlo o OP nebo pas, fotografie na průkazech s podobou pánů jsem si ověřoval“. Dne 15. 12. 2011 krajský soud, jak bylo výše uvedeno, původní rozhodnutí změnil a návrh na nařízení exekuce zamítl. V mezidobí (15. 12. 2010) byl vedlejší účastník rozsudkem Okresního soudu v Hodoníně shledán vinným ze spáchání trestného činu podvodu, jehož se dopustil tím, že od poškozeného stěžovatele vylákal a převzal na nákup pozemků částku 3 000 000 Kč, ohledně čehož sepsali v sídle exekutora exekutorský zápis o půjčce 3 800 000 Kč, tedy částky zahrnující i úroky, a to ačkoliv věděl, že na vrácení nemá a nebude mít peníze, zatajil další závazky a finanční částku také přes opakované urgenční nevrátil. Odvolací soud dne 17. 3. 2011 (usnesení sp. zn. 7 To 114/2011) shledal mimo jiné správným též výrok týkající se povinnosti nahradit škodu způsobenou trestným činem, neboť „jsou splněny všechny podmínky pro uložení uvedené povinnosti, když poškozený nebyl připuštěn se svým nárokem k trestnímu řízení proti obžalovanému, neboť soud I. stupně dovodil, že již má k dispozici exekuční titul.“

IV.

7. Jak uvedeno, podstatou případu je otázka výkladu ustanovení zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech

a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „exekuční řád“), kterážto ustanovení formulovala jednu z náležitostí exekutorského zápisu. Ústavní soud opakovaně uvádí, že není běžnou další instancí v systému obecného soudnictví, a proto není jeho úkolem zabývat se eventuálním porušením práv chráněných podústavními předpisy, pokud takové porušení neznamená současně zásah do základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem (srov. I. ÚS 68/93, N 17/1 SbNU 123 a nálezy na něj navazující). Postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí obecných soudů. Způsobilé zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce jsou případy porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, nebo v důsledku uplatnění toliko jedné z možných interpretačních alternativ, která však neobstojí z hlediska ústavní konformity a souladu s principy spravedlnosti na rozdíl od interpretační alternativy jiné. Pak Ústavní soud do řízení vstupuje. Jak již Ústavní soud také mnohokrát traktoval, základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. V extrémním rozporu s principy spravedlnosti je také přepjatě formalistická interpretace zákona.

8. Podle ustanovení § 78 písm. a) exekučního řádu exekutor v rámci další činnosti mohl na žádost sepsat exekutorský zápis o dohodě, kterou se účastník zavazoval splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu, v níž svolil, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Dle § 40 odst. 1 písm. d) exekučního řádu je takový exekutorský zápis exekučním titulem. Formální náležitosti exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti vypočítával § 79 odst. 1 exekučního řádu; pro posuzovaný případ je významné písmeno e) tohoto ustanovení, podle něhož musel zápis obsahovat údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. Podle navazujícího ustanovení § 80 exekučního řádu platilo, že neznal-li exekutor účastníky, svědky úkonů, důvěrníky nebo tlumočnický osobně, musela mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti; neznal-li exekutor tyto svědky osobně, musela mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem.

9. Napadené rozhodnutí vyhodnotilo náležitost jako nesplněnou, neboť neuvedl-li exekutor do zápisu, o jaké průkazy šlo, nelze dovodit, že to byly průkazy úřední. Kromě toho chybí údaj, že šlo o průkazy platné. Krajský soud v závěru odůvodnění odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. 20 Cdo 1972/2007. Nejvyšší soud v něm konstatoval, že bylo-li v exekutorském zápisu sepsaném soudní exekutorkou uvedeno její prohlášení, že totožnost přítomných ověřila „dle předložených platných průkazů a výpisu rejstříků právnických osob Ministerstva kultury České republiky“, tak takový údaj o prokázání totožnosti

účastníků exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti nemůže být dostačující, neboť neodpovídá žádnému ze způsobů uvedených v ustanovení § 80 exekučního řádu; soudní exekutorka se stran průkazů, jimiž byla prokázána totožnost účastníků, omezila pouze na údaj o jejich platnosti a neuvedla skutečnost, že se jednalo o průkazy „úřední.“

10. Ústavní soud nemíní zpochybňovat ustálenou judikaturu obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem, která dovodila, že exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. Avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti ověření totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je nepřiměřeně přísný.

11. V intencích ustanovení § 80 exekučního řádu, jehož znění bylo výše reprodukováno, bylo možno z hlediska ztotožnění účastníků exekutorského zápisu rozlišit dvě jejich kategorie; v případě kategorie první exekutor účastníky osobně zná, v případě druhé nikoliv a jejich totožnost musí být ověřena. Varianty takového ověření byly opět dvě, buď mohla být totožnost prokázána platným úředním dokladem, anebo potvrzena dvěma svědky. Právě v návaznosti na uvedené bylo dle Ústavního soudu třeba vykládat i § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu: údajem, jak byla ověřena totožnost účastníků, bylo z tohoto pohledu referování exekutora, zda účastníky zápisu sám zná anebo zda účastníci svou totožnost řádně doložili či ji potvrdili dva svědci. Již tím, bez nutnosti citovat zákon, je předmětnému formálnímu požadavku exekučního řádu učiněno zadost. Pasáž § 80 exekučního řádu, dle níž se totožnost prokazuje platným úředním průkazem, byla pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídá a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Podle Ústavního soudu nelze bez dalšího pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou úředními průkazy, nota bene platnými, dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně. Tak jako exekutorský řád nepředepisoval formulaci, kterou měl exekutor do zápisu uvést v případě, kdy účastníky osobně znal, není primární ani podoba zápisu o tom, že mu svou totožnost prokázali.

12. Ostatně stěžejním smyslem tohoto údaje je v případě zpochybnění totožnosti účastníka zápisu navést exekuční soud, který přezkoumává splnění podmínek pro nařízení a vedení exekuce, ke správným důkazním prostředkům. V posuzovaném případě slyšený exekutor sdělil, že totožnost ověřoval podle občanského průkazu nebo pasu, což v souladu s dikcí § 80 exekučního řádu úřední průkaz nepochybně je. Vedlejšího účastníka dokonce při své výpovědi ztotožnil s dlužníkem v exekutorském zápisu („...pamatuji si, že pán, který zde sedí vedle svého právního zástupce, je tím pánem, který při sepsu exekutorského zápisu vystupoval jako dlužník, jeho podoba je evidentní... V daném případě si okruh účastníků tohoto zápisu pamatuji o to lépe, že tento zápis není svým obsahem obvyklým...“). Že by exekutor

fakticky nepostupoval podle předmětného pokynu zákonodárce, netvrdil ani vedlejší účastník (povinný), ani taková skutečnost nevyplynula z řízení.

13. V souvislosti s tímto konkrétním případem nelze přehlédnout ani to, že vedle exekučního řízení byl vedlejší účastník současně trestně stíhán a následně i pravomocně odsouzen, přičemž stěžovatel nebyl do řízení připuštěn s nárokem na náhradu škody právě s argumentem, že má k dispozici exekuční titul – předmětný zápis. Zde nejde o případ, kdy by různá rozhodnutí různých soudů o obdobných otázkách byla důsledkem nezávislého a nestranného soudního rozhodování jakožto ústavního principu. Soudy v trestním řízení a exekučním řízení jinak vyhodnotily tutéž listinu, a to s důsledky pro stěžovatele naprosto zásadními. Takový postup je v rozporu s principem právní jistoty a legitimním očekáváním stěžovatele, v tom je nutno mu přisvědčit.

14. Na podporu obecných závěrů stran výkladu náležitostí zápisu lze poukázat na nález sp. zn. II. ÚS 3381/10 (N 138/62 SbNU 167), v němž Ústavní soud konstatoval: „I v těch případech, kdy součástí právního úkonu – smlouvy – je ujednání o vykonatelnosti, má přednost výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, a to i v těch případech, jsou-li možné oba výklady. Tento závěr vyplývá z principu autonomie smluvních stran a z povahy soukromého práva. Autonomie vůle a svobodného individuálního jednání je na úrovni ústavní garantována čl. 2 odst. 3 Listiny, a proto požívá ochrany ze strany státu. Stát tuto ochranu zajišťuje jednak proti zásahům ze strany třetích subjektů, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry zasahuje pouze v případech, které

jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a pokud je takový zásah přiměřený s ohledem na cíle, kterých má být takovým zásahem dosaženo.“ V daném případě sice byla dle obecného soudu důvodem pro zamítnutí návrhu na výkon rozhodnutí neurčitost ujednání o lhůtě k plnění, tedy šlo o posouzení materiální náležitosti zápisu, nicméně podstata argumentace dopadá rovněž na případ nyní posuzovaný, kdy měl soud upřednostnit při zkoumání existence formálních náležitostí zápisu interpretaci umožňující realizovat vůli účastníků zápisu, kteroužto interpretaci sami očekávali. Přílišnou přísnost při posuzování formy úkonu vytkl Ústavní soud rovněž v nálezu sp. zn. III. ÚS 3660/11 (dostupný na <http://nalus.usoud.cz>), když konstatoval, že ani v případě formalizovaných právních úkonů jako jsou směnky (konkrétně šlo o vyslovenou neplatnost směnky z důvodu nesouvislého textu směnečného prohlášení) nelze zcela odhlížet od skutečného obsahu vůle projevené příslušnou formou, a pokud tak soudy v důsledku přepjatého formalismu neučiní, dopustí se porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces.

V.

15. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem Krajský soud v Brně extrémní interpretací ustanovení § 79 odst. 1 písm. e), ve spojení s § 80 exekučního řádu neochránil práva stěžovatele garantovaná čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud tedy shledal ústavní stížnost opodstatněnou a vyhověl jí.

16. Napadené usnesení bylo zrušeno podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. ■

redakce Ad Notam,
foto: Jaroslav Švanda, Mediafax

K prohlášení advokáta o pravosti podpisu

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3461/2011 ze dne 25. 10. 2012

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Ljubomíra Drápala a soudců JUDr. Mojmíra Putny a JUDr. Jitky Dýškové v právní věci žalobkyně J. T., zastoupené JUDr. Martinem Frimmlerem, Ph.D., advokátem se sídlem v Brně, Cihlářská č. 19, proti žalovanému FOCUS – METAL, s.r.o. se sídlem ve Valašském Meziříčí, Jiráskova č. 399/11, IČO 62303414, zastoupené Mgr. Liborem Holým, advokátem se sídlem v Rožnově pod Radhoštěm, Meziříčská č. 774, o určení neplatnosti zástavní smlouvy a o určení, že nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem, vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 14 C 450/2009, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. dubna 2011 č. j. 8 Co 97/2011-157, takto:

Rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 3. 12. 2010 č. j. 14 C 450/2009-117 se – s výjimkou výroků o určení neplatnosti zástavní smlouvy – zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Novém Jičíně k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Novém Jičíně dne 14. 9. 2009 proti obchodní společnosti VLA-MA Trading s.r.o. se sídlem ve Valašském Meziříčí, Havlíčkova č. 234/1, IČO 25872796 (dále jen „VLAMA Trading s.r.o.“) domáhala určení, že zástavní smlouva ze dne 14. 4. 2006 uzavřená účastníky o zřízení zástavního práva „k nemovitostem domu čp. 2125 postaveném na pozemku parc. č. st. 1980, pozemku parc. č. st. 1980, pozemku parc. č. 509/34 a pozemku parc. č. 509/35, vše v k.ú. Nový Jičín – Horní Před-

městí“, je neplatná, a že VLAMA Trading s.r.o. „nemá zástavní právo k nemovitostem ve vlastnictví žalobkyně, a to domu čp. 2125 postaveném na pozemku parc. č. st. 1980, pozemku parc. č. st. 1980, pozemku parc. č. 509/34 a pozemku parc. č. 509/35, vše v k.ú. Nový Jičín – Horní Předměstí“. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že se dozvěděla dne 17. 8. 2009 z výpisu z katastru nemovitostí, že uvedené nemovitosti, které má ve vlastnictví, jsou zatíženy zástavním právem zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 14. 4. 2006. Žalobkyně však tuto zástavní smlouvu neuzavřela, její podpis na této smlouvě není „pravým podpisem“, žalobkyně se s advokátem JUDr. Bohdanem Serafinem, který měl ověřit její podpis na zástavní smlouvě, „nikdy nesetkala“, a podala „trestní oznámení na neznámého pachatele, který padělal její podpis“. Žalobkyně dále poukazuje na to, že „ověřovací doložka advokáta“ neobsahuje náležitosti předepsané „vyhláškou č. 190/1996 Sb., podle které musí advokát prohlásit, že smluvní strany, jejichž totožnost zjistil, před ním listinu podepsaly“. Z uvedených důvodů není zástavní smlouva ze dne 14. 4. 2006 platná a zástavní právo k předmětným nemovitostem podle ní nevzniklo.

Okresní soud v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 3. 12. 2010 č. j. 14 C 450/2009-117 – poté, co zjistil, že společnost VLAMA Trading s.r.o. postoupila pohledávku zajištěnou sporným zástavním právem žalovanému a co usnesením vyhlášeným při jednání konaném dne 23. 3. 2010 připustil, aby žalovaný do řízení „vstoupil na místo žalované společnosti“ VLAMA Trading s.r.o. – žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů řízení 35 246 Kč k rukám advokáta JUDr. Martina Frimmela, Ph.D. a že žalovaný je povinen zaplatit České republice „na účet Okresního soudu v Novém Jičíně“ na náhradu nákladů řízení 2427 Kč. Dovodil nejprve, že žalobkyně má na požadovaném určení naléhavý právní zájem, a z provedených důkazů (mimo jiné) zjistil, že zástavní právo, zřízené podle zástavní smlouvy ze dne 14. 4. 2006 a vložené do katastru nemovitostí s účinností ke dni 14. 4. 2006, zajišťovalo pohledávku společnosti VLAMA Trading s.r.o. vůči manželu žalobkyně J. T. ze smlouvy o půjčce znějící na částku 1 500 000 Kč, že podpis žalobkyně na zástavní smlouvě – i když advokát JUDr. Bohdan Serafin vypověděl, že podpis „sám ověřil“ a vyhotovil o tom „ověřovací doložku“, a i když svědek J. F. a jednatel společnosti VLAMA Trading s.r.o. Ing. T. K. uvedli, že byli přítomni, když žalobkyně zástavní smlouvu „spolu s dalšími dokumenty“ podepsala v Hotelu Praha – provedl její manžel J. T. a „ověřil“ ho zaměstnanec „advokátní kanceláře JUDr. Bohdana Serafina“ Ing. R. P. a že se závěrem znaleckého posudku Mgr. Radima Mončky, podle něhož nejsou podpisy žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 a na návrhu na povolení vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí ze dne 14. 4. 2006 „s větší pravděpodobností pravými spontánními podpisy“, „přímo koresponduje znalecký posudek – kriminalistická expertiza ručního písma ze dne 31. 5. 2010“, v němž byl učiněn závěr, že podpisy žalobkyně obsažené na listinách ze dne 14. 4. 2006 „byly vyhotoveny jinou osobou než žalobkyní“ a že „identifikační hodnota nalezených shodných znaků ve svém množství a vzájemných kombinacích umožňuje stanovení kladného kategorického závěru zkoumání“. Soud prvního stupně

uzavřel, že zástavní smlouva ze dne 14. 4. 2006 je neplatná, neboť není „výrazem pravé a svobodné vůle“ žalobkyně, a že proto podle ní nevzniklo sporné zástavní právo.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 20. 4. 2011 č. j. 8 Co 97/2011-157 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu o určení neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 14. 4. 2006 zamítl; ve výroku o určení, že žalovaný „nemá zástavní právo“ k předmětným nemovitostem, ho potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů a že ve výroku o náhradě nákladů řízení státu se rozsudek soudu prvního stupně zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Oproti soudu prvního stupně dovodil, že žalobkyně nemá naléhavý právní zájem na určení neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 14. 4. 2006 a že proto žaloba musela být v tomto směru zamítnuta. Ve věci určení, zda žalovaný „má zástavní právo“ k předmětným nemovitostem, se odvolací soud ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a zdůraznil, že „kriminalistická expertiza“, která vzhledem ke koncentraci řízení provedené před soudem prvního stupně ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. ke skončení prvního jednání dne 12. 1. 2010 byla přípustným důkazem, neboť byla vypracována až dne 31. 5. 2010, bez pochybností prokazuje, že žalobkyně zástavní smlouvu ze dne 14. 4. 2006 nepodepsala. Zástavní smlouva ze dne 14. 4. 2006 je tedy podle ustanovení § 37 odst. 1 a § 40 odst. 1 občanského zákoníku neplatným právním úkonem a zástavní právo k předmětným nemovitostem podle ní nevzniklo.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o určení, že žalovaný k předmětným nemovitostem „nemá zástavní právo“, podal žalovaný dovolání. Vytýká soudům, že posuzovaly, zda podpis žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 je jejím „spontánním podpisem“, ačkoliv byl řádně ověřen advokátem JUDr. Bohdanem Serafinem, který potvrdil, že „žalobkyně předmětnou zástavní smlouvu před ním podepsala“ a že „by podpis neověřil bez toho, aniž by viděl její osobní doklady, a bez toho, aniž by viděl, jak smlouvu podepisuje“. Podle názoru žalovaného je třeba vyhodnotit, jaké jsou „účinky ověřování podpisů, jaký právní význam má ověřený podpis advokátem, zda je účelem ověřením podpisu ověřit jeho spontánnost, jak má ověřující osoba zkoumat, zda podpis není záměrně jiný než běžný“. Účelem ověřením podpisu přitom „není ověřit to, zda se jedná o spontánní podpis, ale to, zda podpis učinila osoba totožná s osobou identifikovanou v platném úředním průkaze“. Žalovaný dále namítá, že soudy „přikládaly kriminalistické expertize důkazní váhu“, i když nebyla „zadána soudem“ a i když žalovaný k ní „neměl možnost uplatňovat procesní práva“, a že soudy nepřihlédly k údajím znalce Mgr. Radima Mončky, podle něhož „k upřesnění jeho závěrů je nezbytné předložit originály listin“, které „nikdy neobdržel“. Žalovaný dovozuje přípustnost svého dovolání z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů „v napadené části“ a aby věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobkyně navrhla, aby dovolání žalovaného bylo „zamítnuto“. Soudy v projednávané věci neřešily důsledky ověření podpisu advokátem, ale to, zda zástavní smlouvu žalobkyně podepsala, a dovolací námitky, které směřují proti hodnocení provedených důkazů soudem, nejsou přípustné. Ověřovací doložka advokáta JUDr. Bohdana Serafina nemá základní náležitosti (obsahuje pouze prohlášení, že „ověřil podpis“ a nevyplývá z ní, že by k podpisu došlo přímo před ním). Není splněna ani podmínka, že by advokát smlouvu, na niž podpis ověřoval, sám sepsal; nelze tedy důvodně dovozovat, že by na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 byl ověřený podpis žalobkyně. Ověření podpisů navíc „spadá mezi tzv. vyvratitelné domněnky“, připouštějící důkaz opaku, a to, že smlouvu žalobkyně nepodepsala, bylo prokázáno. K důkazu kriminalistickou expertizou měl žalovaný možnost se vyjádřit a mohl navrhnout výslech jejích zpracovatelů; závěry expertizy jsou navíc v souladu se závěry v řízení opatřeného znaleckého posudku a dalšími důkazy.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.] nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.], anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.].

Žalovaný napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že soudem prvního stupně nebyl vydán rozsudek, který by byl odvolacím soudem zrušen. Dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem

uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné mimo jiné vyřešení právních otázek, jaký má pro závěr o pravosti podpisu účastníka smlouvy na listině význam skutečnost, že advokát učinil ve smyslu ustanovení § 25a zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (ve znění pozdějších předpisů) prohlášení o pravosti podpisu a který z účastníků občanského soudního řízení v takovém případě nese ve sporu o pravost podpisu na listině břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Uvedené právní otázky dosud nebyly v judikatuře soudů vyřešeny. Vzhledem k tomu, že jejich posouzení bylo pro rozhodnutí odvolacího soudu významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu v dovoláním napadeném rozsahu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

V projednávané věci byly soudy mimo jiné (z pohledu uplatněných dovolacích důvodů) zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá – srov. § 241a odst. 2 a § 242 odst. 3 o. s. ř.), že dne 14. 4. 2006 byla v písemné formě vyhotovena zástavní smlouva, jejímiž účastníky byli společnost VLAMA Trading s.r.o. jako zástavní věřitel a žalobkyně jako zástavce a jejímž předmětem bylo zajištění pohledávky zástavního věřitele z půjčky, kterou poskytl manžel žalobkyně J. T. ve výši 1 500 000 Kč; na listině se nachází ověřovací doložka vyhotovená otiskem razítka s ručně dopsaným textem, v níž se uvádí: „Advokátní kancelář, JUDr. Bohdan Serafin, Veleslavínova 4, 702 00 Ostrava, ČAK 09621, b. číslo 33. Prohlašuji, že jsem ověřil pravost podpisu“, současně je vyplněno jméno, příjmení, bydliště žalobkyně, číslo jejího OP a uvedeno „V Ostravě dne 14. 4. 2006“ a nečitelný podpis (tzv. „parafa“) a razítko advokáta JUDr. Serafina. Podpis jednatele společnosti VLAMA Trading s.r.o. Ing. T. K. byl ověřen

tak, že uznal svůj podpis na listině za vlastní před notářskou tajemnicí A. K., pověřenou notářem JUDr. Milošem Vaiglem, která o tom na listině dne 19. 4. 2006 vyhotovila legalizační doložku. Podle této zástavní smlouvy bylo vloženo k předmětným nemovitostem do katastru nemovitostí zástavní právo s právními účinky vkladu dne 14. 4. 2006.

Podle ustanovení § 134 o. s. ř. listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydat, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.

Ověřování pravosti podpisu (legalizaci) provádí v první řadě notáři; legalizací notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní (srov. § 74 odst. 1 větu první zákona č. 358/1992 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)). Legalizaci provede notář ověřovací doložkou, kterou buď vyznačí na listině, na níž je ověřovaný podpis, nebo ji vyhotoví samostatně a poté pevně spojí s listinou, na níž je ověřovaný podpis. Ověřovací doložka notáře se považuje za listinu o ověření; obsahuje-li všechny předepsané náležitosti, je – jak se uvádí v ustanovení § 6 zákona č. 358/1992 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) – veřejnou listinou (srov. též právní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007 sp. zn. 29 Odo 1178/2005, které bylo uveřejněno pod č. 51 v časopise Soudní judikatura, roč. 2007).

Ověřování pravosti podpisu (legalizaci) provádějí kromě notářů také orgány uvedené v zákoně č. 21/2006 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), tedy krajské úřady, obecní úřady, újezdní úřady, držitel poštovní licence a Hospodářská komora České republiky. Závěr, že fyzická osoba před ověřovací osobou z některého z těchto orgánů listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině uznala za vlastní, se uvede v ověřovací doložce. Vzhledem k tomu, že krajské a obecní úřady provádějí legalizaci v rámci tzv. přenesené působnosti (při výkonu státní správy) [srov. § 1 odst. 2 zákona č. 21/2006 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)] a že újezdní úřad je správním úřadem [srov. § 35 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)], jsou jimi vyhotovené ověřovací doložky z pohledu ustanovení § 134 o. s. ř. veřejnými listinami, obsahují-li všechny předepsané náležitosti.

Vyžadují-li právní předpisy „úřední ověření podpisu“, je podle právní úpravy účinné od 1. 9. 2004 advokát oprávněn nahradit takový požadavek svým prohlášením, které má stejné účinky jako „úřední ověření podpisu“ [srov. § 25a odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)], a to za předpokladu, že listinu sám sepsal a jednájí osoba ji před advokátem vlastnoručně podepsala (podle právní úpravy účinné do 31. 3. 2006) nebo že advokát listinu sám sepsal nebo ji jednájí osoba před advokátem vlastnoručně podepsala (podle právní úpravy účinné od 1. 4. 2006). Prohlášení o pravosti podpisu musí být vyhotoveno na samotné listině nebo na jiné listině s ní pevně spojené a musí obsahovat náležitosti, uvedené v ustanovení § 25a odst. 2

zákona č. 85/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů). Právní úprava účinná od 1. 9. 2009 připouští, že advokát může být „při činění prohlášení o pravosti podpisu zastoupen advokátním koncipientem, který vykonával právní praxi advokátního koncipienta po dobu alespoň dvou let“.

I když prohlášení advokáta (advokátního koncipienta) o pravosti podpisu, které má předepsané náležitosti, má stejné právní účinky jako úřední ověření podpisu vyžadované zvláštními právními předpisy, nejde z pohledu ustanovení § 134 o. s. ř. o veřejnou listinu, neboť je nevystavují soudy (jiné státní orgány) České republiky a tato prohlášení ani zvláštní právní předpisy [zákon č. 85/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)] a ani jiný právní předpis neprohlásily za veřejnou listinu. V případě, že právní předpisy vyžadují, aby byl podpis fyzické osoby „úředně ověřen“, lze tedy takovému požadavku vyhovět nejen legalizací provedenou notářem nebo orgány uvedenými v ustanovení § 3, 4 a 5 zákona č. 21/2006 Sb. (ve znění pozdějších předpisů); „úřední ověření podpisu“ může být nahrazeno prohlášením advokáta (advokátního koncipienta) o pravosti podpisu, které má sice – z pohledu zvláštních právních předpisů uvedených v ustanovení § 25a odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) – stejné právní účinky jako jimi vyžadované „úřední ověření podpisu“, nejedná se však – na rozdíl od ověřovacích doložek notářů nebo a ověřovacích doložek učiněných ověřovacími osobami u krajských úřadů, obecních úřadů a újezdních úřadů – o veřejnou listinu ve smyslu ustanovení § 134 o. s. ř.

Veřejné listiny – jak vyplývá z ustanovení § 134 o. s. ř. – potvrzují (prokazují), že jde o nařízení nebo prohlášení toho, kdo listinu vydal, jakož i toho, co je v listině osvědčeno nebo potvrzeno; ověřovací doložka, která je veřejnou listinou, tedy prokazuje, že jde o ověření pravosti podpisu provedené tím, kdo ověřovací doložku vydal, a že jde, nebyl-li dokazováním prokázán opak, o podpis osoby, která se před ověřující osobou (v její přítomnosti) na listinu vlastnoručně podepsala nebo která podpis na listině se již nacházející uznala před ověřující osobou za vlastní.

Není-li pravost podpisu na smlouvě nebo jiné listině prokazována veřejnou listinou (ověřovací doložkou, která je veřejnou listinou), zákon výslovně (v ustanoveních § 133 až 135 o. s. ř.) neupravuje, jak mají být důkazy hodnoceny. Soud proto postupuje podle ustanovení § 132 o. s. ř. vyjadřujícího zásadu volného hodnocení důkazů; důkazy o pravosti podpisu na smlouvě nebo jiné listině proto hodnotí podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, a pečlivě přihlíží přitom ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.

Podpis na smlouvě nebo na jiné listině, jenž nebyl ověřen doložkou, která by byla veřejnou listinou, se v občanském soudním řízení považuje za pravý, dokud pravost podpisu nebyla řádně a včas (do doby, do jejíhož uplynutí bylo v řízení přípustné uplatňovat rozhodné skutečnosti) popřena. V případě, že pravost „neověřeného“ podpisu na smlouvě nebo jiné listině byla popřena, má procesní povinnost tvrdit skutečnosti rozhodné z hlediska posouzení pravosti podpi-

su a povinnost tvrzení skutečnosti prokázat [§ 101 odst. 1 písm.a) a b) a § 120 odst. 1 věta první a § 120 odst. 3 o. s. ř.] ten z účastníků, který – jak je v soudní praxi a právní teorii nepochybné – z objasnění této okolnosti vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky, tedy, řečeno jinak, ten z účastníků, pro něhož je zjištění této okolnosti na prospěch z hlediska (pro něho) úspěšného výsledku řízení (úspěchu ve sporu).

V projednávané věci žalobkyně popřela pravost svého podpisu uvedeného na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006, na základě které bylo do katastru nemovitostí vloženo zástavní právo. Protože zjištění, že zástavní smlouva ze dne 14. 4. 2006 neobsahuje pravý podpis žalobkyně, může přivodit (přivodí) pro žalobkyni příznivé důsledky ve sporu (umožní vyhovět její žalobě o určení, že žalovaný „nemá“ sporné zástavní právo), je za této situace odůvodněn závěr, že žalobkyně má procesní povinnost tvrdit a prokázat, že zástavní smlouvu ze dne 14. 4. 2006 podepsal jejím jménem někdo jiný a že tedy tato smlouva není opatřena jejím pravým podpisem.

Z uvedeného pro projednávanou věc vyplývá, že prohlášení advokáta JUDr. Bohdana Serafina o pravosti podpisu žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 není veřejnou listinou, i kdyby obsahovalo všechny náležitosti, požadované ustanovením § 25a zákona č. 85/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2007). Uvedené prohlášení o pravosti podpisu je proto třeba považovat (spolu s výpovědí JUDr. Bohdana Serafina a s dalšími důkazy) za jeden z důkazních prostředků, pomocí kterých lze objasnit, zda podpis žalobkyně uvedený na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 je „pravý“ nebo „napodobený“ jinou osobou.

Z hlediska zjištění pravosti podpisu žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 soudy provedly též důkaz znaleckým posudkem Mgr. Radima Mončky z „oboru písmoznamectví, specializace ruční písmo“, který dovedl, že podle reprografických kopií, které mu byly předloženy ke zkoumání, nejsou podpisy žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 a na návrhu na povolení vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí ze dne 14. 4. 2006 „s větší pravděpodobností pravými spontánními podpisy, nýbrž podpisy napodobenými“, a který upozornil, že „k upřesnění závěru je nezbytné předložit originály sporných listin“. V řízení byl současně proveden důkaz listinou (kriminalistickou expertizou ručního písma, kterou jako znalecký posudek pro účely trestního řízení vypracoval odbor kriminalistické techniky a expertiz Policie ČR), v níž byl obsažen závěr, že sporné podpisy žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 a na návrhu na vklad zástavního práva do katastru nemovitostí ze dne 14. 4. 2006 „nejsou“ jejími pravými podpisy.

Oproti závěrům znalce Mgr. Radima Mončka, podle kterých (jen) „s větší pravděpodobností“ nejde o pravý podpis žalobkyně, stojí v projednávané věci prohlášení advokáta JUDr. Bohdana Serafina o pravosti podpisu žalobkyně na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006, potvrzené jeho výpovědí jako svědka, a důkazy výpovědí svědka J. F. a jednatele společnosti VLAMA Trading s.r.o. Ing. T. K., kteří vypověděli, že žalobkyně zástavní smlouvu „spolu s dalšími dokumenty“

podepsala za jejich přítomnosti v Hotelu Praha; „přiznání“ manžela žalobkyně J. T. o tom, že sám „napodobil podpis manželky“ na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 a že „prohlášení advokáta“ ve skutečnosti učinil Ing. R. P., přitom nelze pokládat – s ohledem na povahu věci a okolnosti případu – za rozhodující a nepochybnitelný důkaz prokazující tvrzení žalobkyně. Vzhledem k tomu, že kriminalistickou expertizu ručního písma vypracovanou odborem kriminalistické techniky a expertiz Policie ČR lze v projednávané věci pokládat pouze za listinu a že důkaz touto expertizou představuje toliko důkaz listinou (§ 129 o. s. ř.), nebylo možné odborné závěry odboru kriminalistické techniky a expertiz Policie ČR (jakkoliv se mohly jevit jako přesvědčivé) považovat za takový důkaz, pomocí kterého by žalobkyně unesla důkazní břemeno o tom, že její podpis na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006 je „napodobenina jejího podpisu provedená jinou osobou“. S přihlédnutím k tomu, že pouhá reprografická kopie podpisu může být jen obtížně způsobilým podkladem pro jednoznačné závěry o pravosti vlastnoručního podpisu a že důkaz listinou nelze v občanském soudním řízení řádně přezkoumat z hlediska odborného posouzení věci, měly soudy za této situace zejména předložit znalci Mgr. Radimu Mončkoví originály zkoumaných listin a požadovat „upřesnění“ jeho odborných závěrů též s přihlédnutím k údajům obsaženým v kriminalistické expertize ručního písma, vypracované odborem kriminalistické techniky a expertiz Policie ČR; teprve poté bylo možné uzavřít, zda žalobkyně prokázala své tvrzení o „padělání“ svého podpisu na zástavní smlouvě ze dne 14. 4. 2006. Protože soudy tímto způsobem nepostupovaly, zatížily řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k níž dovolací soud přihlédl (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.) a která zakládá závěr, že napadený rozsudek odvolacího soudu není správný.

Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu ve věci samé (s výjimkou dovoláním nenapadeného výroku o určení neplatnosti zástavní smlouvy), jakož i v kcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky v odpovídajícím rozsahu (tedy s výjimkou výroku o určení neplatnosti zástavní smlouvy) i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Novém Jičíně) k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243d odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 25. října 2012

JUDr. Ljubomír Drápal, předseda senátu ■

redakce Ad Notam

Vít Vlnas: Jan Nepomucký česká legenda

Praha – Litomyšl: Nakladatelství PASEKA, Národní galerie v Praze, 2013.
364 stran ISBN 978-80-7432-278-5; 978-80-7035-522-0.

PŘEDSTAVOVAT ČTENÁŘŮM ČASOPISU AD NOTAM ČESKÉHO HISTORIKA, PROFESORA VÍTA VLNASE, NENÍ ZAJISTÉ TŘEBA JIŽ PROTO, ŽE PATŘÍ K ČLENŮM AUTORSKÉHO KOLEKTIVU, KTERÝ PŘIPRAVUJE K VYDÁNÍ MONOGRAFII O DĚJINÁCH NOTÁŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH.

Pojítkem mezi Vlnasovým odborným směřováním k sv. Janu Nepomuckému a dějinami notářství je *prima vista* okolnost, že Johánek z Pomuku působil po krátký časový úsek svého života též jako veřejný notář.

Vít Vlnas ve druhém, podstatně rozšířeném a přepracovaném vydání monografie vzpomíná, že *knihu o Janu Nepomuckém ... svého času napsal z čiré juvenilní radosti nad tím, že se takové věci už smí.* Po dvaceti letech od prvního vydání lze konstatovat, že se autor držel badatelské vize, kterou si v r. 1992 nastínil:

„Sama povaha nepomucenského problému umožňuje, aby tu vedle sebe žily různé názory a aby se dialog vedl bez intolerance a demagogie. Jestliže může být pochybováno o svatosti generálního vikáře Johánka, pak svatojánský kult a svatojánská legenda jsou historické danosti, které zpochybňovat nelze. Od tohoto poznání se také musí odvíjet další bádání.“

Čtenáře z řad notářů zajisté potěší pasáž věnovaná Johánkovi z Pomuku jako notáři a popisu dobového veřejného notariátu, včetně karikatury dvou veřejných notářů při notářské přísaze, objektivně však je třeba uznat, že toto téma je zde toliko dílčím životopisným údajem.

Po kapitole o životě a smrti doktora Johánka následuje výklad o kořenech kultu, o zrození legendy, o Čechách v době barokní, o svatořečení a o počátcích a průběhu sporů o Jana Nepomuckého.

Autorovi lze složit poklonu za to, s jakým přehledem podává charakteristiky různých období českých dějin, za znalost a rozbor různých typů pramenů, za poutavá líčení dobové atmosféry, čtivost knihy a celou řadu vlastních názorů a hodnotících soudů.

Knihy není zcela evidentně napsána pro jedno přečtení, ale ke studiu a promyšlení. Vít Vlnas mimo jiné polemizuje s celou řadou schematických předpokladů, jejichž kořeny sahají do druhé poloviny 19. století a jichž zneužily marxisticko-leninská ideologie a komunistický režim. Jedná se například o tvrzení, že kult sv. Jana Nepomuckého měl v českých zemích zastínit a nechat zapomenout na Mistra Jana Husa, či o nekritický apriorní odsudek jezuitského řádu bez ohledu na jeho pozitivní působení v oblastech vzdělanosti, školství a umění.

Autor sice sám připouští, že během dvaceti let mezi oběma vydáními učinil jistý názorový posun, kniha je však i tentokrát psána se snahou o maximální objektivitu a v intencích zásady *audiatur et altera pars*.

„Snažil jsem se o pohled oproštěný od veškerých konfesijních předpokladů, přičemž za konfesi považuji i zaslepené pokrokářství volnomyšlenkářského ražení. Nezastírám však, že mé sympatie jsou spíše na straně katolických historiků (nikoli nenáviděné klerikální publicistiky!) – nejen proto, že katolíci byli v pozici slabšího a stála za nimi starší tradice, ale především pro jejich faktický odborný přínos,“ napsal ostatně Vít Vlnas již před dvaceti lety.

Lze si tak jen přát, aby se monografie o české legendě Janu Nepomuckém dostala k rukám co nejširšího okruhu čtenářů.

Závěrem marginální poznámka.

Historika právnictví potěší, že monografie přináší nepřímou i cenné podněty k úvahám o době, v níž působil advokát a mecenáš Jan Nepomuk Kaňka.

Kaňka, sám po světcích pokřtěný, jako tehdejší rektor Karlo-Ferdinandovy univerzity složil pro oslavy 100. výročí kanonizace v r. 1829 nedochovanou kantátu pro smíšený sbor a orchestr. V závěrečný den svatojánské pouti dne 15. června 1829 pronesl v chrámu sv. Víta řeč o vzájemném vztahu práva a náboženství *Mutuum Religionis et Justitiae in civitate foedus*. Tištěná podoba řeči je věnována pražskému arcibiskupovi Václavu Leopoldovi Chlumčanskému z Přestavlk a Chlumčan. ■

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, soudce Ústavního soudu

Dvacet let od obnovy svobodného notářství

PŘI PŘÍLEŽITOSTI DVACETILETÉHO JUBILEA OBNOVY SVOBODNÉHO NOTARIÁTU SE V PRAZE USKUTEČNILA DVOUDENNÍ KONFERENCE POŘÁDANÁ NOTÁŘSKOU KOMOROU ČR. V RÁMCI NÍ SE USKUTEČNIL EXKLUZIVNÍ KULATÝ STŮL SE SVĚTOVÝMI PŘEDSTAVITELI NOTÁŘSTVÍ.

Od roku 1993, kdy došlo k obnově notářství jako svobodného povolání, uplynulo 20 let. K tomuto výročí Notářská komora České republiky uspořádala ve dnech 12. – 13. 4. 2013 v Clarion Congress Hotel Prague pod záštitou ministra spravedlnosti Pavla Blažka notářskou konferenci. Úvodního slavnostního zahájení se zúčastnila celá řada významných osobností. Pozvání kromě jiných hostů přijali ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., ministr – předseda Legislativní rady vlády JUDr. PhDr. Petr Mlsna, Ph.D., místopředseda

Nejvyššího soudu ČR JUDr. Roman Fiala, předseda Vrchního soudu v Praze JUDr. Jaroslav Bureš, soudce Ústavního soudu JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, prezidentka Unie státních zástupců ČR JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., předseda České advokátní komory JUDr. Martin Vychopeň, děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc., náměstek nejvyššího státního zástupce JUDr. Pavla Zemana, JUDr. Pavel Pukovec, zástupkyně Soudcovské unie ČR Mgr. Daniela Zemanová a v neposlední řadě notáři z celé republiky.

Do Prahy přijeli i vzácní zahraniční hosté v čele s prezidentem Mezinárodní unie notářství (UINL) Jean-Paul Decorpsem a prezidentem Rady notářství Evropské unie (CNUE) Frankem Molitorem, dále se zúčastnili viceprezident CNUE Dr. Tilman Götte, bývalý prezident Rakouské notářské komory a také prezident CNUE Dr. Klaus Woschnak, prezident Notářské komory Slovenské republiky JUDr. Karol Kovács, člen Rady předsednictví UINL a čestný prezident Senegalské notářské komory Daniel-Sédar Senghor.

Program, tak, jak již je u notářů dobrou tradicí, zahájilo hudební vystoupení, tentokrát M. Nostitz Quartet. Po zahajovací řeči prezidenta Notářské komory České republiky, JUDr. Martina Foukala, pokračoval promluvy, zdravicemi a úvahami významných hostů o instituci notářství, jeho principech i notářích samotných. Ministr spravedlnosti, JUDr. Pavel Blažek, například poznamenal: *„Vy jste dokázali, že když stát přenesle část působnosti, že to nemusí dopadnout špatně. Ba naopak. Dopadlo to lépe, než kdyby tuto působnost vykonával stát. Ministr má rád tu komoru, o které neslychám. A o vás neslychám.“* Ústavní soudce JUDr. PhDr. Stanislav Balík pak poutavým způsobem představil připravovanou knihu o historii notářství, čímž vyvrcholila slavnostní část programu.

Součástí konference byla i pracovní část, a sice dvě přednášky. V pátek odpoledne přednášeli o věcných právech nového občanského zákoníku Mgr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M. a JUDr. Petr Tégl, Ph.D., a v sobotu dopoledne se uskutečnila přednáška k zákonu o obchodních korporacích doc. JUDr. Bohumila Havla, Ph.D.

JUDr. Roman Fiala, místopředseda
Nejvyššího soudu ČR

JUDr. Martin Foukal, prezident
Notářské komory ČR

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.,
ministr spravedlnosti

JUDr. PhDr. Petr Mlsna, Ph.D.,
ministr a předseda Legislativní
rady vlády

EXKLUZIVNÍ KULATÝ STŮL

V podvečer se uskutečnil exkluzivní kulatý stůl za účasti JUDr. PhDr. Petra Mlsny, Ph.D.. Přítomní byli také zahraniční hosté, Jean-Paul Decorps, prezident Mezinárodní unie notářství (UINL), Frank Molitor, prezident CNUE, Dr. Klaus Woschnak, čestný prezident CNUE, JUDr. Karol Kovács, prezident Notářské komory Slovenské republiky, JUDr. Miroslav Pavlovič, viceprezident NK Slovenské republiky, a Daniel-Sédar Senghor, emeritní prezident NK Senegal. Českou stranu zastupovali JUDr. Martin Foukal, prezident NK ČR, JUDr. Miloslav Jindřich, viceprezident NK ČR, a Mgr. Radim Neubauer, předseda mezinárodní komise prezidia NK ČR.

Tématem kulatého stolu byla zejména otázka „Jaká je přidaná hodnota notářství a co může notářství nabídnout v době ekonomické krize?“ Martin Foukal připomněl ekonomickou výhodnost sepsání veřejné listiny, které ušetří peníze v případných sporech. Jean-Paul Decorps pak hovořil o třech přidaných hodnotách notářství. Jednak jde o sociální užitečnost notářů. „Každý chce právní jistotu, o to více v době krize. Lepší je proto prevence než následná léčba,“ řekl a zdůraznil také poradenskou roli notáře: „Notář je učitel práva.“ Notáři podle prezidenta Mezinárodní unie notářství také přispívají k alternativním způsobům řešení sporů, a proto jsou určitým mediátorem. „Notář se stává regulátorem v ekonomice. Právníci a ekonomové by měli více spolupracovat,“ dodal. Poslední z přidaných hodnot je podle Decorpse to, že notář pomáhá smazat propast mezi vládnoucími a těmi, kterým je

vládnuto. „Jak zajistit, abychom chápali, co chtějí občané? Jsme rozhraním mezi veřejností a vládou, veřejným a soukromým sektorem,“ uzavřel svůj příspěvek.

Klaus Woschnak posléze popsal přípravu ekonomické studie o přidané hodnotě notariátu. „Ekonomové požadují empirické údaje v číslech. Ex ante právní poradenství stojí méně než ex post prosazování práva,“ řekl. Frank Molitor k tomu dodal, že čísla se vždy používají proti notářům.

Zleva Mgr. Radim Neubauer, JUDr. PhDr. Petr Mlsna, Ph.D., JUDr. Martin Foukal, JUDr. Miloslav Jindřich

PŘEDSTAVITELÉ SVĚTOVÉHO NOTÁŘSTVÍ

Současný prezident Mezinárodní unie notářství (UINL) Jean-Paul Decorps je notář se sídlem v Marseille. V minulosti zastával funkci prezidenta Nejvyšší rady notářství (francouzská obdoba NK ČR), v letech 1998 až 2000, předsedal Komisi pro evropské záležitosti UINL (2002-2004), Asociaci frankofonního notářství (2002-2006) a Komisi pro mezinárodní notářskou spolupráci UINL (2000-2010). Zastáncem právní spolupráce mezi Francií a Čínou, p. Decorps je také prezidentem Centra pro vzdělávání a notářskou a právní výměnu v Šanghaji. Dále od roku 2000 přednáší na Právnické fakultě v Aix-en-Provence.

Frank Molitor, notář se sídlem v Dudelange (Lucembursko). Právo studoval na univerzitě v Lucemburku, Štrasburku a Paříži. Jmenován notářem v roce 1982, od roku 2009 je prezidentem Notářské komory Velkovévodství lucemburského. V roce 2013 byl jmenován prezidentem Rady notářství Evropské unie (CNUE).

Dr. Klaus Woschnak, čestný prezident Iniciativy stře-doevropských notářství. Rakouský notář od roku 1982 do roku 2010, v letech 2003 – 2010 působil jako prezident Ra-

Prezident UINL Jean-Paul Decorps předává medaili UINL JUDr. Martinu Foukalovi

kouské notářské komory, dále také jako prezident Rady notářství Evropské unie (CNUE) pro rok 2007. V roce 2010 mu bylo uděleno Velké zlaté čestné vyznamenání za zásluhy o Rakouskou republiku.

Daniel-Sédar Senghor, senegalský notář, čestný prezident Senegalské notářské komory a kandidát na post

prezidenta Mezinárodní unie notářství (UINL) pro funkční období 2014 až 2016. V současnosti působí jako viceprezident ONPI (Stálá notářská kancelář pro mezinárodní výměnu), Asociace frankofonního notářství a Mezinárodního institutu historie notářství a člen Rady předsednictví Mezinárodní unie notářství (UINL). V minulosti působil ve funkci viceprezidenta UINL pro Afriku (2002-2004) a prezidenta Senegalské notářské komory (1999-2003).

JUDr. Karol Kovács, notář se sídlem v Šali a prezident Notářské komory Slovenské republiky (NK SR). Kromě svého působení v orgánech NK SR bez přestávky od roku 1993 se také coby člen legislativní komise podílí na přípravě reformy zástavního práva a v rámci subkomise pro dědické právo pracuje na rekodifikaci Občanského zákoníku. Od roku 1998 je individuálním členem Mezinárodní unie notářství (UINL) a v letech 2006 – 2011 působil také jako vedoucí redaktor notářského časopisu Ars Notaria.

JUDr. Miroslav Pavlovič, notář se sídlem v Bratislavě a viceprezident Notářské komory Slovenské republiky (NK SR). Činný v orgánech notářské samosprávy od roku 1993, zároveň viceprezident Notářské akademie Slovenska od roku 1998 a člen Disciplinárního soudu Nejvyššího soudu SR od roku 2004.

Zpracovali: JUDr. Martin Foukal, prezident Notářské komory České republiky, notář v Praze, JUDr. Ing. Vanda Kožušníková, notářská kandidátka JUDr. Zdeňka Kratochvíla, notáře v Praze, Mgr. Jaroslav Kramer, EPRAVO.CZ

Frank Molitor,
prezident CNUE

Zleva JUDr. Miloslav Jindřich, Jean-Paul Decorps,
Frank Molitor, Dr. Klaus Woschnak, Dr. Tilman Götte

Poděkování dr. Klausu Woschnakovi

Zahájení letošních, v pořadí již 25. Evropských notářských dnů v Salcburku, bylo věnováno prezentaci nové knihy dr. Klause Woschnaka, bývalého prezidenta Rakouské notářské komory (ÖNK) a bývalého prezidenta Rady notářství Evropské unie (CNUE), s názvem **Místo setkání: Evropa střed, Reforma notářství ve střední Evropě v letech 1989 – 1995 z rakouského pohledu.**

Dr. Woschnak ve své knize mapuje reformní vývoj notářství ve státech bývalého východního bloku po roce 1989. Poutavé vyprávění je doplněno o autentické vzpomínky autora, který byl jednou z hlavních osobností, které v době porevolučního kvasu v postsocialistických státech dokázaly inspirovat a vést na mnohdy komplikované cestě k obnově notářství jako svobodného povolání.

U příležitosti letošních oslav 20. výročí obnovy svobodného notářství v ČR obdržela NKČR a všechny regionální notářské komory darem od dr. Klause Woschnaka výtisk jeho nové knihy, jako výraz přátelství mezi rakouskými a českými notáři a jako uznání nad úspěchy českého notářství, kterých se za plynulých 20 let podařilo dosáhnout. Nutno zdůraznit, že nezanedbatelný podíl na těchto úspěších mají právě naši rakouští kolegové v čele s dr. Klausem Woschnakem.

NKČR a regionální notářské komory za jeho dar a především za jeho dosavadní nezištnou pomoc českému notářství upřímně děkují a přejí dr. Klausu Woschnakovi vše nejlepší, hodně zdraví a neutuchající elán v jeho další práci.

JUDr. Martin Foukal, prezident Notářské komory České republiky, notář v Praze

Rozhovor s Dr. Jean-Paulem Decorpsem, **prezidentem UINL**

Unión Internacional del Notariado
Union Internationale du Notariat
International Union of Notaries

exkluzivně

Vážený pane prezidente Decorpsi, jsem velmi ráda, že jste si ve Vašem náročném programu dokázal najít čas pro toto, pro nás velmi vzácné, setkání na konferenci pořádané dne 12. 4. 2013 v Praze u příležitosti jubilea 20 let obnovení svobodného notářství v českých zemích. České notářství si připomíná přímou návaznost na několik staletí trvající tradici latinského notářství v naší zemi. Co byste českým notářům a čtenářům našeho časopisu při této příležitosti, z Vašeho pohledu prezidenta UINL, vzkázal?

To poselství, které bych rád vyslovil, se týká toho, že je třeba na stejné cestě pokračovat. Už od doby mé první návštěvy v Praze mohu posoudit cestu, kterou jste z iniciativy Vašeho prezidenta, doktora Martina Foukala, jako české notářství od počátku ušli. Jsme si vědomi faktu, že české notářství má stále větší význam v právním i ekonomickém životě České republiky. Domnívám se, že právě české notářství je nejlepší ilustrací toho, jak má dnes moderní notářství vypadat z hlediska organizace, které je dynamické a slouží jak veřejnosti, tak i občanům, uživatelům právních služeb, a samotnému státu i ekonomice.

Pane prezidente, to jsou příjemná slova, dovolte mi jménem všech českých notářů poděkovat. Tomáš Baťa, jeden z nejvýznamnějších českých podnikatelů, v roce 1932 uvedl, že příčinou krize je především morální bída, a že to, čemu jsme si zvykli říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. Hovořil o potřebě mravních stanovisek k lidem, k práci a veřejnému majetku. Jak vnímáte celosvětovou krizi Vy a jaká řešení mohou notáři široké veřejnosti v této pohnuté době nabídnout?

To je velmi široká otázka (smích). Moje vnímání je takové, že dnes skutečně prožíváme ekonomickou krizi, kterou bych nazval velice vážnou. Na jejím počátku stojí nejenom finanční excesy ze strany některých ekonomických aktérů, ale bezpochyby se jedná o morální krizi, tak jak o tom hovořil Tomáš Baťa. Domnívám se, že tyto dvě krize – ta morální a ekonomická – jsou důsledkem propasti, která se rozšiřuje mezi těmi, kteří nás ovládají a mezi občany. Mám pocit, že díky rozvoji komunikačních technologií ve 21. století naši vedoucí činitelé nevnímají, jaké jsou priority občanů. Občan se najednou ocitá zcela sám, napospas sám sobě, což právě vede k morální krizi. V souvislosti s tím dochází k erozi hodnot a postupně mizí základní hodnoty, na kterých je založena sama společnost. Aby došlo k znovuvytvoření té vazby mezi státem a občanem, má notář sehrávat důležitou úlohu, může vytvářet spojnici, vazbu mezi těmi, kteří nám vládnou a samotnými uživateli právních služeb. Zároveň jeho úloha tkví v tom, že ze své funkce může vysvětlovat zástupcům veřejné moci, jaká očekávání mají uživatelé. Notář může být velvyslancem veřejné moci, a prostředníkem mezi státem a občanem.

Jaké jsou Vaše priority jako prezidenta UINL pro rok 2013 a jaká témata patří v rámci UINL mezi ta nejaktuálnější kromě těch, které jste zmínil ve Vašem projevu?

Mým cílem je samozřejmě především to, co jsem uvedl ve svém vystoupení – prioritou je vzdělávání, notářská etika a deontologie, a prokázat a doložit sociální užitečnost notáře, jak ve službách státu, tak občanům, i ekonomice vůbec. Konkrétněji, pro tento poslední rok mého funkčního období, je mým cílem úspěšně zvládnout další část Světové notářské univerzity. Další fáze tohoto projektu má proběhnout na podzim v Buenos Aires. Dále bychom se rádi věnovali oběhu notářských listin, a na základě této myšlenky vytvořili další prostor pro spolupráci s notářstvími anglosaského typu, tak, aby bylo možné ještě více spolupracovat s ohledem na globalizaci práva.

Nyní jste mi četl myšlenky, k této oblasti směřovala má další otázka. Kde vidíte prostor pro vytvoření vazby mezi kontinentálním systémem práva a common-law?

Domnívám se, že sblížování je nutností, právě proto, že žijeme v globálním světě a samo právo neuniká globalizaci. To nás vede k tomu, že iniciujeme politiku sblížování s anglosaským právním světem tím spíše, že právníci z oblasti common-law se živě zajímají o instituci notářství latinské.

ho typu. Především jsem se vrátil z Hongkongu, kde jsem vystoupil v rámci konference, která se týkala statutu notáře latinského typu. Domnívám se, že toto sblížení skvěle ilustruje smysl vlastního slova „notář“, ať už se jedná o notáře latinského typu, nebo notáře anglosaského typu. Za tou samotnou funkcí, image notáře, je výraz, že notář je právník, který dává oficiální formu dokumentům, který přináší určitou jistotu obsahu daného dokumentu a usiluje o právní jistotu. Je to vlastně takový společný jmenovatel pro tyto dvě instituce. Z toho, co bylo řečeno, vyplývá snaha Anglosasů po vytvoření určitého typu notáře, jehož statut by se blížil statutu notáře, který požívá notář latinského typu. V loňském roce jsem také vystoupil v Miami na konferenci pořádané Americkým sdružením advokátů se stejným cílem.

Pane prezidente, hovořil jste o vzdělávání a o Vašem projektu Světové notářské univerzity. Funguje tento projekt podle Vašich představ?

Pro mne zůstane projekt Světové notářské univerzity užasnou vzpomínkou. Tohoto projektu se účastnili notáři 20 národností ze čtyř různých kontinentů – např. Argentiny, Mongolska, Senegalu, Quebecu a Ruska. Výuky se účastnili profesori z deseti různých států, s tím, že kurzy probíhaly dvoujazyčně, anglicky a francouzsky. Účastníci kurzu byli velmi spokojeni, že měli příležitost navázat kontakty mezi sebou, a těšilo je, čemu se naučili. Jediné, čeho lituji je, že se nepodařilo získat dostatečný počet míst. Mohli jsme nabídnout pouze 50 míst, a přitom jsme obdrželi 120 žádostí. Největší odměnou pro mne bylo, že všichni účastníci na konci vzdělávacího týdne plakali, nechtěli se vůbec vydat na cestu domů (smích), a všichni se chtěli vrátit další rok. Bylo to velmi dojemné, a dalo mi to obrovský pocit radosti. Celá organizace byla velmi náročná, museli jsme se potýkat s řadou potíží logistického charakteru, ale výsledek překonal všechna naše očekávání. To je konkrétní výsledek určitého politického působení. Podobně chceme postupovat nadále, tedy zajišťovat vzdělávání na špičkové úrovni a prostřednictvím těchto mladých budoucích notářů vytvořit zárodek budoucí Světové notářské sítě. Věřím ve vzdělávání a hodně od něj očekávám, protože se zaměřuje na naše mladé kolegy, a to je budoucnost naší profese. Sám jsem profesorem na právnické fakultě Aix-en-Provence, proto jsem schopný posoudit, co to znamená, když je někdo dobře připraven na odbornou úroveň pro výkon činnosti notáře.

Pane prezidente, zmínil jste tady další aktivitu z Vašich mnohých, a je jasné, že Váš časový program je velmi náročný. Máte v době výkonu funkce prezidenta UINL věnovat se své vlastní notářské praxi notáře v Marseille?

Ano, trochu času mám, ale není to, co bych si představoval (smích). Dá se říci, že v kanceláři pracuji na půl úvazku, ale mám velké štěstí, neboť máme sdruženou notářskou kancelář, kterou jsem kdysi založil. V této kanceláři mám tři společníky, a dva z těchto společníků jsou můj syn a má dcera. Mohu tak být klidný a velmi zodpovědně se věnovat všem aktivitám, které jsou spojeny s touto funkcí.

Pane prezidente, právě se připravuje další, tentokrát volební Mezinárodní kongres notářství, který se bude

konat letos na podzim v hlavním městě Peru, v Limě. Jaká jsou klíčová témata, která budou předmětem tohoto kongresu?

Základní témata jsou dvě. Prvním je oblast rodinného práva, kde se chceme zabývat tzv. novou rodinou (*pozn. aut.: pojem „nové rodiny“ označuje rodinu, která se skládá z rozvedených manželů, každého s dětmi z předchozího manželství, případy, kdy se o děti stará pouze jeden z rodičů, spolužijící páry atd.*).

Notář sehrává zásadní úlohu v této oblasti, protože je osobou, která každodenně pozoruje vývoj a chování v rámci rodin a na kongresu chceme předložit určité srovnání v různých zemích a vystopovat, jaké jsou hlavní tendence v legislativě v této oblasti.

Druhé stěžejní téma, které je stejně tak podstatné, je nutnost určité ekonomické regulace, zvláště v oblasti nemovitostí. Naším cílem je ukázat, že mezi právníky a ekonomy musí být úzká spolupráce, abychom tak mohli prokázat, že volná konkurence, a vůbec tržní ekonomika s její autoregulací, neodpovídá očekávání občanů a stanovit určitá pravidla, která by zabránila zneužívání, přehmatům, za kterými stojí přehnaná volná konkurence. Notář je právě tím právníkem, který má působit v rámci regulace a může sloužit státu, aby bylo možné zajistit ekonomice její lepší fungování a vyvarovat se tak chyb, které všude kolem nás máme možnost pozorovat.

Váš časový program je neúprosný. Mohu se Vás na závěr našeho milého setkání zeptat, co Vás vedlo k tomu, že jste se stal notářem?

Tak ... (smích) Jednak je to především rodinná tradice, protože můj dědeček i tatínek byli notáři, i mé děti jsou notáři, takže už máme v rodině čtvrtou generaci notářů. Vidím smysl v poskytování služby občanům v oblastech, které spadají do naší činnosti, tedy v právní oblasti, neboť právo je nezbytným faktorem naší společnosti. Notář slouží i jiným cílům a záměrům, např. v oblasti humanitární, kulturní, slouží občanovi, který stále více potřebuje odbornou radu, aby nebyl ztracen v džungli legislativy, ať evropské či národní. Být notářem, to pro mne znamená pomáhat uživatelům práva, aby nebyli ztraceni v nepochopitelném právním vesmíru. Abych ilustroval, co jsem právě uvedl, a to může být myšlenkou na závěr našeho rozhovoru, nejlepší kompliment, který na mou adresu může klient vyslovit, je: „Merci, docteur.“ (*pozn. překl.: Děkuji, doktore.*)

Pane prezidente, velmi Vám děkuji za Váš čas, který jste věnoval tomuto rozhovoru a za Vaše vyčerpávající a inspirativní odpovědi. Přeji Vám příjemný zbytek Vašeho pobytu v Praze a samozřejmě hodně energie při naplňování Vašich vizí.

Velmi děkuji, a budu se těšit na naše další osobní setkání. ■

Připravily: Mgr. Jana Večerníková, členka Generální rady UINL, notářka v Praze, s Ing. Ivanou Horákovou, spolupracovnicí Mezinárodní komise.

Zasedání Generálního shromáždění Rady notářství Evropské unie (CNUE) 19. března 2013, Brusel

**PREZIDENT CNUE FRANK MOLITOR
PŘIVÍTAL PŘÍTOMNÉ V PROSTORÁCH
KONGRESOVÉHO SÁLU HOTELU
METROPOLE A NA ÚVOD SE KRÁTCE
OHLÉDL ZA OSLAVAMI 20. VÝROČÍ
CNUE, KTERÉ SE USKUTEČNILY
PŘEDCHOZÍ VEČER V BIBLIOTHÈQUE
SOLVAY.**

Evropskou komisí v rámci programu „Civilní justice pro léta 2007 – 2013“. Celkem 14 seminářů v 10 členských státech se budou moci účastnit notáři z 21 členských států a Chorvatska. Pro notáře z České republiky jsou určeny semináře pořádané ve Vídni dne 4. října 2013 a 23. ledna 2014 zaměřené na řešení procesních problémů v oblastech dědického práva a manželských majetkových režimů.

Generální shromáždění poté projednalo žádost Turecka o udělení statutu pozorovatele CNUE. Prezident Molitor referoval o své nedávné návštěvě Ankary a shrnul, že Turecko splňuje veškeré formální požadavky pro přijetí za pozorovatele v CNUE. Následně generální shromáždění turecké notářství jako pozorovatele schválilo.

V rámci dalších bodů programu byly diskutovány aktuální otázky evropských notářů, jako návrh na vytvoření registru evropských dědických osvědčení, návrh revize stanov CNUE posilující vliv větších notářství, či boj proti praní špinavých peněz. ■

redakce Ad Notam

Prezidenti členských notářství se poté podrobně zabývali revizí směrnice o uznávání odborných kvalifikací a případného zahrnutí notářů do její působnosti. Generální shromáždění setrvalo na svém stávajícím stanovisku, že notáři musí být z působnosti směrnice vyňati, a to z důvodu delegovaného výkonu veřejné moci, který v jednotlivých členských státech provádí. Notářská komora České republiky ve shodě s názorem ministerstva spravedlnosti úplné vynětí z působnosti směrnice podporuje.

Generální shromáždění dále vzalo na vědomí zprávu předsedy pracovní skupiny CNUE pro právo nemovitostí Thierry Vachona o dalším vývoji projektu EUFides, který má v budoucnu zajišťovat mezinárodní notářskou spolupráci při přeshraničních převodech nemovitostí. Bylo navrženo vytvoření řídicího výboru pro EUFides a vypracování všeobecných zásad, kterými se bude jeho fungování řídit.

Delegáti byli následně informováni o stavu příprav vzdělávacího projektu evropských notářů spolufinancovaného

Notářství v...

RUSKO

PREZIDENTKA FEDERÁLNÍ NOTÁŘSKÉ KOMORY RUSKÉ FEDERACE, PANÍ MARIA SAZONOVA, PRO ČTENÁŘE ČASOPISU AD NOTAM KORESPONDENČNĚ ODPOVĚĎELA NA DOTAZY PANA JUDR. MARTINA FOUKALA, PREZIDENTA NOTÁŘSKÉ KOMORY ČESKÉ REPUBLIKY.

Prezidentka Federální notářské komory Ruské federace, paní Maria Sazonova

rozhovor

Vážená paní prezidentko, vím, že ve Vaší zemi existují různé formy notářství. Jaké to jsou?

V Rusku dnes existují dvě organizačně-právní formy notářství – nerozpočtové (soukromé) a státní. Dle statistiky dochází ke každoročnímu nárůstu počtu notářů, kteří vyko-

Oficiální název státu: Ruská federace

Počet obyvatel: 142 900 000

Hlavní město: Moskva

Podnebí: zahrnuje pásy od polárního po subtropický

Hustota zalidnění: 8,3 obyv. / 1 km²

Samospráva: 83 samosprávných

celků, z toho
21 republik

Měna: Ruský rubl (RUB)

Nezaměstnanost: 5,7 %

Inflace: 5,1 %

návají soukromou praxi a současně dochází k postupnému snižování počtu státních notářů. V novém zákonu o notářství a notářské činnosti, na němž rekodifikační práce probíhají v posledních čtyřech letech, se počítá již pouze s variantou jednotného soukromého notářství.

Jak jsou notáři ve Vaší zemi organizováni? Kolik notářů a kolik notářských komor je k danému okamžiku v Ruské federaci?

Jedná se zejména o Federální notářskou komoru a 82 regionálních notářských komor. Podle statistických údajů, které byly notářskými komorami poskytnuty na základě výsledků roku 2012, je 7606 pozic notářů provozujících soukromou praxi, státních notářů je 27, z nichž je jich obsazeno 22 a pět je volných.

Vzhledem k tomu, že hodláme zachovat jednotný organizační základ notářství soukromého typu, které již dávno prokázalo vyšší efektivitu v porovnání se státním, bude zapotřebí vyřešit problém poskytování notářských služeb pro oblasti Dálného východu, Sibiře a jiných odlehlých regionů země

s obrovským územím a málo početným obyvatelstvem, kde je samofinancování notářů problematické. V těchto oblastech působí totiž převážně státní notáři. Abychom zajistili dostupnost notářských služeb i v těchto oblastech, počítáme s financováním z prostředků Federální notářské komory.

Jaké mají ruští notáři hlavní kompetence? Předpokládá se v nejbližší době jejich rozšíření?

Notářství v Ruské federaci slouží k zajištění ochrany práv a zákonných zájmů občanů a právnických osob tak, že notáři jménem Ruské federace provádějí notářské úkony, a to: osvědčování právních jednání a skutečností (například osvědčení skutečnosti, že je občan mezi živými), ukládání a odvolávání zákazů na vyvlastnění majetku, ověřování správnosti kopií dokumentů a výpisů z nich, pravosti podpisu na dokumentech, správnosti překladu dokumentů z jednoho jazyka do jiného a provádění lodních protestů a další.

Do výlučné kompetence notářů je možné zařadit např. vydávání osvědčení o dědickém právu a osvědčení o vlastnickém právu na podíl ve společném jmění manželů, přijímání finančních prostředků, cenných papírů a dalších listin do úschovy, seps listin s doložkou o vykonatelnosti, provádění směnečných protestů, zajišťování důkazů a předávání žádosti fyzických a právnických osob jiným fyzickým a právnickým osobám.

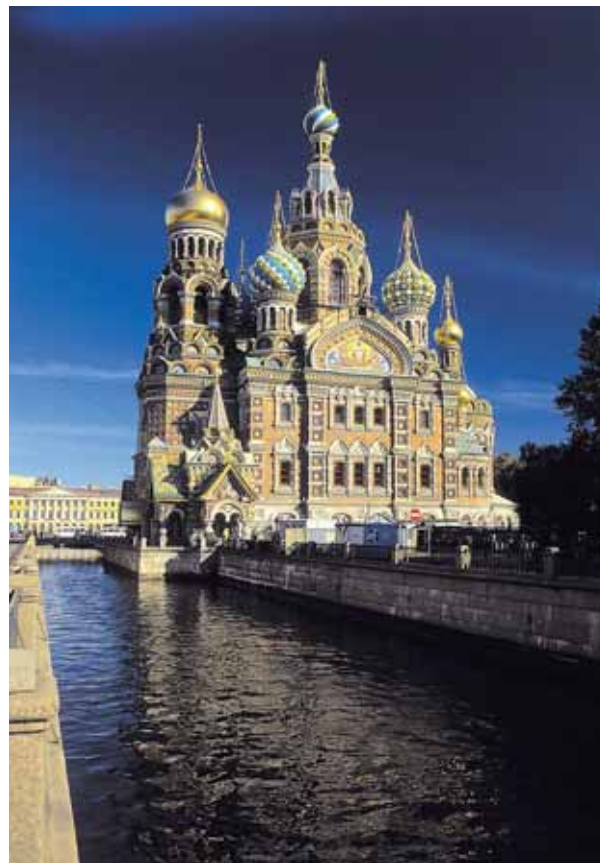
Tendence ke zvyšování využití potenciálu notářství se začala v poslední době projevovat ve světle rozsáhlé rekonstrukce Občanského zákoníku Ruské federace. Jedná se např. o zapojení notáře do procesu vedení exekuce na zastavený majetek zjednodušeným způsobem, pokud máme na mysli mimosoudní postup. Dále o notářské ověření kupních smluv na obchodní podíly ve společnostech s ručením omezeným, ověření smluv investičních společností atd. V návrhu změn, které se doplňují do Občanského zákoníku Ruské federace, se tak objevuje přibližně deset dalších nových notářských úkonů.

Notářství Ruska čeká také radikální reforma, jehož podstata spočívá ve vytvoření nového aktivního modelu, v němž bude notář zajišťovat kvalifikované komplexní právní služby u obchodu za účasti fyzických osob, a to od prohlášení občana o koupi nebo prodeji bytového objektu po registraci přechodu vlastnického práva do státního rejstříku.

Dále je v novém zákoně o notářství plánována účast notářů na ověření dohod o smíru, kde není povinná účast soudu. Tím bychom odlehčili soudnímu systému. O takové dobré zkušenosti svědčí i evropská praxe.

Seznam notářských úkonů nebude v novém zákonu uzavřen. Je obtížné nyní uvést celý přehled funkcí, které mohou být notářství předány, nepanují však žádné pochybnosti, že se notářské kompetence budou nadále rozšiřovat.

Například se rýsuje účast notáře při registraci podniků, notář má zcela provádět všechny právní úkony, zejména má

být přítomen na první valné hromadě zakladatelů, ověřovat hlavní skutečnosti, které budou tvořit základ činnosti obchodní organizace, a má završit celý proces podáním návrhu na registraci právnické osoby. Oblast poskytování právních služeb pro právnické osoby by tak opustily nekompetentní poskytovatelé těchto služeb, a tak bychom se zbavili přílivu nepřesných informací, které jsou zapisovány do státního rejstříku, a zajistilo by to věrohodnost zapsaných údajů.

Platí ve Vaší zemi numerus clausus (regulatus) a také územní působnost notářů?

Ano, u nás existuje numerus clausus (regulatus) a je stanovena územní působnost, což je upraveno v ustanovení „O způsobu určení počtu pozic notářů v notářském okruhu“, které bylo schváleno pokynem Ministerstva spravedlnosti Ruské federace.

Pro Rusko by zrušení tohoto principu bylo zhoubné vzhledem k rozsáhlému území země a přítom velkému množství odlehlých a hospodářsky slabých regionů.

Numerus clausus (regulatus) naopak zajišťuje všeobecné a stejnoměrné zastoupení notářů. Jen co bychom tento princip opustili, všechny osoby, které mají oprávnění k notářské činnosti, se stanou notáři tam, kde je to pro ně ekonomicky výhodné. Všichni se budou snažit dostat do míst se zvýšenou obchodní aktivitou. Podobné negativní příklady můžeme dnes pozorovat v Kazachstánu, na Ukrajině a v řadě jiných zemí.

Kromě toho porušení principu stanovení horní hranice počtu notářů by vedlo ke konkurenci uvnitř profese, což znemožní realizaci jiných stěžejních zásad v činnosti notářství, a to těch zásadních, jakými jsou zajišťování zákonnosti, nestrannosti, samofinancování, úplné náhrady způsobené hmotné škody a uskutečňování kontroly činnosti notářů provozujících soukromou praxi. A co víc, bude to v rozporu s organizační strukturou notářství latinského typu, do jehož soustavy ruské notářství patří.

Jaké požadavky musí splňovat uchazeč o notářský úřad v Ruské federaci?

Osoba, která by se chtěla stát notářem, musí mít občanství Ruské federace, vysokoškolské právnické vzdělání a licenci opravňující k notářské činnosti. K získání licence je třeba absolvovat stáž u notáře, který provozuje soukromou praxi nebo ve státní notářské kanceláři, a to po dobu nejméně jednoho roku. Dále je třeba složit kvalifikační zkoušku. Jmenování na pozici notáře se provádí územním justičním orgánem na základě doporučení notářské komory, a to dle výsledku výběrového řízení.

Základním pilířem činnosti notářů je poskytování vyšší právní jistoty. Jakým způsobem je řešena bezpečnost transakcí, například ověřování totožnosti účastníků, přidělování čísel jednacích notářským zápisům apod.?

Nelze říci, že se nám to daří snadno, ale provádíme k tomu veškerá opatření. Od 1. července roku 2010 byl do kancelářské agendy notářů Ruska zaveden formulář jednotného vzoru. Bylo vypracováno a schváleno „Ustanovení o způsobu zhotovení, oběhu, evidence a použití formuláře jednotného vzoru k provádění notářských úkonů“. Byla vypracována a schválena forma formuláře, jeho technický popis. Každý formulář má určité stupně ochrany, například unikátní identifikační číslo, které se zaznamenává do specializované uzavřené databáze. Podle ní je možné si ověřit, zda dotýčný notář provedl ten či onen notářský úkon.

Za účelem modernizace institutu notářství byl v roce 2009 při Federální notářské komoře vytvořen specializovaný fond „Centrum inovací a informačních technologií“. Hlavním předmětem činnosti Fondu je vytvoření podmínek pro rozšíření a uplatnění moderních informačně-komunikačních technologií, vypracování opatření co do informační bezpečnosti v souvislosti s používáním elektronických technologií v notářské činnosti, organizace vzájemné součinnosti ruského notářství s orgány státní moci, zaměřené na zvýšení kvality a operativnosti v poskytování státních služeb.

Za dobu práce Fondu byla zorganizována informační výměna s orgány státní moci a subjekty mezinárodního systému. Notářství se účastní systému meziresortní elektronické vzájemné součinnosti (SMEV). Byly podepsány dohody o výměně dokumentů v elektronické podobě s Federální daňovou službou, Ruským státním rejstříkem (Federální službou pro státní registraci, katastr a kartografii), Federální službou soudních vykonavatelů, Ministerstvem spojů a masových komuni-

kací Ruské federace, Kanceláři úvěrových historií, a mimo to byla navázána elektronická součinnost s největším peněžním ústavem v zemi – Spořitelní bankou (Sberbank) Ruska a jiné.

Je třeba zdůraznit, že všichni notáři v zemi mají elektronický digitální podpis, byl uskutečněn všeobecný přechod notářů k elektronickému oběhu dokumentů a elektronické technologie byly zavedeny do všech oblastí notářské činnosti.

Jednotný informační systém notářství existuje již zhruba deset let. Na podzim roku 2012 byl přijat zákon, který vytvořil potřebný právní základ pro naplnění již funkčního Jednotného informačního systému notářství. Dříve byla jeho činnost upravována pouze resortními dokumenty.

Máte v Rusku nějaké elektronické centrálně vedené rejstříky, např. Centrální evidenci závětí?

V experimentální podobě (na základě rozhodnutí valné hromady zástupců notářských komor subjektů Ruské federace) byly vedeny elektronické databáze pro evidenci závětí a plných mocí. V minulém roce bylo zákonem zakotveno vedení pěti elektronických rejstříků: ověřených závětí a oznámení o jejich zrušení, ověřených plných mocí a oznámení o jejich zrušení, zahájených dědických řízení, ověřených manželských smluv a oznámení o zástavě movitého majetku.

Jednotné rejstříky jsou vytvářeny na bázi Federální notářské komory. Informace do nich budou přicházet přímo od notářů, na základě jimi provedených notářských úkonů. To dovolí získávat potřebné informace z rejstříků nejenom notářům, ale i občanům.

Komise Federální notářské komory pro informační technologie nyní dále pracuje na vytvoření elektronického rejstříku notářských úkonů.

Jakým způsobem jsou ruští notáři organizováni, popř. je členství v této organizaci povinné?

Ano, ruští notáři jsou organizováni v rámci komor. Regionální notářská komora je neziskovou organizací, která představuje profesní sdružení, založené na povinném členství notářů provozujících notářskou praxi. Federální notářská komora je neziskovou organizací, která představuje profesní sdružení notářských komor subjektů Ruské federace (republik, autonomních okruhů, krajů, oblastí, města Moskvy a Sant Petěrburgu), založené na jejich povinném členství.

Federální notářská komora koordinuje činnost notářských komor, zastupuje zájmy notářských komor v orgánech státní moci a správy, podnicích, institucích, organizacích, zajišťuje ochranu sociálních a profesních zájmů notářů, kteří provozují soukromou praxi, účastní se provádění expertiz návrhů zákonů Ruské federace v otázkách spojených s notářskou činností, zajišťuje zvyšování kvalifikace notářů, stážistů a pomocníků notářů, organizuje pojištění notářské činnosti a zastupuje zájmy notářských komor v mezinárodních organizacích.

Jakým způsobem probíhá školení ruských notářů? Je další průběžné vzdělávání notářů povinné?

Všichni notáři, jejich pracovníci i stážisté mají v Rusku vysoškolské právnické vzdělání, to je dáno ze zákona. Je třeba podotknout, že 102 notářů má vědecké tituly, a 25 notářů má čestný titul „Zasloužilý právník Ruské federace“.

Nehledě na to, že zákonem není povinné zvyšování kvalifikace dnes uloženo, mnohé regionální notářské komory zakotvily tuto povinnost do svých stanov. Dále byl schválen jednotný program ke zvyšování kvalifikace notářů. Byla vypracována Koncepce Federální notářské komory pro organizaci práce na zvyšování kvalifikace notářů a zaměstnanců notářských komor.

Na 11 vysokých školách stále probíhají semináře ke zvyšování kvalifikace notářů.

Zavádí se studium notářů v programech „Mediace v notářské činnosti“ a „Informační technologie“. Používáme dálkovou formu vzdělávání a vytvořili jsme kartotéku lektorů z řad profesorsko-učitelského sboru, praktikujících právníků, kteří mají hloubkové představy o notářské činnosti.

Každoročně se těchto seminářů ke zvyšování kvalifikace účastní přibližně 1500 osob.

Pro notáře je presumpce vysoké odborné kvalifikace základem všech základů. Proto je neustálé obnovování a rozšiřování profesních znalostí povinností každého notáře.

V této souvislosti bude v novém zákoně o notářství zakotveno, že notář je povinen zvyšovat odbornou kvalifikaci způsobem stanoveným Federální notářskou komorou.

Jaká z komor – Federální notářská komora, nebo regionální komora – provádí kontrolu činnosti notářů?

Kontrolu plnění profesních povinností notářů provádějí regionální notářské komory, a v části dodržování pravidel pro vedení notářské agendy – územní orgány Ministerstva spravedlnosti Ruské federace.

Notářská činnost je také podrobována soudní a daňové kontrole a kontrole ze strany orgánů státního zastupitelství. Státní kontrolu a dohled v oblasti notářství uskutečňuje Ministerstvo spravedlnosti Ruské federace.

Paní prezidentko, jakého největšího úspěchu, dle Vašeho názoru, dosáhlo notářství v Rusku?

Z mého pohledu se ruskému notářství podařilo udělat to hlavní a zřejmě také nejtěžší: změnilo se.

Od roku 1993, kdy byla provedena poslední reforma ruského notářství, se změnila kvantitativní a kvalitativní skladba notářů, úroveň poskytovaných notářských služeb občanům a právníkům osobám. Profese notáře se stala prestižní.

Zvýšila se sociální role notářství, a to včetně tvorby pracovních míst pro obyvatelstvo. Celý notářský sbor se 2434 notáři (rok 1993) vzrostl na 7606 (rok 2012). Počet notářů se zvýšil více než třikrát a pomocný personál se rozšířil desetinásobně. V současné době dávají notáři práci 22 532 osobám (asistenti notářů, pomocný aparát notářských kanceláří a komor, technický personál).

Absolutní většina notářských kanceláří splňuje moderní požadavky.

Kromě toho si ruské notářství upevnilo odpovídající pozici na linii mezinárodních styků, byly navázány vícestranné a dvoustranné vztahy se zahraničními notářstvími (Francie, Německo, Španělsko, Bulharsko, Čína, Arménie, Ukrajina, Kazachstán a jiné). Zástupci Notářství Ruska jsou členy řídicích orgánů UINL (Generální rada), a také Komise pro evropské záležitosti (CAE).

Všechno to a mnohé jiné vypovídá o tom, že ruské notářství se stalo vysoce profesionálním společenstvím, které zaujalo důstojné místo v právním systému Ruska.

A jako logické vyvrcholení ustáleného, dokázavšího svou stabilitu právního institutu, potřebuje notářství „nový doušek čerstvého vzduchu“, za nějž považujeme přijetí nového zákona o notářství, jenž by odpovídal všem požadavkům státu, společnosti a samotného notářství.

Paní prezidentko, mohla byste nám říci několik slov o důležitých událostech, které jsou očekávány v Sant Petěrburgu v květnu roku 2013 (Mezinárodní právní fórum, IV. kongres ruských notářů, zasedání institučních orgánů UINL)?

Tento rok je pro nás skutečně velmi bohatý na akce: zasedání institučních orgánů UINL, IV. kongres notářů Ruska, a potom pak již tradiční Mezinárodní právní fórum.

Považujeme za velkou čest hostit v Sant Petěrburgu naše zahraniční kolegy. Kromě nabitého pracovního programu bychom si přáli ukázat našim kolegům UINL i samotné město na Něvě, unikátní svými historickými a umělecko-architektonickými pamětihodnostmi.

Volba Sant Petěrburgu za místo konání pro notářství a celou justiční soustavu natolik významných akcí nebyla nahodilou. Sant Petěrburg je historicky „oknem do Evropy“ a mostem mezi Východem a Západem. Na této půdě má svůj prvo počátek civilizované soudní řízení v Rusku, které bylo vedeno pod patronátem cara Alexandra II., který nejenom že skoncoval s nevolnictvím, ale také vytvořil nový soudní systém a položil právní základ pro výkon spravedlnosti. Zde mají svůj prvo počátek národní dějiny notářství (dne 27. dubna roku 1866 v Petěrburgu bylo jeho výsostí carem schváleno „Ustanovení o notářské části“).

Pro ruské notářství je tento rok jubilejní, neboť slavíme 20. výročí ode dne založení nerozpočtového notářství Ruska. Takové jubileum je důležitou událostí, které má zvláštní smysl a význam jak pro členy notářského společenství, tak i pro širokou veřejnost. Je to čas na shrnutí výsledků, ocenění úspěchů, stanovení priorit a vytyčení plánu do budoucna.

Dle vzniklé tradice notářství pravidelně shrnuje výsledky své činnosti se stanovením konceptuálních směrů rozvoje na Kongresech notářů Ruska, které se konají jednou za pět let. Toto jubileum je dalším a důležitým mezníkem pro upevnění a rozvoj celé soustavy ruské justice, v jejíž struktuře se notářství etablovalo jako spolehlivá nedílná složka.

Vzhledem k tomu, že potenciál našeho právního institutu není zdaleka vyčerpán, mnohé je ještě třeba udělat a zdokonalit, avšak s jistotou je možné říci, že ke svému 20. výročí činnosti je ruské notářství vnímáno jako efektivní veřejno-právní nástroj na ochranu práv občanů. Dnes notářství zajišťuje práva a zákonné zájmy účastníků v občanskoprávním styku, ekonomickou bezpečnost občanů, a to má zase pozitivní vliv nejenom na rozvoj ekonomiky, ale i na společenskopolitické klima v zemi.

Právě proto se domníváme, že jubileum ruského notářství není jen lokální událostí, která by se pouze a výhradně týkala notářského společenství, ale jedná se o důležitý mezník v rozvoji celého právního systému země. A nadcházející jubilejní akce bychom měli zasvětit problémům utváření právního státu a našeho institutu jako nedílné součásti systému na ochranu práv a svobod občanů.

Na Kongresu je plánována účast zástupců zákonodárné, výkonné a soudní moci Ruské federace a subjektů RF, předních činitelů z oblasti vědy, oficiálních zástupců Rady Evropy, UNESCO, Mezinárodní unie notářství a delegací národních notářství, a také zástupců ruského notářského společenství.

Co se Fóra týče, probíhá pod záštitou Ministerstva spravedlnosti za podpory prezidenta Ruské federace. Fórum se již osvědčilo jako největší platforma pro dialog mezi politiky, právníky, ekonomy a vědci, kteří zastupují všechny hlavní ekonomické a právní systémy. Tuto akci navštívilo v minulém roce více jak 2000 osob z 51 zemí světa, a bylo mezi nimi 21 delegací v čele s ministry a náměstky ministrů spravedlnosti.

III. petěrburgský mezinárodní právní fórum zahájí plenární zasedání na téma: „Konkurence a spolupráce právních systémů: role práva na zajištění rozvoje společnosti, státu a ekonomiky“. Diskusní setkání budou věnována co nejširšímu spektru otázek v oblasti práva a podnikání, politiky a kultury. Jednou z novinek pracovního programu Fóra se stane organizace témat podle bloků v souladu se základními právními specializacemi. V jednom z dnů ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti RF zorganizujeme kulatý stůl na téma: „Modernizace notářství: ruské a zahraniční zkušenosti“.

Paní prezidentko, odpovězte mi, prosím, na moji osobní otázku. Kdy jste pojala úmysl stát se notářkou, byl to záměr, nebo jste se do této profese dostala náhodou?

Jak říká jeden světoznámý vědec Michael Lajtman: „Nic není náhoda“. Dlouhou dobu jsem pracovala v justičních orgánech a tak či onak jsem byla spojena s institutem notářství, zejména pak později po přechodu notářství k nerozpočtové formě, a to v souvislosti s přijetím „Základů zákonodárství RF o notářství“ v roce 1993. Pak jsem se ocitla v čele Notářské komory Sant Petěrburgu. Od té doby je můj život v průběhu dvaceti let nepřetržitě spojen s notářstvím.

Jaký hlavní aspekt považujete za nejdůležitější v práci notáře? Co se Vám na činnosti notáře líbí?

Za hlavní aspekt notářské činnosti považuji naprostou profesionalitu. Z mého pohledu by měl moderní notář umět systematicky myslet, měl by se výborně orientovat v platné legislativě, aplikovat a vykládat obrovské množství normativních právních aktů, v plném rozsahu ovládat informační technologie, být dobrým psychologem a správně komunikovat s občany, kteří se na něj obracejí s prosbou o provedení notářských úkonů, vynášet kvalifikované právní závěry a podávat konzultace v otázkách notářské činnosti. A samozřejmě mít stále na paměti tradici latinského notářství.

Co se notářské činnosti týče, pak se mi nejvíce líbí notářské úkony se zahraničním prvkem, vždy se jedná o něco nového, přínosného a inspirativního.

Čtenáře našeho časopisu by určitě zajímalo, čím se zabýváte ve Vašem volném čase, pokud Vám při Vašich mnohých povinnostech nějaký zbývá?

Z titulu své funkce prezidentky Federální notářské komory musím celý svůj čas a všechny své síly věnovat práci. Ale pokud mám jeden nebo dva volné dny, vždy se snažím odjet domů do Sant Petěrburgu. A v tomto městě se nikdy nenuším. ■

Připravily: Mgr. Jana Večerníková, členka Generální rady IUNL, notářka v Praze, s Ing. Ivanou Horákovou, spolupracovnicí Mezinárodní komise.

Z mezinárodního tisku aneb Novinky od zahraničních kolegů

ARS NOTARIA 1/2013

Centrální informační systém a jeho rejstřík listin – vyšší právní jistota

Do centrálního informačního systému, který je veden Slovenskou notářskou komorou, a jeho části týkající se Notářského centrálního rejstříku listin (NCRIs) se ukládají a registrují tyto listiny: soudní listiny, týkající se zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům a určení opatrovníka (je stanovena povinnost soudu uložit tuto listinu do NCRIs, která vyplývá z občanského soudního řádu, stejně jako povinnost zabezpečit uložení rozhodnutí o této věci vydané jiným státem), notářské zápisy a jiné soukromé listiny, pokud o jejich uložení požádá fyzická nebo právnická osoba.

Notář sám má tak možnost v tomto systému ověřit, zda je osoba, která před ním činí právní úkony, o nichž je sepsován notářský zápis, plně způsobilá k právním úkonům. V případě pozitivního výsledku se zobrazí údaje účastníka, jehož se omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům týká, a poté se zobrazí i samotné rozhodnutí. V případě, že je výsledek negativní, může notář vyhotovit kontrolní výtisk. Veškeré záznamy o těchto lustracích v NCRIs jsou ve smyslu ust. § 3 odst. 3 Notářského řádu veřejnými listinami.

Kromě NCRIs jsou v CIS NK SR dále vedeny tyto rejstříky: rejstřík zástav, rejstřík právnických osob, rejstřík závětí, a rejstřík dražeb. Využívání všech těchto rejstříků je velmi kladně hodnoceno ze strany státních orgánů i široké veřejnosti.

Práce notářů je velmi náročná na komunikaci a empatii

Doc. Ing. Jozef Dvonč, CSc., předseda Sdružení měst a obcí Slovenska, v rozhovoru pro ARS NOTARIA mj. kladně hodnotí spolupráci notářů a jednotlivých obcí, pružné poskytování služeb notáři a bezbariérové přístupy do jednotlivých notářských kanceláří.

Dále uvádí, že vnímá paralelu mezi orgány notářské samosprávy a notáři, neboť se občané na tyto instituce obracejí při řešení velmi podstatných životních situací – otázkami osobními a citovými. Doc. Ing. Jozef Dvonč, CSc. se setkává s mnohými pozitivními ohlasy ze strany obcí ohledně notářských zápisů jako exekučních titulů, neboť vymáhání pohledávek z titulu neuhrazeného nájemného je podstatným úkolem samosprávy, a obce vítají každé zjednodušení celého procesu. Navíc využívají tento institut jako pojistku pouze v případech, kdy k neplacení nájemného dojde k životně velmi náročné situaci (např. při ztrátě zaměstnání), lze tedy všechny případy posuzovat individuálně.

Doc. Ing. Jozef Dvonč, CSc. komentuje rejstřík zástav jako smysluplný nástroj prevence, s tím, že všechny obce tento institut velmi vítají při vstupu do obchodních vztahů, a při správě pohledávek územní samosprávou.

Úloha notáře v dědickém právu Francie

Notáři ve Francii si vybudovali pověst rodinných notářů vzhledem k jejich úloze v oblasti rodinného, manželského a dědického práva.

Francouzský občanský zákoník rozeznává čtyři hlavní typy závětí – vlastnoruční (olographe), která musí být vlastnoručně napsaná, podepsaná pořizovatelem, a datována. Vzhledem k její jednoduchosti je nejvíce využívána. Dále se jedná o veřejnou závěť (authentique), která se vyhotovuje za přítomnosti dvou notářů nebo notáře a dvou svědků, a je sepsována notářem, a utajenou (mystique), která se předává v zapečetěné obálce za přítomnosti dvou svědků notáři, který o předání vyhotoví zápis. Závěť mezinárodní (international), se sepisuje podle Washingtonské úmluvy z roku 1973, a může ji využít cizinec žijící ve Francii, Francouz, žijící v cizině, nebo osoba, která vlastní majetek v různých státech. ■

Zpracovala: Mgr. Jana Večerníková,
notářka se sídlem v Praze,
členka Mezinárodní komise

Zahájení a ukončení činnosti notářů

Ministr spravedlnosti jmenoval na základě výsledku konkurzu Mgr. Tomáše Kohoutka, MBA notářem notářského úřadu v obvodu Okresního soudu v Děčíně, se sídlem v Děčíně. Mgr. Tomáš Kohoutek dnem 1. dubna 2013 zahájil notářskou praxi na adrese Radniční 23, Děčín. Na základě této skutečnosti mu byla pozastavena činnost advokáta.

Mgr. Tomáš Kohoutek, MBA

Mgr. Alexandra Červová

JUDr. Petra Bílková

Ministr spravedlnosti rovněž jmenoval na základě výsledků konkurzu Mgr. Alexandru Červovou notářkou notářského úřadu v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 6 se sídlem v Praze. Mgr. Alexandra Červová byla jmenována notářkou ke dni 15.3.2013 a činnost zahájila počátkem dubna 2013 na adrese Národní obrany 823/37, Praha 6.

Dále ministr spravedlnosti jmenoval na základě výsledků konkurzu JUDr. Petru Bílkovou notářkou v obvodu Okresního soudu v Havlíčkově Brodě, se sídlem v Chotěboři. Notářskou praxi bude vykonávat na adrese Krále Jana 259, Chotěboř. JUDr. Petra Bílková byla jmenována notářkou ke dni 15.4.2013 a činnost zahajuje počátkem května 2013. *Nově jmenovaným notářům přejeme hodně úspěchů v jejich pracovní činnosti.*

Ministr spravedlnosti České republiky odvolal ke dni 28. 2. 2013 na vlastní žádost notářku v Blansku, Mgr. Evu Velcovou a notáře v Praze 6, JUDr. Eduarda Kyšperského.

Za jejich dlouholetou činnost ve prospěch notářství jim děkujeme a do dalšího života přejeme pevné zdraví a osobní spokojenost. V příštím čísle Ad Notam přineseme ohlédnutí za úspěšným působením JUDr. Eduarda Kyšperského v rámci notářského stavu.

Redakce Ad Notam

Složení slibu do rukou ministra spravedlnosti

Dne 11. března 2013 složili slib do rukou ministra spravedlnosti JUDr. Pavla Blažka, Ph.D., tyto notářští kandidáti: Mgr. Andrea Cafourková, Mgr. Ivana Legová, Mgr. Bohumil Kunc, Mgr. Markéta Velartová, Mgr. Petra Tichavová, Mgr. Hana Matunová, JUDr. Dita Menčíková, Mgr. Etela Paříková, JUDr. Barbora Pavlíčková, Mgr. Kateřina Pacovská, JUDr. Daniela Machová, JUDr. Zuzana Morávková.

Společně s notářskými kandidáty složil slib i Mgr. Tomáš Kohoutek, MBA, dnes již bývalý advokát s místem výkonu advokacie v Ústí nad Labem. Od 1. 4. 2013 Mgr. Tomáš Kohoutek, MBA, vykonává, na základě úspěšně vykonaného konkurzu a následného jmenování ministrem spravedlnosti, činnost notáře v obvodu Okresního soudu v Děčíně.

Všem jmenovaným blahopřejeme a přejeme hodně pracovních úspěchů v jejich další činnosti. ■

Redakce Ad Notam

Soudní rozhledy 2/2013:

ROZBORY JUDIKATURY

Přehled rozhodnutí NS neschválených v roce 2012 do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

JUDr. Petr Vojtek, Brno

Jestliže právní úkon učiněný jedním z manželů, kterým došlo k překročení obvyklé správy majetku náležejícího do společného jmění manželů není stížen absolutní neplatností, nýbrž se ve smyslu § 40a ObčZ považuje za právní úkon platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá, je v takovém případě zapotřebí zvažovat poskytnutí ochrany nabytých práv nabyvateli jednajícím v dobré víře (např. v situaci, kdy podle stavu zápisů v katastru nemovitostí měla být převáděná nemovitost ve výlučném vlastnictví převádějícího manžela, ač podle právního stavu byla ve společném jmění převodce a jeho manželky, která o tomto nesouladu věděla).

Rozsudek NS z 19. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2371/2010
(SR 1/2012 s. 17)

Jestliže jeden z manželů zdědí za trvání manželství členský podíl (a manželé spolu trvale žijí), vzniká se společným nájemem bytu manžely i společné členství manželů v družstvu.
Usnesení z 22. 10. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3672/2007
(SR 11-12/2012 s. 410)

Určitost kupní smlouvy o převodu oddělené části pozemku z hlediska vymezení předmětu převodu je třeba posuzovat nikoli podle požadavků katastrálního zákona, nýbrž za užití § 35 odst. 2 ObčZ. Přitom není rozhodné, zda je

geometrický plán neoddělitelnou součástí smlouvy, ale zda je předmět smlouvy označen určitě, srozumitelně a nezaměnitelně. Zpracovaný geometrický plán pak musí být součástí smlouvy pro účely povolení vkladu do katastru nemovitostí. Sama okolnost, že v době uzavření smlouvy tento geometrický plán nebyl její součástí, nemůže vést k závěru o absolutní neplatnosti smlouvy z důvodu neurčitosti předmětu koupě.

Rozsudek z 21. 12. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1551/2009 (C 9527)

RODINNÉ PRÁVO

Výběr peněžních prostředků z účtu a vypořádání SJM

§ 145 odst. 2 ObčZ

Výběr peněžních prostředků z účtu nemůže být neplatným právním úkonem, a to ani v případě, že se vymyká obvyklé správě společného majetku manželů. Přesahuje-li však následné nakládání s vybranými prostředky rámec obvyklé správy společného majetku, pak k němu nelze přihlížet, a tyto prostředky je třeba zařadit do SJM a vypořádat.

Usnesení NS z 25. 9. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4021/2010

Smluvní nabytí nemovitosti jedním z manželů a SJM. Nabytí věci do SJM a dobré mravy

§ 3 odst. 1, § 132, § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ

1. Je-li účastníkem smlouvy o převodu nemovitosti jen jeden z manželů a bude-li do katastru nemovitostí zapsán jako vlastník jen on, přesto se druhý manžel, i když nebyl účastníkem kupní smlouvy, stane bezpodílovým spoluvlastníkem nabyté nemovitosti, nebyl-li mezi manžely modifikován rozsah SJM smlouvou nebo rozhodnutím soudu či nebyly-li dány jiné důvody pro uplatnění tzv. zákonné výluky.

2. SJM vzniká, jsou-li splněny zákonné podmínky jeho vzniku; to, že v konkrétní věci jsou dány z hlediska dobrých mravů ve vztahu k nabytí věci skutečnosti svědčící jednomu z manželů, se může projevit jen v tom, komu z nich bude věc přikázána, příp. ve stanovení disparity (nerovnosti) podíl, nikoliv při zařazení věci do SJM.

Usnesení NS z 25. 9. 2012, sp.zn. 22 Cdo 47/2011

Soudní rozhledy 3/2013:

OBCHODNÍ PRÁVO

Vyplnění směnky

čl. I. § 10 SŠŽ

§ 37 odst. 1 ObčZ

Okolnost, že směnečná listina byla opatřena datem vystavení, které následuje po okamžiku, kdy k vydání listiny do běhu skutečně došlo, nečiní sama o sobě směnku neplatnou a z hlediska směnečného práva platí směnka za vystavenou dnem, který je v ní uveden. Pro kauzální souvislosti směnky je však rozhodující, kdy k uvedení listiny do oběhu skutečně došlo. Z hlediska kauzální obrany směnečného dlužníka jsou tedy důležité všechny skutečnosti, které nastaly i v době od skutečného vydání listiny do data ve směnce uvedeného jako den jejího vystavení.

Ujednání o tom, jak má být směnka vyplněna, musí být určité, ale jen natolik, aby poskytovalo obecnou a rámcovou představu, co a jak má být do směnky dopsáno. Majitel směnky není ze zákona povinen podávat nikomu zprávu o tom, že směnka byla vyplněna a jak se tak stalo. Může se však k tomu zavázat smluvně. Není ani zakázáno takové zprávy podávat i bez dohody.

Usnesení VS v Praze z 19. 6. 2012, sp. zn. 5 Cmo 135/2012

Povaha řízení a účastenství v řízení dle § 183k ObchZ (squeeze-out). Podstatná doba pro zhodnocení přiměřenosti protiplnění

§ 183k a 183i ObchZ

§ 94 odst. 1, § 200e OSŘ

1. Řízení o přezkoumání přiměřenosti protiplnění za nucený výkup akcií podle § 183k ObchZ je řízením o některých otázkách obchodních společností [§ 200e ve vazbě na § 9 odst. 3 písm. g) OSŘ], jež je coby řízení nesporné ovládáno zásadou vyšetřovací (§ 120 odst. 2 OSŘ).

V řízení o přezkoumání výše protiplnění dle § 183k ObchZ se jedná nejen o právech a povinnostech hlavního akcionáře, ale i společnosti, ve které došlo postupem podle § 183i a násl. ObchZ k vytěsnění minoritních akcionářů, kteroužto společnost je proto nutné ve smys-

lu § 94 odst. 1 věty první OSŘ považovat za účastníka řízení.

2. Soud musí při zhodnocení přiměřenosti protiplnění vycházet ze stavu v době přechodu vlastnického práva k akciím ostatních akcionářů na hlavního akcionáře.

Usnesení VS v Praze z 27. 10. 2011, sp.zn. 7 Cmo 68/2011

VÝBĚR ROZHODNUTÍ V OBLASTI CIVILNĚPRÁVNÍ

Věřitel může s úspěchem odporovat dohodě o vypořádání dědictví schválené pravomocným usnesením o dědictví, kterou dlužník (jako dědic) uzavřel v úmyslu zkrátit své věřitele, jsou-li pro vyslovení odporovatelnosti splněny všechny předpoklady uvedené v § 42a ObčZ.

Rozsudek NS z 17. 5. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4369/2010

(Rc 103/2012)

Požadavku § 476c odst. 2 ObčZ, aby v závěti bylo uvedeno, že zůstavitel „nemůže číst nebo psát“, vyhoví jakákoliv slovní formulace, která bude popisovat skutečný stav, kdy lze závěť ve smyslu § 476c ObčZ pořídit.

Usnesení NS z 27. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 341/2010

(Rc 109/2012)

Jestliže bylo smlouvou o zúžení společného jmění manželů, uzavřenou ve formě notářského zápisu dohodnuto, že věci určitého druhu (například nemovitosti) budou ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, lze takové věci nabýt do společného jmění manželů, jen je-li to opět umožněno smlouvou ve formě notářského zápisu.

Rozsudek NS z 29. 2. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3541/2009

(Rc 119/2012, PR 13-14/2012 s. 514)

Bylo-li (původní) dědické řízení zastaveno podle § 175h odst. 1 OSŘ nebo podle § 175h odst. 2 OSŘ, je k návrhu na dodatečné projednání dědictví legitimován ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem zůstavitele, popřípadě stát, tvrdí-li, že mu má připadnout dědictví podle § 462 ObčZ; to platí i tehdy, byl-li ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem zůstavitele, zůstavitelem vyděděn.

Rozsudek NS z 9. 12. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3264/2009 (SJ

133/2012)

Bulletin advokacie 3/2013:

Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost?

(Návrh právní úpravy a jeho odůvodnění)

Mgr. Jan Balarín, prof. JUDr. Luboš Tichý ■

Rubriku zpracoval
Mgr. Erik Mrzena, notář v Praze,
člen redakční rady Ad Notam

Strípky z historie 21.

francouzský
král František I.,

V Ordonanci z Villers-Cotterêts upravené v r. 1539 francouzský král František I. mimo jiné i notářskou činnost. Podle článku 173 citované ordonnance tak „po všech notářích, ať v pařížském Châteletu či kdekoli jině bude požadováno, aby vedli věrně registra a protokoly všech testamentů a smluv, které si budou předávat či obdrží, a pečlivě je ochraňovat, aby se na ně bylo možno v případě nutnosti a nezbytnosti odvolat.“ Podle čl. 111 ordonnance bylo nařízeno, aby všechny úřední listy a akta byly vedeny „v mateřském jazyce francouzském“. Autorem textu ordonnance, která přinesla významnou reformu dobové francouzské justice, byl kancléř a též advokát Guillaume Poyet (1473-1548).

„Zákonná ustanovení pro dosažení veřejnonotářského úřadu na Slovensku a Podkarpatské Rusi různě se podstatně od postupu při obsazování notářských míst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,“ uvádí se ve Statistice stavu notářského z roku 1928. „Z jmenovacích dat pp. veřejných notářů na Slovensku a Podkarpatské Rusi nedalo by se ani přibližně zjistiti služební neb fyzické stáří,“ píše se dále s tím, že „z té příčiny bylo od sestavení dat pp. veřejných notářů na Slovensku a Podkarpatské Rusi upuštěno.“ V r. 1928 přitom působilo na Podkarpatské Rusi celkem pouze 9 veřejných notářů, z toho 3 maďarské, 5 ruské a 1 rusínské národnosti. Notářská komora nebyla zřízena, notáři podléhali Soudní tabuli v Košicích. V soudních okresech Iršava, Velký Berezny a Nižný Verecky nepůsobil ani jeden notář, v ostatních soudních okresech s výjimkou Užhorodu, kde byli činní dva notáři, byl zřízen a obsazen pouze jeden notářský úřad.

K modernizaci notářství přistoupil tuniský bej Sadok v lednu 1875. Nový notářský řád, inspirovaný francouzským vzorem, zavedl princip numerus clausus. Do té doby působilo v Tu-

nisku přibližně 800 notářů, kteří se obvykle věnovali kromě notářské profese souběžně i další činnosti, nejčastěji byli učitelé, obchodníci či umělci. V Tunisu byl nadále stanoven počet 200 notářů, v Kairouanu 110, po 50 notářích mělo působit v Monastiru a Sfaxu, 46 v Sousse apod. Notářský řád z roku 1875 platil pak pro Tunisy i po celé období francouzského protektorátu a byl nahrazen až záhy po získání samostatnosti dekretem z 24. června 1957 č. 51/1957 J. O. R. T. (*Journal officiel de la République tunisienne*).

K notářům, kteří se věnovali též činnosti spolkové a politické, patřil i notář ve Valašském Meziříčí Antonín Hulka (1849-1910). Absolvent kroměřížského gymnázia po studiích na právnických fakultách v Praze a ve Vídni dal před soudcovským povoláním přednost notářství. Jeho konečným působištem se stalo Valašské Meziříčí, kde byl mimo jiné předsedou Měšťanské besedy a hospodářského spolku, kromě toho byl čestným členem spolku Radhošť. Opakovaně byl volen poslancem Moravského zemského sněmu. Více dalších informací o něm přináší bakalářská práce Jiřího Haly, Antonína Hulka a Maxmilián Pilát, poslanci z Valašska, obhájená v r. 2009 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

Amnestii pro právní zástupce a notáře v Německu i ve Východní Marce vyhlásil 30. listopadu 1939 Adolf Hitler. O výnosu informoval časopis *Česká advokacie*. Podle amnestijního rozhodnutí měla být zastavena řízení před čestným soudem komory tehdy, nehrozilo-li obviněnému vyloučení. K zastavení řízení mělo dojít za předpokladu, že se na něm shodli vrchní státní zástupce s prezidentem příslušné komory. Nedošlo-li mezi nimi ke shodě, měl rozhodnout říšský ministr spravedlnosti.

Studie záhřebského notáře Zorana Jelaviće o dějinách notářství v Chorvatsku přinesl v ročnících 2007 a 2008 časopis *Javni bilježnik*. Autor se věnuje dějinám notariátu na chorvatském území od vydání Maxmiliánova notářského řádu do r. 1941 (*Kratka povijest notarijata u Hrvatskoj za razdoblje 1512-1941*) a pramenům k dějinám notářství, dochovaným v chorvatských archívech a knihovnách (*Pregled sačuvane građe javnih bilježnika na područja Republike Hrvatske*). Časopis je dostupný i na webových stránkách Chorvatské notářské komory (*Hrvatska javnobilježnička komora*): www.hjk.hr ■

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
soudce Ústavního soudu

Neděle nedělí a notáři

Každý z nás dobře ví, že týden končí nedělí. Málokdo z nás však přemýšlí o tom, proč tomu tak je. Podle mého názoru (a nejen podle mého názoru) je tomu tak proto, že naši předkové, kteří tápali v otázkách časoprostoru, potřebovali najít (byť fiktivní) pevný bod, o který by se mohli opřít. Je to pochopitelné. Lépe se Vám žije, pokud víte, proč žijete. Co svým každodenním pachtěním sledujete. Víte-li, že žijete smysluplně, žijete daleko spokojeněji.

Takže neděle podle mého názoru znamená symbol. Vzkříšení. Vzkříšení znamená naději. Důvod, proč ještě žít. Žijeme přece proto, že máme naději, že má smysl ještě žít.

Neděle je v češtině označena jako výzva „NEDĚLEJ!“. Tuto výzvu jsem ve svém vlastním životě mnohokrát porušil a stále toho lituji. Domnívám se, že je zcela správné vyhradit jeden den v týdnu kontemplaci, k úvahám o tom, co nás převyšuje, o tom, co dodává našemu životu smysl.

V ruštině je neděle označena jako „Voskresenje“, tedy vzkříšení. Toto označení jde podle mého názoru na samotnou dřevě věci. V angličtině („Sunday“) a v němčině („Sonntag“) označení neděle směřuje ke slunci, jde o sluneční svit. To je také krásné a výstižné. Jak dnes zjišťujeme, slunečního svitu je stále méně a právě slunce nám dodává optimismus a naději do dalšího života.

V souvislosti s výrazem „neděle“, který ohraničuje náš každý týden, je zajímavé se zabývat tím, čím my Češi vlastně jsme. Ačkoli většina z nás se domnívá, že nejsme Slovani, jsme Slovani. Myslím si, že to základní, co je v nás, je jazyk, kterým se vyjadřujeme. Každodenně mluvíme a hlavně myslíme jazykem, který je jenom jeden. Čeština je jenom malá odvozenina jazyka všech Slovanů.

Ačkoli se stydíme za to, že jsme Slovani (chtěli bychom být Angličany), jsme Slovani. Nejvýchodnější výspa všech Slovanů je Vladivostok. Zkuste si představit, že Vladivostok je v centru Asie a navíc i velmi blízko USA. A že i tam se každodenně mluví jazykem zcela příbuzným jazyku našemu a tudíž i uvažování našemu.

Proč se ale o tom všem vyjadřuji v notářském časopise? Důvod je prostý. Mluvíme o jistotě, o jistotě, kterou každý den pro své spoluobčany vytvářejí notáři. Každé prosté ověření podpisu, každé projednání bytí sebevýznamnějšího dědictví, zakládá jistotu našich spoluobčanů. Stejně jako řemeslník, který opatruje naše domy okapy, stejně tak notář má ve své práci poslání převyšující jeho konkrétní den. Přináší lidem jistotu.

Jiná věc je, že každý z nás očekává za svou smysluplnou práci odměnu. Už jen proto, že musí živit nejen sebe, ale také rozsáhlou rodinu svých příbuzných.

Pokud se nejedná o osoby, které nepracují, ale kradou, ožebračují své spoluobčany, jsou takoví lidé solí naší země a dokonce bych řekl solí naší planety. V tomto ohledu souhlasím s prohlášením našeho nového pana prezidenta, že podnikatelé baťovského typu jsou to, co (nejen) naše země potřebuje. Jsou to lidé, kteří souzní s lidmi ostatními, kteří nechtějí na ostatních lidech parazitovat.

Pro notáře je styk s lidmi (a není jich málo), kteří chtějí bohatnout nikoli vlastní užitečnou prací, ale na úkor svých spoluobčanů, neobyčejně riskantní, ba dokonce bych řekl hazardní. Setkání s dosud neodsouzeným (a nikdy odsouzeným) zločincem je pro notáře nesmírně riskantní. Pokuste se mu odporovat. Stáváte se podezřelý, stáváte se terčem jeho případného (a pravděpodobného) krutého útoku. Ne každý ve své etice odolá, ne každý má tu sílu. Platilo to v minulém režimu a platí to i dnes.

Souboj s těmito zločinci musí být proto (nejenom u nás, ale i v celém světě) taktický, na druhé straně by měl být určitě smysluplný. To znamená vítězný. Zvítězit přece musí lidé slušní. Pro nás křesťany je symbolem jistoty neděle nedělí – Boží hod velikonoční. Na tomto každoročním svátku, stejně jako na židovském svátku nekvašených chlebů (Pesah), je přitažlivé to, že se jeho přesné datum neřídí naším kalendářem, ale Měsícem, naším největším kamarádem na hvězdné obloze. První jarní úplňk měsíce určuje den jistoty křesťanů, den jara, den vzkříšení.

Vím dobře, že většina českých notářů křesťany nejsou. Přiznám se, že po určitou dobu svého života jsem také nebyl (subjektivním) křesťanem. Osobně jsem se sice posléze vrátil k víře svých předků, ovšem plně respektuji lidi, kterým dogmatismus katolické církve vadí natolik, že neuznávají nic (jsou ateisté). Jste-li ovšem ateisté, pak Vám nezbyvá jiný závěr, než že jste pány světa Vy samotní, že Vás nic nepřesahuje. Pochopitelně se pán světa nemusí jmenovat Hospodin, Ježíš Kristus či Buddha, jde podle mého názoru spíše o pokoru vůči Kosmu, vůči nekonečnému vesmíru. Jak stárnu, stále více si uvědomuji, že pánem světa v žádném případě nejsem. Jsem rád, že nový papež z opačného koutu naší země koule přinesl v tomto ohledu novou naději.

Všechno o čem píšete, je tak trochu z jiného světa. Ale přesto – naše každodenní pracovní úsilí musí přece směřovat k něčemu vyššímu, k přesahu nad konkrétní den. Pro mě jsou to Velikonoce, kdy tyto řádky píšu. ■

JUDr. Karel Wawerka, emeritní notář

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES

Vanda Kožušníková: Comparison and explanation of some provisions of the new civil code and general civil code applying to the last will	3
Šimon Klein: Heritage and succession of namely specified items in the new civil code	5
Sjef van Erp: New regulation on heritage – does the rule lex rei sitae have to be revised?	7
Kateřina Břejlová: Several notes to the obligation of silence	9
Martina Kondrová: Certificates issued by notary in case of cross-border transformations	14
Jan Kotous: Vyšehrad roots of notarial status in the Czech Republic	20
Martin Kopál: Associational activity of notaries (from 1848 to 1938)	23

ABOUT NOTARIAL PRACTICE

Notarial record with permission of direct executability	29
---	----

CASE LAW

Controversial assets and liabilities of heritage	33
Executor's record with permission of executability	37

REVIEW

Vít Vlnas: Jan Nepomucký, a Czech legend	45
--	----

INHALTSVERZEICHNIS

ARTIKEL

Vanda Kožušníková: Vergleich und Auslegung mancher Bestimmungen des neuen Bürgerlichen Gesetzbuches und des Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches, die das Testament betreffen	3
Šimon Klein: Vermächtnis und Vererbung konkret bestimmter Sachen im neuen Bürgerlichen Gesetzbuch	5
Sjef van Erp: Neue Verordnung über die Erbschaft – muss die Regel lex rei sitae umbewertet werden?	7
Kateřina Břejlová: Einige Bemerkungen zur Schweigepflicht	9
Martina Kondrová: Vom Notar ausgestellte Bescheinigungen bei grenzüberschreitenden Umänderungen	14
Jan Kotous: Die Vyšehrader Wurzeln des Notariatsstandes in Böhmen	20
Martin Kopál: Notarielle Verbandstätigkeit (ab dem Jahr 1848 bis zum Jahr 1938)	23

ÜBER DIE NOTARIATSPRAXIS

Notariatsprotokoll mit Einwilligung zur direkten Vollstreckbarkeit	29
--	----

JUDIKATUR

Umstrittene Aktiva und Passiva der Erbschaft	33
Gerichtsvollzieherprotokoll mit Einwilligung zu Vollstreckbarkeit	37

CONTENU

ARTICLES

Vanda Kožušníková: Comparaison et interprétation de certaines dispositions du nouveau Code civil et du code civil général en matière de testament	3
Šimon Klein: Le legs et l'héritage de certains objets désignés de manière concrète en vertu du nouveau Code civil	5
Sjef van Erp: Un nouvel arrêté traitant de l'héritage – est-il nécessaire de revoir la règle lex rei sitae?	7
Kateřina Břejlová: Quelques commentaires sur l'obligation de confidentialité	9
Martina Kondrová: Attestations émises par un notaire dans le cadre des transformations transfrontalières	14
Jan Kotous: Les racines de Vyšehrad du métier de notaire en République tchèque	20
Martin Kopál: L'activité notariale fédérale (de 1848 à 1938)	23

QUELQUES MOTS SUR LA PRATIQUE NOTARIALE

Acte notarial avec acceptation d'exécution forcée	29
---	----

JURISPRUDENCE

Les actifs litigieux et le passif de l'héritage	33
Le constat de saisie avec acceptation d'exécution	37

CURRENT EVENTS

Twenty years from renewal of free notariat	46
Interview with Dr. Jean-Paul Decorps, a prezident of UINL	50

FROM ABROAD

General Assembly of the Council of Notaries of the European Union (CNUE)	52
Notariat in Russia	53

MONITORING OF INTERNATIONAL PRESS

	58
--	----

INFORMATION UPDATE FROM NOTARY CHAMBER

Commencement and termination of notary activity	59
Swearing before Minister of Justice	59

WORTHY OF ATTENTION

	60
--	----

EXCERPTS FROM HISTORY

Stanislav Balík: Excerpts from History 21	62
---	----

FEATURE ARTICLE

Karel Wawerka: Notaries and Sunday of Sundays	63
---	----

ANNOTATION

Vít Vlnas: Jan Nepomucký, die tschechische Legende	45
--	----

AKTUELL

Zwanzig Jahre ab der Wiederherstellung des freien Notariatswesens	46
Interview mit Dr. Jean-Paul Decorps, dem Präsidenten der UINL	50

AUS DEM AUSLAND

Tagung der Generalversammlung des Rates der Notariate der Europäischen Union (CNUE)	52
Das Notariatswesen in Russland	53

MONITORING DER INTERNATIONALEN PRESSE

	58
--	----

INFORMATIONEN AUS DER NOTARIATSKAMMER

Aufnahme und Beendigung der Tätigkeit von Notaren	59
Das Ablegen des Versprechens in die Hände des Justizministers	59

WISSENSWERTES

	60
--	----

GESCHICHTSSPLITTER

Stanislav Balík: Geschichtssplitter 21	62
--	----

FEUILLETON

Karel Wawerka: Sonntag der Sonntage und die Notare	63
--	----

ANNOTATION

Vít Vlnas: Jean Népomucène, une légende tchèque	45
---	----

ACTUELLEMENT

Vingt ans depuis le renouvellement du notariat libre	46
Entretien avec Maître Jean-Paul Decorps, président de l'UINL	50

E L'ETRANGER

Réunion de l'Assemblée générale du Conseil des Notariats de l'Union européenne (CNUE)	52
Le notariat en Russie	53

REVUE DE PRESSE INTERNATIONALE

	58
--	----

INFORMATIONS D'ACTUALITÉ DE LA CHAMBRE DES NOTAIRES

Début et cessation d'activité des notaires	59
Prestation de serment devant le Ministre de la Justice	59

MÉRITE VOTRE ATTENTION

	60
--	----

FRAGMENTS DE L'HISTOIRE

Stanislav Balík: Fragments de l'histoire 21	62
---	----

FEUILLETON

Karel Wawerka: Le dimanche de Pâques et les notaires	63
--	----

RENOMIA

KOMPLEXNÍ SLUŽBY V OBLASTI POJIŠTĚNÍ A RISK MANAGEMENTU

Sloužíme Vám
s radostí

- Nejvýhodnější cena a podmínky
- Individuální péče jedinečného týmu odborníků
- Nejsilnější firma na trhu hájí Vaše zájmy
- Služby ve 135 zemích světa
- Stále k dispozici
- Mimořádné nasazení
- Komplexní služby, spolehlivá ochrana rizik
- Nadstandardní řešení škod ve Váš prospěch

PARTNER NOTÁŘSKÉ KOMORY ČR

**VYUŽIJTE SLUŽEB NAŠICH SPECIALISTŮ
ZPRACUJEME VÁM NEZÁVAZNOU NABÍDKU POJIŠTĚNÍ**

**Členům Notářské komory, jejich rodinným příslušníkům a zaměstnancům
nabízíme velmi výhodné programy soukromého pojištění vozidel,
nemovitosti, domácnosti, cestovního pojištění a životního pojištění**

Kontakt:

Mgr. Martina Ludwig
mobil: +420 724 371 367
martina.ludwig@renomia.cz

www.renomia.cz

MÁME PRO VÁS **VOLÁNÍ ZDARMA**

SPOUŠTÍME PRO VÁS NOVÝ T-MOBILE PROGRAM

Díky němu můžete **volat zdarma** na všechna čísla zařazená v tomto programu, využívat nižší ceny paušálů a další výhody. Do programu je možné zařadit až 5 telefonních čísel vedených na vaše IČ. Pro více informací kontaktujte Notářskou komoru České republiky.

T-Mobile

PRO SPOLEČNÉ ZÁŽITKY